EESTI NSV TERRITOORIUMIL KEHTIV

TSIVIILKOODEKS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1952

EX LIBRIS
HENDRIK
RIIKOJA

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

ENSV KOHTUMINISTEERIUM

EESTI NSV TERRITOORIUMIL KEHTIV

TSIVIILKOODEKS

AMETLIK TEKST MUUDATUSTEGA KUNI
1. JAANUARINI 1952

ÜHES PARAGRAHVIDE JÄRGI SÜSTEMATISEERITUD
MATERJALE SISALDAVA LISAGA

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1952

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

VÄLJAVÕTE NSV LIIDU KONSTITUTSIOONIST (PÕHISEADUSEST)

I peatükk

Ühiskondlik korraldus

§ 1. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik.

§ 2. NSV Liidu poliitiliseks aluseks on mõisnike ja kapitalistide võimu kukutamise ja proletariaadi diktatuuri kättevõitmise tulemusena võrsunud ja tugevnenud töörahva saadikute nõukogud.

§ 3. Kogu võim NSV Liidus kuulub linna ja maa töörahvale töörahva saadikute nõukogude näol.

§ 4. NSV Liidu majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisriistade ning -vahendite sotsialistlik omandus, mis on kindlustunud kapitalistliku majandussüsteemi likvideerimise, tootmisriistade ning -vahendite eraomanduse kaotamise ja inimese teise inimese poolt ekspluateerimise hävitamise tulemusena.

§ 5. Sotsialistlik omandus NSV Liidus esineb kas riikliku omanduse (kogu rahva vara) või kooperatiivse-kolhoosliku omanduse kujul (üksikute kolhooside omand, kooperatiivsete koondiste omand).

§ 6. Maa, maapõuevarad, veed, metsad, tehased, vabrikud, kaevandused, murrud, raudtee-, vee- ja õhutransport, pangad, sidevahendid, riigi poolt organiseeritud suured põllumajanduslikud ettevõtted (sovhoosid, masina-traktorijaamad jms.), samuti ka kommunaalettevõtted ja põhiline elamufond linnades ja tööstusasulais on riigi omand, see on kogu rahva vara.

§ 7. Kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ühiskondlikud ettevõtted koos nende elusa ja eluta inventariga, kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide poolt toodetavad saadused, samuti ka nende ühiskondlikud ehitised moodustavad kolhooside ja kooperatiivsete organisatsioonide ühiskondliku, sotsialistliku omandi.

Igal kolhoosiperel on peale põhisissetuleku ühiskondlikust kolhoosimajapidamisest isiklikuks kasutamiseks talundi juures väike maatükk ja isiklikuks omandiks abimajapidamine sellel maatükil, elumaja, tootlikud kariloomad, kodulinnud ja põllumajanduslik väikeinventar — vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale.

§ 8. Kolhooside käes olev maa kinnistatakse neile tasuta ning tähtajata kasutamiseks, see on jäädavalt.

§ 9. Sotsialistliku majandussüsteemi kõrval, mis on NSV Liidus valitsevaks majandusvormiks, on seadusega lubatud üksiktalupoegade ja käsitööliste väikesed, isiklikule tööle rajatud ning ilma võõra tööjõu ekspluateerimiseta eramajapidamised.

§ 10. Seadus kaitseb kodanike isikliku omanduse õigust nende töötuludele ja säästudele, elumajale ja kodusele abimajapidamisele, koduse majapidamise inventarile ja tarbeesemeile, isikliku tarvituse ja mugavuse esemeile, samuti ka kodanike isikliku omandi pärimise õigust.

§ 11. NSV Liidu majanduslikku elu määrab ja suunab riiklik rahvamajanduse plaan ühiskondliku rikkuse suurendamise, töörahva ainelise ja kultuurilise taseme järjekindla tõusu, NSV Liidu sõltumatuse kindlustamise ja ta kaitsevõime tugevdamise huvides.

§ 12. Töö on NSV Liidus iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks — põhimõttel: „kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma".

NSV Liidus teostatakse sotsialismi põhimõtet: „igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi".

X peatükk

Kodanike põhiõigused ja -kohused

§ 118. NSV Liidu kodanikel on õigus tööle, see on õigus olla kindlustatud tööga, kusjuures nende

töö eest tasutakse vastavalt töö hulgale ja kvaliteedile.

Õigus tööle kindlustatakse rahvamajanduse sotsialistliku organisatsiooniga, nõukogude ühiskonna tootmisjõudude järjekindla kasvuga, majanduskriiside võimaluse kõrvaldamisega ja tööpuuduse likvideerimisega.

§ 119. NSV Liidu kodanikel on õigus puhkusele.

Õigus puhkusele kindlustatakse töölistele ja teenistujaile kaheksatunnise tööpäeva kehtimapanekuga ja tööpäeva lühendamisega seitsme ja kuue tunnini real kutsealadel, kus on rasked töötingimused, ja nelja tunnini osakondades, kus on eriti rasked töötingimused; töölistele ja teenistujaile iga-aastase palgalise puhkuse kindlaksmääramisega; laialdase sanatooriumide, puhkekodude ja klubide võrgu töörahvale kasutada andmisega.

§ 120. NSV Liidu kodanikel on õigus ainelisele kindlustusele nii vanaduses kui ka haiguse ja töövõime kaotamise korral.

Seda õigust kindlustab tööliste ja teenistujate sotsiaalkindlustuse laialdane arendamine riigi kulul, töörahvale tasuta arstiabi võimaldamine, laialdase kuurortide võrgu andmine töörahva kasutusse.

§ 121. NSV Liidu kodanikel on õigus haridusele.

Seda õigust kindlustab üldine kohuslik algharidus, tasuta seitsmeklassiline haridus, kõrgema kooli väljapaistvaile õpilastele riiklike stipendiumide andmise süsteem, emakeelne õpetus koolides, töörahvale tehastes, sovhoosides, masina-traktorijaamades ning kolhoosides tasuta tootmis-, tehnilise ja agronoomilise õpetuse organiseerimine.

§ 122. Naisele antakse NSV Liidus mehega võrdsed õigused kõigi majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel.

Nende õiguste teostamise võimaluse kindlustab naistele meestega võrdse õiguse andmine tööle, töötasule, puhkusele, sotsiaalkindlustusele ja haridusele; ema ja lapse huvide riiklik kaitse, riiklik abi lasterikastele ja vallasemadele, raseduse korral naisele puhkeaja andmine palga edasimaksmisega, laialdane sünnitusmajade, lastesõimede ja lasteaedade võrk.

§ 123. NSV Liidu kodanike üheõiguslus, sõltumata nende rahvusest ja rassist, kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel on vankumatuks seaduseks.

Seadus karistab igasugust otsest või kaudset kodanike õiguste kitsendamist või, vastupidi, otseste või kaudsete eesõiguste kehtimapanekut sõltuvalt kodanike rassilisest või rahvuslikust kuuluvusest, samuti ka igasuguse rassilise või rahvusliku eranditegemise, vihkamise või põlguse jutlustamist.

§ 124. Kodanike südametunnistuse vabaduse kindlustamiseks on NSV Liidus kirik riigist ja kool kirikust lahutatud. Kõigil kodanikel on usukultuste toimetamise vabadus ja usuvastase propaganda vabadus.

§ 125. Vastavalt töörahva huvidele ja sotsialistliku korra kindlustamiseks tagatakse NSV Liidu kodanikele seadusega:

a) sõnavabadus,

b) trükivabadus,

c) koosolekute ja miitingute vabadus,

d) tänav-rongkäikude ja meeleavalduste vabadus.

Neid kodanike õigusi kindlustab trükikodade, paberitagavarade, ühiskondlike hoonete, tänavate, sidevahendite ja muude nende õiguste teostamiseks vajalike aineliste tingimuste andmine töörahvale ja tema organisatsioonidele.

§ 126. Vastavalt töörahva huvidele ja rahvahulkade organisatsioonilise isetegevuse ning poliitilise aktiivsuse arendamiseks tagatakse NSV Liidu kodanikele õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse: ametiühinguisse, kooperatiiv-koondistesse, noorsoo-organisatsioonidesse, spordi- ja riigikaitseorganisatsioonidesse, kultuurilistesse, tehnilistesse ja teaduslikesse ühinguisse; kõige aktiivsemad ja teadlikumad kodanikud töölisklassi ja töörahva teiste kihtide ridadest ühinevad aga Üleliidulisse Kommunistlikku (bolševike) Parteisse, kes on töörahva eesmine väesalk tema võitluses

sotsialistliku korra kindlustamise ja arendamise eest ja töörahva kõigi, nii ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuumik.

§ 127. NSV Liidu kodanikele kindlustatakse isikupuutumatus. Kedagi ei tohi vahistada muidu kui kohtu määruse põhjal või prokuröri sanktsiooniga.

§ 128. Kodanike korteripuutumatus ja kirjavahetuse saladus on seadusega kaitstud.

§ 129. NSV Liit annab varjupaigaõiguse välisriikide kodanikele, keda töörahva huvide kaitsemise, teadusliku tegevuse või rahvusliku vabadusvõitluse pärast taga kiusatakse.

§ 130. NSV Liidu iga kodanik on kohustatud Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Konstitutsioonist kinni pidama, seadusi täitma, töödistsipliini pidama, ausalt ühiskondlikesse kohustustesse suhtuma ja sotsialistliku ühiselu reegleid austama.

§ 131. NSV Liidu iga kodanik on kohustatud hoidma ja tugevdama ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust kui nõukogude korra püha ja puutumatut alust, kui kodumaa rikkuse ja võimsuse allikat, kui kogu töörahva jõuka ja kultuurse elu allikat.

Isikud, kes ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust ohustavad, on rahvavaenlased.

§ 132. Üldine sõjaväeteenistuse kohustus on seaduseks.

Sõjaväeteenistus NSV Liidu Relvastatud Jõudude ridades on NSV Liidu kodanike aukohuseks.

§ 133. Isamaa kaitsemine on NSV Liidu iga kodaniku püha kohus. Kodumaa reetmist — vandemurdmist, üleminekut vaenlase poole, riigi sõjalise võimsuse kahjustamist, salakuulamist — karistatakse seaduse täie rangusega kui kõige raskemat kuritegu.

NSVL ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI SEADLUS

VNFSV kriminaal-, tsiviil- ja tööseadusandluse ajutisest rakendamisest Leedu, Läti ja Eesti Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide territooriumil

(NSVL Ülemnõukogu Teataja 1940, nr. 46. ENSV Teataja 16. dets. 1940, nr. 65, art. 867.)

1. Rahuldada Leedu, Läti ja Eesti Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide valitsuste palve ja lubada ajutiselt kuni üleliiduliste koodeksite väljaandmiseni rakendada nende vabariikide territooriumil järgmisi VNFSV koodekseid: kriminaal-, kriminaalkohtupidamise, tsiviil-, tsiviilkohtupidamise, tööseaduste koodeks ja abielu, perekonna ja hooldamise kohta käivate seaduste koodeks.

2. Määrata, et kohtuotsused kriminaal- ja tsiviilasjades, mis tehtud kohtute poolt Leedus, Lätis ja Eestis kuni nõukogude võimu kehtimapanekuni neis riikides, ja mis ei ole veel täide saadetud, ei kuulu täitmisele.

Need asjad kuuluvad uuesti läbivaatamisele Leedu, Läti ja Eesti Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide kohtuorganite poolt vastavalt nende territooriumidel ajutiselt kehtivatele VNFSV koodeksitele.

3. Kriminaalvastutusele võtmine süütegude eest, mis on toime pandud Leedu, Läti ja Eesti territooriumil enne nõukogude võimu kehtimapanekut neis riikides, ja samuti Leedu, Läti ja Eesti vastavate organite poolt enne neis nõukogude võimu kehtimapanekut algatatud uurimis- ja kohtuasjade lõpetamine ja kohtualluvuse järele edasisaatmine peab sündima vastavalt VNFSV koodeksitele.

4. Varanduslikud vaidlused tsiviil- ja teistes õigussuhetes, olenemata nende tekkimise ajast, kuuluvad läbivaatamisele Leedu, Läti ja Eesti Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide kohtuorganite poolt vastavalt nende vabariikide territooriumil ajutiselt kehtivatele VNFSV koodeksitele ja teistele NSVL Valitsuse ja ka Leedu, Läti ja Eesti Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Valitsuste seadustele ja määrustele.

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi Esimees
M. Kalinin.

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi Sekretär
A. Gorkin.

Moskva, Kreml, 6. novembril 1940.

ENSV AJUTISE ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI SEADLUS

VNFSV Tsiviilkoodeksi, VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi, VNFSV Tsiviilprotsessi koodeksi ja VNFSV Kriminaalprotsessi koodeksi kehtimapaneku kohta

(ENSV Teataja 31. dets. 1940, nr. 73, art. 1007.)

§ 1. Vastavalt NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusele 6. novembrist 1940 panna ENSV territooriumil alates 1. jaanuarist 1941 kehtima VNFSV Tsiviilkoodeks, VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks, VNFSV Tsiviilprotsessi koodeks ja VNFSV Kriminaalprotsessi koodeks, võtta samast ajast ENSV territooriumil kohaldamisele NSVL Ülemnõukogu poolt 16. augustil 1938 vastuvõetud NSVL, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadus ning määrata järgmised ülemineku-eeskirjad.

§ 2. Isiku tsiviilõiguslikule seisundile, mis on kujunenud VNFSV Tsiviilkoodeksi ja VNFSV Abi-

elu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi jõustumise hetkeks, kohaldatakse nende koodeksite vastavaid eeskirju.

§ 3. Aktid ja toimingud, mis on teostatud enne VNFSV Tsiviilkoodeksi ja VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi jõustumist, kehtivad ka siis, kui nad pole teostatud kirjalikult või notariaalselt, olgu siis et nad oma olemuselt on vastuolus sotsialistliku õiguskorraga.

§ 4. Kui aegumistähtaeg VNFSV Tsiviilkoodeksi ja VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi järgi on lühem sellest aegumistähtajast, mis on määratud seniste seadustega, siis selle lühema aegumistähtaja jooks võib alata üksnes nende koodeksite jõustumise päevast, kusjuures siiski sel juhul, kui seniste seadustega määratud pikem aegumistähtaeg peaks lõppema enne nimetatud koodeksitega määratud lühemat aegumistähtaega, aegumine loetakse lõppenuks seniste seadustega määratud aegumistähtaja möödumisega.

Eelmise lõike eeskirja kohaldatakse vastavalt ka seniste seaduste alusel määratud hoonestusõiguse[1] tähtaegade kohta.

§ 5. Perekonnaseisu- (sünni-, abielu-, abielulahutus-, lapsendamis- jne.) aktide registreerimist toimetavad perekonnaseisuaktide linna- ja maa-

[1] Hoonestusõiguse instituut on ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega 8. aprillist 1949. a. (ENSV T 1949, 11, 66) kaotatud.

konnabürood ning linnade ja valdade täitevkomiteede sekretärid ENSV Rahvakomissaride Nõukogu määramisel.

§ 6. Tühistatud. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 25. veebruarist 1949. a. (ENSV T 1949, 9, 53).]

§ 7. Enne 21. juulit 1940 tehtud kohtuotsused tsiviilasjus, mis ei ole pärast seda tähtaega olnud apellatsioonikorras otsustamisel ja mis ei ole veel täide saadetud või millede täitmist on alatud, kuid ei ole veel lõpetatud, ei kuulu täitmisele.

Neid asju, kuivõrd nad ei kuulu lahendamisele § 9 korras, võidakse uuesti läbi vaadata iga poole hagiavalduse põhjal. Avaldus tuleb esitada kohtule vastavalt Tsiviilprotsessi koodeksis ettenähtud alluvusele. [Eesti NSV ajutise Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 17. jaanuarist 1941. a. (ENSV T 1941, 8, 92).]

§ 8. Seniste esimese astme kohtute menetluses olevates otsustamata asjades jätkavad menetlust uuele koht- ja asialluvusele vastavad uued kohtud, kusjuures seniste ringkonnakohtute toimetustes olevais asjus, kuigi need alluvad rahvakohtutele, jätkavad arutamist ringkonnakohtud.

§ 9. Seniste kohtute esimese ja teise astme apellatsiooni- või kassatsioonikorras edasikaebamisele kuuluvate otsuste peale võidakse edasi kaevata ja proteste esitada uutes protsessikoodeksites ettenähtud kassatsioonikorras, samuti kuuluvad varem juba esitatud, kuid läbivaatamata apellat-

siooni- ja kassatsioonikaebused ja -protestid läbivaatamisele kassatsioonikorras, kui need on esitatud jaoskonnakohtute otsuste peale, siis vastava ringkonnakohtu poolt, kui aga ringkonnakohtu või Kohtukoja otsuste peale, siis Ülemkohtu poolt, kusjuures kriminaalasjades viimased, kui ei ole aluseid otsuste tühistamiseks, kinnitavad endised otsused, kvalifitseerides kuriteo VNFSV Kriminaalkoodeksi järgi ja asendades endise karistuse uue vastava karistusega.

§ 10. Varem kohtuotsustega määratud karistuste ümberarvamisel Kriminaalkoodeksis ettenähtud karistusteks loetakse sunnitöö ja vangimaja raskuselt võrdseks vabaduskaotusega ja arest — paranduslike töödega.

§ 11. Protsessuaaltähtaegade kohta, mis alanud, kuid pole veel lõppenud enne VNFSV protsessikoodeksite jõustumist, kehtivad senised eeskirjad.

Eesti NSV ajutise Ülemnõukogu Presiidiumi
Esimees
Joh. Vares.

Eesti NSV ajutise Ülemnõukogu Presiidiumi
Sekretär
V. Telling.

Tallinn, 30. detsembril 1940.

VKTK IX koosseisu 4. istungjärgul 31. oktoobril 1922. a. vastuvõetud VNFSV Tsiviilkoodeksi kehtimapanekust

VKTK määrus 11. novembrist 1922. a.
(VSKK 1922. a. nr. 71, art. 904)

1. Tsiviilkoodeks kehtestatakse alates 1. jaanuarist 1923. a.

2. Mingisuguseid vaidlusi tsiviilõiguslike suhete alal, mis on tekkinud enne 7. novembrit 1917. a., vabariigi kohtu- ega muude asutiste poolt arutamiseks vastu ei võeta.

3. Vaidlused tsiviilõiguslike suhete alal, mis on tekkinud ajavahemikul alates 7. novembrist 1917. a. kuni VNFSV Tsiviilkoodeksi kehtimapanekuni, reguleeritakse seadustega, mis kehtisid nende tekkimise ajal.

4. Kuivõrd õigussuhteid, mis olid lubatud nende tekkimise ajal kehtinud seadustega, ei reguleerita nende seadustega küllaldase täielikkusega, kohaldatakse neile VNFSV Tsiviilkoodeksi eeskirju.

5. VNFSV Tsiviilkoodeksi laiendav tõlgendamine on lubatud ainult juhtumil, kui seda nõuab töölis-talupoegade riigi ja töötavate hulkade huvide kaitse.

6. On keelatud tõlgendada koodeksi eeskirju kukutatud valitsuste seaduste ja ennerevolutsioonieagsete kohtute praktika alusel.

7. Üldine kolmeaastane aegumistähtaeg laieneb ka õigussuhetele, mis on tekkinud enne VNFSV Tsiviilkoodeksi kehtimapanekut.

*8. Nende välisriikide kodanike õigused, kellega VNFSV on sõlminud see- või teistsuguse kokkuleppe, reguleeritakse nende kokkulepetega.

Niivõrd kui välismaalaste õigused ei ole ette nähtud vastavate valitsustega sõlmitud kokkulepetes ja eriseadustes, võidakse välismaalaste õigusi vabale liiklemisele VNFSV territooriumil, elukutse valikule, kaubandus-tööstuslike ettevõtete avamisele ja omandamisele, asiõiguste omandamisele ehitistele ja maatükkidele piirata VNFSV valitsuse vastavate keskorganite määrusega, kokkuleppel Välisasjade Rahvakomissariaadiga.

Märkus 1. Välismaised aktsiaseltsid, seltsid jms. omandavad VNFSV-s juriidilise isiku õigused ainult valitsuse eriloal.

Märkus 2. Välismaistel juriidilistel isikutel, kellel puudub luba operatsioonide teostamiseks VNFSV-s, on VNFSV-s õigus kohtulikule kaitsele pretensioonides, mis tekivad väljaspool VNFSV piire ja puutuvad selle piirides asuvaisse kostjaisse, üksnes vastastikkuse alusel.

*9. Tsiviilkoodeksi kehtivus laieneb kogu VNFSV territooriumile.

---

* Märk * tähendab, et selle paragrahvi kohta leidub materjale lisas.

Autonoomsete vabariikide kesktäitevkomiteedele on VKTK Presiidiumi kinnitusel lubatud sisse viia koodeksi täiendusi ja muudatusi, mis on vajalikud selle kohaldamiseks vastavate vabariikide olustiku iseärasustele.

EESTI NSV TERRITOORIUMIL KEHTIV TSIVIILKOODEKS

* ÜLDOSA

I. Üldeeskirjad.

§ 1. Tsiviilõigused on kaitstud seadusega, välja arvatud juhud, mil neid teostatakse nende sotsiaalmajandusliku eesmärgi vastaselt.

§ 2. Tsiviilõiguslikud vaidlused lahendatakse kohtukorras. Loobumine kohtu poole pöördumise õigusest on tühine.

Märkus. Varalised vaidlused riigiorganite vahel lahendatakse eriseadusega kindlaksmääratud korras.

§ 3. Vahekorrad seoses maaga, vahekorrad, mis tekivad tööjõu palkamisest, ja perekondlikud vahekorrad korraldatakse erikoodeksitega.

II. Õigussubjektid (isikud).

*§ 4. Maa tootmisjõudude arendamise eesmärgil omistab VNFSV tsiviilõigusvõime (võime omada tsiviilõigusi ja -kohuseid) kõigile kodanikele, kelle õigusi pole kohtu poolt kitsendatud.

Tsiviilõigusvõime ulatust ei mõjusta mingil viisil sugu, rass, rahvus, usutunnistus ega päritolu.

*§ 5. Kooskõlas sellega on igal VNFSV kodanikul, samuti igal mõne teise nõukogude sotsialistliku vabariigi kodanikul õigus vabalt liikuda VNFSV territooriumil ning asuda sellele, valida seadusega mittekeelatud tegevusala ja elukutset, omandada ja võõrandada vara seaduses tähendatud kitsendustega, teostada toiminguid ja astuda kohustustesse, organiseerida tööstus- ja kaubandusettevõtteid, silmas pidades kõiki eeskirju, mis korraldavad tööstuslikku ja kaubanduslikku tegevust ja kaitsevad töö rakendamist.

*§ 6. Kelleltki ei või võtta tema tsiviilõigusi ega kedagi ei või kitsendada tema õigustes muidu kui seaduses ettenähtud juhtudel ja korras.

§ 7. Isiku võime oma tegudega omandada tsiviilõigusi ja endale võtta tsiviilkohustusi (teovõime) tekib täies ulatuses täisealiseks saamisega.

Täisealisus algab kaheksateistkümne-aastaseks saamisega.

*§ 8. Täisealisi isikuid võidakse vastava asutise poolt tunnustada teovõimetuiks, kui nad vaimuhaiguse või vaimunõrkuse tõttu ei suuda arukalt korraldada oma asju.

§ 9. Alaealised, kes on saanud neljateistkümneaastaseks, võivad teostada toiminguid oma seaduslikkude esindajate (vanemate, lapsendajate, eestkostjate või hooldajate) nõusolekul. Nemad võivad iseseisvalt käsutada nende poolt saadavat töötasu ja vastutavad kahjude eest, mis nad on tekitanud oma tegudega teistele isikutele.

§ 10. Igasugused toimingud, mis on sihitud õigus- või teovõime kitsendamisele, on tühised.

§ 11. Elukohaks loetakse see koht, kus isik oma teenistuse, alalise tegevuse või oma vara asupaiga tõttu alaliselt või peamiselt asub.

Alaealiste või eestkoste all olevate isikute elukohaks loetakse nende seaduslikkude esindajate (vanemate, lapsendajate, eestkostjate või hooldajate) elukoht.

§ 12. Oma elukohast äraolevat isikut võidakse tunnustada teadmata äraolijaks, kui on möödunud üks aasta viimaste teadete saamisest tema viibimiskoha kohta.

Äraolija võidakse tunnustada surnuks, kui on möödunud kolm aastat viimaste teadete saamisest tema viibimiskoha kohta, või kuus kuud arvates sõjaväevõimude poolt tõendatud tema teadmata kadumise päevast sõjategevuse ajal, või kuus kuud, arvates õnnetusjuhtumi päevast, kui olemas-

olevate olude alusel võib eeldada tema hukku selle õnnetusjuhtumi tagajärjel.

Kui ei ole võimalik äraolija kohta viimaste teadete saamise aega täpselt kindlaks määrata, siis arvatakse tähtaega selle kuu esimesest päevast, mis järgneb viimaste kindlakstehtud teadete saamise kuule; kui ei ole võimalik kindlaks määrata ka seda kuud, siis — järgneva aasta 1. jaanuarist.

Teadmata äraolijaks ja surnuks tunnustamine toimub tunnistuse väljaandmisega huvitatud isikutele ja asutistele vastavate notariaalkontorite poolt. Äraolija eeldatava huku juhul võib notariaalkontor välja anda seesuguse tunnistuse ainult siis, kui on olemas huku fakti tõendavad dokumentaalsed andmed (nagu: laevahuku protokoll, õnnetusjuhtumi akt, ametiisikute teadaanded jms.). Tähendatud dokumentaalsete andmete puudumisel toimub seesuguse isiku surnuks tunnustamine üksnes kohtu poolt hagikorras.

Surnuks tunnustatud isiku surmajuhtumi sissekandmine perekonnaseisuraamatusse toimub notariaalkontori tunnistuse või kohtumääruse alusel, kusjuures surma ajaks loetakse tunnistuse väljaandmise või kohtumääruse jõustumise kuupäev.

Surnuks tunnustatud isiku tagasiilmumisel toimub surnuks tunnustamise kohta käiva tunnistuse või kohtumääruse tühistamine vastavate notariaalkontorite või kohtu poolt.

Märkus. Teadmata äraolijaks ja surnuks tunnustamise eeskirjad on antud VNFSV Riiginotariaadi määrustiku § 106—114.[1]

§ 13. Juriidilisteks isikuteks loetakse isikute koondisi, asutisi ja organisatsioone, kes seesugustena võivad omandada varalisi õigusi, võtta endale kohustusi, hageda ja kosta kohtus.

§ 14. Juriidilisel isikul peab olema kinnitatud, vastavatel juhtudel aga selleks volitatud organi poolt registreeritud põhikiri või põhimäärus. Seaduses määratud seltside liigid, mis taotlevad majanduslikke eesmärke, võivad põhikirja asemel omada seatud korras registreeritud seltsilepingut. Juriidiliste isikute õigusvõime tekib põhikirja (põhimääruse) kinnitamise hetkest, neil juhtudel aga, mil seadus nõuab juriidilise isiku registreerimist — seesuguse registreerimise hetkest.

§ 15. Juriidilise isiku õigustega eraasutisi, nagu: haiglaid, muuseume, teaduslikke asutisi, avalikke raamatukogusid jne., võib asutada ainult vastava võimuorgani loal.

§ 16. Juriidilised isikud võtavad osa tsiviilkäibest ja teostavad toiminguid oma organite või oma esindajate kaudu.

Märkus. Riigiasutiste ja -ettevõtete osavõtt tsiviilkäibest korraldatakse erieeskirjadega.

*§ 17. Kõik VNFSV maa-alal olevad isikud, nii

[1] Vt. ENSV Riiginotariaadi määrustiku (ENSV T 1940, 71, 978; 1945, 5, 63) § 79—84.

juriidilised kui ka füüsilised, võivad väliskaubanduslikust käibest osa võtta ainult riigi vahendusel NSV Liidu Väliskaubanduse Rahvakomissariaadi kaudu. Iseseisev esinemine välisturul on lubatud ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel ja mitte teisiti kui NSV Liidu Väliskaubanduse Rahvakomissariaadi kontrolli all.

§ 18. Juriidilise isiku olemasolu võib lõpetada riigivõimu vastav organ, kui juriidiline isik kaldub kõrvale põhikirjas või lepingus ettenähtud eesmärgist või kui tema organite (üldkoosoleku, juhatuse) tegevuses avaldub riigihuvidevastane hoiak.

***§ 19.** Riigiettevõtted ja nende ühendused, mis on üle viidud isemajandamisele ning mida ei finantseerita eelarvelises korras, tegutsevad käibes iseseisvate ning fiskusega mitteseotud juriidiliste isikutena. Nende võlgade eest vastutab ainult see vara, mis on nende vabas käsutuses, s. t. mis ei ole § 21 ja 22 alusel eraldatud käibest. Erandid sellest eeskirjast on seaduses eriti ette nähtud.

§ 19-a. Firma kasutamise kord, samuti juriidilistele ja füüsilistele isikutele kuuluvate ettevõtete firmanimetuse sisu määratakse erieeskirjadega. (L i s a.)

III. Õigusobjektid (varad).

§ 20. Tsiviilkäibest eraldatud vara võib olla tsiviilõiguse objektiks vaid seaduses sõnaselgelt ettenähtud ulatuses.

*§ 21. Maa on riigi omand ega või olla erakäibe objektiks. Maa valdus on lubatud ainult kasutamisõiguse alusel.

Märkus. Maa eraomandi kaotamise tagajärjel on ära muudetud varade jaotus vallas- ja kinnisvaradeks.

*§ 22. All-loetletud riigivarasid ei või omandiks võõrandada eraisikutele ega nende koondistele, samuti ka väljaspool kooperatiiv- ja ühiskondlike organis tsioonide süsteemi olevatele organisatsioonidele; ka ei või need varad olla pandiobjektiks ega või neile pöörata sissenõuet usaldajate rahuldamiseks:

a) tööstuslikud, transpordi- ja muud ettevõtted tervikuna;

b) tööstuslikud käitised, vabrikud, tehased, kaevandused jms.;

v) tööstuslikkude käitiste sisseseade;

g) raudteede veerev koosseis, õhusõidukid, mere- ja jõelaevad;

d) raudtee-, vee- ja õhutranspordi ning rahva side ehitised (üldtarvitatavad telegraafi-, telefoni- ja raadioseadmed), hüdrotehnilised ja kaubakäivet teenindavad ehitised (elevaatorid, külmutushooned jne.) kui ka üldtarvitamisel olevad elektriseadmed;

e) kommunaalehitised;

ž) munitsipaliseeritud ja natsionaliseeritud hooned.

Märkus 1. Käesolevas paragrahvis loetletud riigivarade võõrandamise tingimused ja kord kui ka nende üleandmine ühelt riigiorganilt teisele ning süsteemi kuuluvatele kooperatiivorganisatsioonidele korraldatakse eriseadustega. (Lisa.)

Märkus 2. Riigi- või kohaliku eelarve kui ka isemajandamise alusel tegutsevatele riigiasutistele, -ettevõtetele ja -organisatsioonidele, kooperatiivkeskustele ja -ühendustele, samuti kooperatiivsüsteemi kuuluvatele algkooperatiividele (LSKK 1929, nr. 51, art. 462) tähtajata kasutamiseks antud maatükkidele püstitatud ehitisi, kui ka neid ehitisi, mis asetsesid maatükkidel juba enne tähtajata kasutamiseks üleandmist, võidakse võõrandada ainult käesolevas märkuses tähendatud asutistele, ettevõtetele ja organisatsioonidele.

§ 23. Erakäibest on eraldatud relvad, lõhkeained, sõjavarustis, õhusõidukid, telegraafi ja raadiotelegraafi vara, tühistatud väärtpaberid, raadium, heelium, seadusega kindlaksmääratud kangust ületavad piiritusjoogid ja kanged mürgid.

Märkus 1. Jahirelvade ja laskemoona kui ka toor- ja poolvalmissmaragdide omandamine reguleeritakse erieeskirjadega.

Märkus 2. Õhusõidukeid, nende mootoreid ja muud nende juurde kuuluvat aviatsiooni- ja õhusõiduvara võivad omandada: a) need ühis-

konnastatud sektori asutised ja ettevõtted ja need ühiskondlikud organisatsioonid, kelledele on selline õigus antud NSVL valitsuse või Tsiviilõhulaevastiku Peavalitsuse poolt; b) eraisikud — Tsiviilõhulaevastiku Peavalitsuse eriloal.

§ 23-a. Arhiivide valitsuse organite korraldusse kuuluvad arhiivmaterjalid võivad olla toimingute esemeiks ainult sel juhul, kui need materjalid on seatud korras tunnustatud hävitamisele kuuluvaiks (arhiivmakulatuur).

***§ 24.** Kuld, hõbe, plaatina ja plaatinagruppi kuuluvad metallid müntides, kangides ja toormaterjali kujul, välisvaluuta, välisvaluutas väljaantud maksedokumendid (vekslid, tšekid, ülekanded jms.) ja välismaa fondiväärtused (aktsiad, obligatsioonid, nende juurde kuuluvad kupongid jms.) võivad olla toimingute esemeiks ainult eriseadustega määratud korras ja ulatuses.

§ 25. Päraldiseks loetakse asi, mis on määratud teenindama peaasja ja on viimasega seotud ühise majandusliku otstarbe tõttu.

Päraldis jagab peaasja saatust, kui lepingus või seaduses pole eriti öeldud vastupidist.

IV. Toimingud.

§ 26. Toimingud, s. t. teod, milledega tekitatakse, muudetakse või lõpetatakse tsiviilõiguslikke suhteid, võivad olla ühepoolsed ja vastastikused (lepingud).

§ 27. Toiminguid võib teostada kas suuliselt või kirjalikult.

Kirjalikud toimingud jagunevad: 1) lihttoiminguiks, 2) notariaalselt tõestatuiks.

§ 28. Toiming, millele on antud kirjalik vorm, peab olema teda teostanud isiku või viimase esindaja poolt alla kirjutatud.

Kui isik pole võimeline kirjaoskamatuse, kehaliste puuduste või haiguse tõttu oma käega alla kirjutama, võib ta enda eest volitada toimingule alla kirjutama teist isikut. Viimase isiku allkiri kuulub seatud korras tõestamisele, kusjuures tuleb tähendada põhjus, mis takistas toimingu teostanud isikut oma käega alla kirjutamast.

*§ 29. Seadusega nõutava vormi mittetäitmine tingib toimingu tühisust ainult juhul, kui selline vormi mittetäitmise tagajärg on seaduses sõnaselgelt ette nähtud.

*§ 30. Tühine on toiming, mis on teostatud seadusvastase või seadusest mööda hiilimise sihiga; seda on ka toiming, mille sihiks on riigile ilmse kahju tekitamine.

§ 31. Tühine on toiming, mis on teostatud täiesti teovõimetu isiku poolt või isiku poolt, kes oli ajutiselt seisundis, mis ei võimaldanud tal aru saada oma tegude tähendusest.

§ 32. Isik, kes on toimingu teostanud pettuse, ähvarduse või vägivalla mõjul või oma esindaja poolt lepinglasega kuritahtlikult sõlmitud kokkuleppe tagajärjel või olulise eksimuse tõttu, võib

kohtu kaudu nõuda toimingu tühistamist kas täies ulatuses või osaliselt.

§ 33. Juhul, kui keegi teostab äärmise puuduse mõjul endale ilmselt kahjuliku toimingu, võib kohus kannatada saanud poole või asjaomaste riigiorganite või ühiskondlike organisatsioonide taotlusel tühistada sellise toimingu või lõpetada tema kehtivuse edaspidiseks ajaks.

M ä r k u s. Ametiisikud on kohustatud esitama tsiviilhagisid ilmselt ebakasulikkude (orjastavate) toimingute tühistamiseks, mis on teostatud Punaarmeesse ja -laevastikku sundsõjaväeteenistusse kutsutud isikute perekondade poolt.

§ 34. Tühine on toiming, mis on teostatud poolte kokkuleppel ainult näilikult ja ilma tahteta tekitada juriidilisi tagajärgi.

§ 35. Kui teeseldud toiming on teostatud sihiga varjata mõnd teist toimingut, siis tulevad rakendamisele eeskirjad, mis käsitlevad toimingut, mille teostamist on tõelikult tahetud.

§ 36. Tühistatud toiming kaotab kehtivuse selle teostamise hetkest peale.

§ 37. Toimingu tühised osad ei mõjusta toimingu teisi osi, kuivõrd võib eeldada, et toimingut oleks teostatud ka ilma tühise osata.

§ 38. Teovõimelised isikud võivad toiminguid teostada ka nende poolt valitud esindajate kaudu, peale juhtude, mil seadus seda keelab.

§ 39. Esindaja kaudu ning esindatava nimel

volituse piirides teostatud toimingud on kohuslikud esindatavale ja tekitavad vahenditult temale õigusi ja kohuseid.

§ 40. Esindaja ei või toimingut teostada esindatava nimel ei endaga (esindajaga) ega ka kolmanda isikuga, kelle esindajaks ta üheaegselt on.

§ 41. Toiming loetakse teostatuks edasilükkava tingimusega, kui toimingust tulenevad õigused ja kohused peavad jõustuma teatud tingimuse saabumisel.

Toiming loetakse teostatuks äramuutva tingimusega, kui toimingust tulenevad õigused ja kohused peavad lõppema tingimuse saabumisel.

§ 42. Tingimisi kohustatu ei tohi oma tegudega tekitada niisugust olukorda, mis halvendaks või tühistaks tingimusest oleneva õiguse. Vastasel korral on ta tingimuse saabumisel kohustatud tasuma tekitatud kahju.

§ 43. Kui tingimuse saabumist takistab pahauskselt see pool, kellele tingimuse mittesaabumine on kasulik, siis loetakse tingimus saabunuks.

Kui tingimuse saabumist soodustab pahauskselt see pool, kellele tingimuse saabumine on kasulik, siis loetakse tingimus mittesaabunuks.

V. Aegumine.

§ 44. Hagi esitamise õigus kustub seaduses ettenähtud tähtaja möödumisel (aegumine).

Riigiettevõtete ja -asutiste, kolhooside, koopera-

tiiv- ja ühiskondlike organisatsioonide vaheliste vaidluste kohta kehtib poolteiseaastane aegumistähtaeg, järgmiste eranditega:

a) mittekohaste omadustega kaupade hankimisest tulenevate nõuete kohta — kuuekuine tähtaeg;

b) kõigi trahvi-, viivitustrahvi- ja leppetrahvinõuete kohta — kuuekuine tähtaeg;

v) raudtee-, vee- ja õhutranspordist tulenevate nõuete kohta kui ka klientuuri nõuete kohta sideorganite vastu (NSVL Raudteede määrustiku § 114 ja 125[1] — LSKK 1927, nr. 30, art. 308; 1930, nr. 5, art. 55 ja nr. 42, art. 443; Sisevetetranspordi määrustiku § 172 — LSKK 1930, nr. 55, art. 582; NSVL Õhukoodeksi § 61 p. a. — LSKK 1932, nr. 32, art. 194-b[2]; NSVL Posti-, telegraafi-, telefoni- ja raadioside määrustiku § 85 — LSKK 1933, nr. 67, art. 405) — kuuekuine tähtaeg;

g) raudtee-vee ja raudtee-vee-õhu segatranspordist tulenevate nõuete kohta — üheaastane tähtaeg;

d) NSVL Kaubanduslikus merekoodeksis (LSKK 1929, nr. 41, art. 366) ettenähtud nõuete kohta — tähtajad, mis on ette nähtud sama koodeksi § 241.

Riigiettevõtete ja -asutiste, kolhooside, kooperatiiv- ja ühiskondlike organisatsioonide vaidluste kohta eraisikutega ja eraisikute endi vahel tekki-

[1] Vt. kehtiva määrustiku (LSKK 1935, nr. 9, art. 73) § 72 ja 96.

[2] Vt. kehtiva koodeksi (LSKK 1935, nr. 43, art. 359-b) § 89.

vate vaidluste kohta kehtib kolmeaastane aegumistähtaeg, kui eriseaduses pole ette nähtud teist aegumistähtaega.

Märkus. Käesoleva paragrahvi p. a ettenähtud pooleaastane aegumistähtaeg on rakendatav kõigile kauba omadustest tingitud nõuetele, kui nende nõuete aegumistähtaeg polnud veel möödunud NSVL KTK ja RKN-i 7. oktoobri 1934. a. määruse (LSKK 1934, nr. 52, art. 404) kehtimahakkamise päevaks, milline määrus käsitleb aegumistähtaegu mittekohaste omadustega kaupade hankimisest tulenevate nõuete asjus. Kõik muud käesolevas paragrahvis tähendatud aegumistähtajad on riigiasutiste ja -ettevõtete, kooperatiiv- ja ühiskondlike organisatsioonide vahel tekkivais vaidlusis rakendatavad nõuetele, millede kohta on hagiõigus tekkinud pärast 31. dets. 1933. a., kui ka kõigile kolhoosinõuetele, millede kohta pole veel möödunud käesolevas paragrahvis ettenähtud sellekohased tähtajad. Ülejäänud nõuetele rakendatakse aegumistähtaegu, mis kehtisid kuni NSVL KTK ja RKN-i poolt riigiorganite, kolhooside, kooperatiiv- ja ühiskondlike organisatsioonide vaheliste vaidlusasjade aegumistähtaegade kohta antud määruse (LSKK 1934, nr. 44, art. 347) kehtimapanekuni.

§ 45. Aegumistähtaja jooks algab hetkest, mil tekkis õigus hagi esitamiseks.

Usaldaja nõudmisel täitmisele kuuluvate kohustuste suhtes algab aegumistähtaja jooks kohustuse tekkimise ajast.

Riigiettevõtete ja -asutiste, kolhooside, kooperatiiv- ja ühiskondlike organisatsioonide vahelistes vaidlusasjades, mis tulenevad mittekohaste omadustega kaupade hankimisest (§ 44 p. a), algab aegumistähtaja jooks päevast, mil koostati akt kaupade mittekohase omaduse kohta.

§ 46. Kui aegumise tõttu on kustunud hagemisõigus peanõude suhtes, on samaaegselt kustunud ka hagemisõigus kõrvalnõuete suhtes.

§ 47. Kui võlgnik täidab kohustuse pärast aegumistähtaja möödumist, pole tal õigust nõuda makstu tagastamist, olgugi et ta maksmise hetkel ei teadnud aegumistähtaja möödumisest.

*§ 48. Aegumise jooks peatub:

1) kui hagejal polnud vääramatu jõu tõttu võimalik esitada hagi ning kui see takistus tekkis aegumistähtaja viimase kuue kuu jooksul;

2) kohustuste kohta väljakuulutatud moratooriumi tõttu;

3) sõjaseisukorda viidud Punaarmee ja -laevastiku koosseisu suhtes. — selle seisukorra kestuse ajaks.

Märkus. Aegumistähtaja jooks jätkub tähtaja jooksu peatumist põhjustanud asjaolude lõppemise päevast, kusjuures juhtudel, mil ülejäänud tähtaeg on lühem kui kuus kuud, pikeneb viimane kuni kuue kuuni.

*§ 49. Kõigil juhtudel, mil kohus tunnustab aegumistähtaja möödalaskmise põhjused kaaluvaiks, võib ta tähtaega pikendada.

*§ 50. Aegumine katkestub hagi esitamisega.

Vaidlusasjus, kus üheks pooleks on eraisik, katkestub aegumine kohustatud isiku poolt sääraste toimetuste teostamisega, mis tõendavad võla tunnustamist.

Vaidlusasjus riigiettevõtete ja -asutiste, kolhooside, kooperatiiv- ja ühiskondlike organisatsioonide vahel võla tunnustamist tõendavate toimetuste teostamine kohustatud organisatsioonide poolt ei katkesta aegumistähtaega.

§ 51. Pärast katkestust algab aegumine uuesti, kusjuures enne seda möödunud aega uue tähtaja sisse enam ei arvutata.

ASJAÕIGUS

I. Omandiõigus.

*§ 52. Omand jaguneb: a) riigi- (natsionaliseeritud ja munitsipaliseeritud), b) kooperatiiv- ja v) eraomandiks.

*§ 53. Maa, maapõuevarad, metsad, veed, üldtarvitatavad raudteed ja nende veerev koosseis võivad olla ainult riigi omandiks.

Õhusõidukid võivad olla nende organite ja isikute valdamisel ning ekspluateerimisel, kelledele see õigus on antud NSVL Õhukoodeksi alusel.

*§ 54. Eraomandi esemeiks võivad olla: munitsipaliseerimata ehitised, kaubandusettevõtted, tööstusettevõtted palgatööliste arvuga, mis ei ületa eriseadustega ettenähtud määra; tootmisriistad ja -vahendid, raha, väärtpaberid ja muud väärtused, sealhulgas kuld- ja hõbemündid ja välisvaluuta, koduse tarvituse, majapidamise ja isikliku tarvituse esemed, kaubad, millede müük pole seadusega keelatud, ja igasugune vara, mis pole erakäibest kõrvaldatud.

Märkus. Eraisikute omandiõigus mere- ja kaubalaevadele reguleeritakse NSVL Kaubandusliku merekoodeksiga (LSKK 1929, nr. 41, art. 366), sisevetel liikuvatele kaubalaevadele — NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 24. septembrist 1926. a., mis käsitleb omandiõigust NSVL sisevetel liikuvatele kaubalaevadele, nende laevade ehitamise ja ekspluateerimise õigust ja nende registreerimist Siseveeteede Valitsuses (LSKK 1926, nr. 65, art. 493).[1]

§ 55. Ettevõtted, kus palgatööliste arv ületab seadusega määratud normi, telegraaf ja raadiotelegraaf, samuti ka teised riikliku tähtsusega seadeldised võivad olla eraomandi esemeiks ainult valitsuselt saadud kontsessiooni alusel.

Märkus. Igasugune kontsessiooniobjekti edasiandmine kontsessionääri poolt kolmandale isikule nii täies ulatuses kui ka osaliselt võib teostuda ainult antud kontsessiooni esmakordseks saamiseks määratud korra tingimatu täitmise teel. Kontsessiooni omavoliline edasiandmine on tühine; see ei anna kolmandale isikule mingisuguseid õigusi ning selle tagajärjeks on kontsessiooni ennetähtaegne lõppemine kontsessionääri enda suhtes.

[1] NSVL KTK ja RKN-i 24. septembri 1926. a. määrus on tühistatud. Vt. NSVL RKN-i poolt 24. oktoobril 1930. a. kinnitatud Sisevetetranspordi määrustikku (LSKK 1930, nr. 55, art. 582).

§ 56. Relvad ja sõjavarustis, lõhkeained, plaatina ja plaatinagruppi kuuluvad metallid, nende ühendid ja sulamid, raadium, heelium, piiritust sisaldavad ained (kui nad ületavad lubatud kanguse) ja kanged mürgid võivad olla eraisikute valduses ainult vastavate võimuorganite loaga.

*§ 57. Seaduslikul alusel tegutsevad kooperatiivorganisatsioonid võivad vallata igasugust vara ühesugustel alustel eraisikutega. Vastava kooperatsiooni liigi kohta antud seadustes ettenähtud korras kooperatiivorganisatsioonide poolt organiseeritavad ja omandatavad tööstusettevõtted võivad olla nimetatud organisatsioonide omandiks olenemata ettevõttes töötavate tööliste arvust.

Märkus. Kooperatiivorganisatsioonide omandiõigus merekaubalaevadele reguleeritakse NSVL Kaubandusliku merekoodeksiga (LSKK 1929, nr. 41, art. 366), sisevetel liikuvatele kaubalaevadele aga NSVL KTK ja RKN-i määrusega 24. septembrist 1926. a., mis käsitleb NSVL sisevetel liikuvate kaubalaevade omandiõigust, nende laevade ehitamise ja ekspluateerimise õigust ning nende registreerimist Siseveeteede Valitsuses (LSKK 1926, nr. 65, art. 493).[1]

§ 58. Seaduses ettenähtud ulatuses kuulub omanikule vara valdus-, kasutus- ja käsutusõigus.

[1] Vt. joonealust märkust § 54 märkuse juurde.

Märkus. Riigivara käsutamine riigiorganite poolt, sealhulgas ka nende riigiorganite poolt, kes on üle viidud isemajandamisele, on piiratud käesoleva koodeksi § 22 eeskirjadega ja vastavate organite põhimäärustega.

*§ 59. Omanik on õigustatud hagema oma vara võõrast seadusvastasest valdusest ja nõudma pahauskselt valdajalt kõigi tulude tagastamist või tasumist, mida viimane on saanud või oleks pidanud saama kogu valdamise aja eest, heauskselt valdajalt aga kogu tulu, mis ta sai või oleks pidanud saama arvates ajast, mil ta sai teada või oleks pidanud teadma valduse seadusvastasusest või sai kätte kohtukutse omaniku hagiasjas vara tagastamise kohta. Valdaja on omakorda õigustatud nõudma omanikult vara peale tehtud vajalike kulutuste tasumist arvates ajast, millest peale omanikule kuulub õigus tuludele samast varast.

Omanikul on õigus nõuda oma õiguste igasuguse rikkumise kõrvaldamist, kuigi see polnud seotud valduse kaotusega.

Märkus 1. Endised omanikud, kelle vara oli sundvõõrandatud revolutsioonilise õiguse alusel või üldse on töötava rahva valdusse üle läinud enne 22. maid 1922. a.[1], pole õigustatud taotlema sellise vara tagastamist.

[1] 22. maiga 1922 on dateeritud dekreet „VNFSV poolt tunnustatavate, tema seadustega ja VNFSV kohtute poolt kaitstavate põhiliste varaliste eraõiguste kohta“ (VSKK 1922, nr. 36, art. 423).

Märkus 2. Rahvakomissaride Nõukogu dekreet 16. märtsist 1922. a. endiste omanikkude poolt koduste tarbeesemete väljanõudmise kohta nende tegelikkudelt valdajatelt (VSKK 1922, nr. 25, art. 283) tühistatakse.

Märkus 3. Kooperatiivühenduste õigus nendele kuuluvate ettevõtete ja muu vara väljanõudmiseks korraldatakse sellekohaste erieeskirjade alusel.

§ 60. Omanik võib heauskselt, kuid mitte vahenditult omaniku käest vara omandanud isikult hageda oma vara (§ 59) ainult juhul, kui see on tema (omaniku) käest kaotsi läinud või riisutud.

Riigiasutised ja -ettevõtted võivad hageda nendele kuuluvat vara igalt omandajalt olenemata sellest, mis kombel oli see vara seadusvastaselt võõrandatud.

Märkus 1. Omandaja loetakse heauskseks, kui ta ei teadnud ega pidanudki teadma, et isik, kelle käest ta eseme omandas, polnud õigustatud eset võõrandama.

Märkus 2. Riigi- ja muid NSV Liidu piirides käibeks lubatud esitaja-väärtpabereid, mis sisaldavad maksukohustust kindlas rahasummas, samuti ka pangatähti ei saa hageda heauskselt omandajalt põhjendusega, et need on varemalt kaotatud või riisutud või et nad kuulusid riigiasutisele või -ettevõttele ja on mingil viisil seadusvastaselt võõrandatud.

§ 60-a. Surnuks tunnustatud isiku tagasiilmumisel (§ 12), olenemata ilmumisajast, on sel isikul õigus kohtulikus korras hageda säilinud vara vastavatelt asutistelt ja isikutelt. Kuid kolmandatelt isikutelt, kelle valdusse oli see vara läinud isikutelt, kes seda vara valdasid kokkuleppel surnuks tunnustatud isikuga, kui ka isikutelt, kes omandasid vara surnuks tunnustatud isiku pärijatelt, võib seda vara hageda ainult siis, kui omandajad teadsid või pidid teadma, et see vara kuulus surnuks tunnustatud isikule.

***§ 61.** Omandiõigus võib kuuluda kahele või mitmele isikule ühiselt, mõttelistes osades (kaasomand).

§ 62. Kaasomandi valdamine, kasutamine ja käsutamine peab teostuma kõikide kaasomanikkude üldisel kokkuleppel, lahkarvamise korral aga häälteenamusega.

§ 63. Iga kaasomanik on vastavalt oma osale kohustatud osa võtma igasuguste maksete ja maksude tasumisest kaasomandi pealt, samuti ka kaasomandi valitsemisega ja alalhoiuga seotud kulutustest.

***§ 64.** Kui üks kaasomanikest võõrandab oma osa kõrvalisele isikule, on teistel kaasomanikel ostueesõigus, peale juhu, mil osa müüakse avalikul enampakkumisel.

§ 65. Iga omanik on õigustatud nõudma oma osa kaasomandist eraldamist, kui see pole vastuolus seadusega või lepinguga. Jagamisviisi kohta

kokkuleppe mittesaavutamisel jagatakse vara kohtuotsuse põhjal natuuras, kuivõrd see on võimalik ilma vara majanduslikule otstarbele ebavõrdelist kahju tekitamata; vastasel korral saab eraldatav omanik rahalise vastutasu.

§ 66. Omandiõigus eseme peale läheb üle võõrandaja ja omandaja vahel sõlmitava lepingu alusel.

Omandajal tekib omandiõigus individuaalselt äratähendatud eseme peale lepingu sõlmimise hetkest ja liigitunnuste järgi (arvu, kaalu, mõõdu järgi) määratava eseme peale selle üleandmise hetkest.

§ 67. Üleandmiseks loetakse esemе kätteandmine omandajale ning, kuivõrd lepinguga pole korraldatud teisiti, kauba käsutusdokumendi (saatekiri, konossement, laotäht jne.) omandaja kätte või postile andmine viimase käsul ärasaatmiseks, samuti ilma kohaletoimetamise kohustuseta võõrandatud esemete kätteandmine vedajale ärasaatmiseks omandaja korraldusel või esemete postileandmine nende ärasaatmiseks omandaja käsul.

***§ 68.** Peremehetu vara, mille omanik on teadmata või millel polegi omanikku, läheb üle riigile omandiks eriseadustega määratud korras.

Peremehetute talundite vara läheb vastavalt üle talupoegade vastastikuse abistamise ühingute käsutusse ja kasutusse. Kohtades, kus talupoegade vastastikuse abistamise ühinguid ei ole, läheb

peremehetute talundite vara vastavate külanõukogude käsutusse.

Märkus. Võõrasse majapidamisse läinud ja valveta jäänud loomade käsutamise eeskirjad on antud RKN-i määrusega 26. oktoobrist 1932. a. (VSKK 1932, nr. 83, art. 362).

§ 68-a. Kes leiab kaotatud asja, peab viivitamata sellest teatama asja kaotajale või leiust teatama ning leitud asja üle andma miilitsale või külanõukogule.

§ 68-b. Autonoomsete vabariikide rahvakomissaride nõukogude ja kraide (oblastite) täitevkomiteede poolt kooskõlas kohalikkude oludega antavate määrustega seatakse kindlad tähtajad miilitsasse ja külanõukogudesse üleantud leiuasjade alalhoiuks. Need tähtajad ei või olla alla kolme kuu ega ületada kuut kuud. Juhul, kui enne nimetatud tähtaja möödumist ilmub või avastatakse asja kaotanud isik, antakse asi temale tagasi, kusjuures ta on kohustatud asja hoidjale tasuma hoiukulud ja asja leidjale maksma kakskümmend protsenti selle väärtusest. Vaidluse korral tasu pärast määratakse selle suurus rahvakohtu poolt; maal lahendab sellise vaidluse küla ühiskondlik kohus, kui taotletava tasu summa ei ületa 50 rubla.

Märkus. Riigile kuuluva leiuasja eest ei maksta käesolevas paragrahvis ettenähtud tasu.

§ 68-v. Üksikutel juhtudel, olenevalt asja kaotaja ja leidja varalisest seisundist, võib kohus § 68-b ettenähtud tasu suurust vähendada või kaotajat sootuks vabastada kohusest maksta leiutasu.

§ 68-g. Kui kaotaja jääb § 68-b ettenähtud tähtajal ilmumata või avastamata, läheb asi üle riigile omandiks § 68 alusel. Sellisel korral makstakse leidjale tasu üldalustel.

§ 68-d. Paragrahvis 68-b ettenähtud tähtaega arvutatakse leiuasja miilitsasse või külanõukogusse üleandmise päevast.

§ 68-e. Eelmiste paragrahvide eeskirjad (68-a—68-d) ei laiene asutistes, ettevõtetes, üldtarvitusel olevates ruumides ja raudteede veerevas koosseisus, aurikutel jne. leitud asjadele. Säärastel juhtudel ei maksta leidjale mingit tasu, leitud asi aga antakse üle vastava asutise või ettevõtte administratsioonile korras, mis on ette nähtud vastavate ametkondade ja asutiste poolt antavates erieeskirjades.

*§ 69. Vara rekvireerimine omanikult on lubatud ainult korras, mis on ette nähtud dekreedis eraisikute ja ühingute vara rekvisitsiooni ja konfiskatsiooni kohta, omanikule tasu maksmisega keskmiste turuhindade järgi, mis kehtivad vara äravõtmise hetkel.

Märkus. Eeskirjad omanikele tasu määramise kohta nakkushaiguste tõkestamiseks tapetud ja kaitsepookimise tagajärjel lõppenud loomade

eest, samuti ka hävitatud esemete eest, sisalduvad VNFSV Veterinaarmäärustikus.[1]

§ 70. Vara konfiskeerimine omanikult on lubatud ainult karistusena, seaduses ettenähtud juhtudel ja korras.

II. Hoonestusõigus.[2]

§ 71—84-v. Tühistatud. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

III. Vara pantimine.

§ 85. Pandiõiguse alusel on usaldajal (pandipidajal) õigus juhul, kui võlgnik pandiga tagatud nõuet ei rahulda, saada rahuldust panditud vara väärtusest eelistatult teistele usaldajatele.

§ 86. Pantijaks võib olla nii võlgnik ise kui ka kolmas isik. Pantija peab olema panditud vara omanik. Võõra vara pantimise korral rakendatakse vastavalt käesoleva koodeksi § 59 ja 60.

§ 87. Pantimisesemeks võib olla iga käibelolev vara, sealhulgas ka võlaõigused kui ka õigus mäekontsessioonile ja kasulikkude maapõuevarade

[1] Tühistatud. Vt. NSVL Veterinaarmäärustiku § 6 lk. 183.

[2] Vt. NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 26. augusti 1948. a. seadlust' Kodanike õiguse kohta osta ja ehitada individuaalelumaju lk. 153.

kaevandamisele. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

Märkus. Käesoleva koodeksi § 24 loetletud väärismetallid ja muud väärtused võivad olla pantimisesemeiks ainult eriseaduse eeskirjade täitmise korral (NSVL KTK ja RKN-i määrus 7. jaanuarist 1937. a. — LSKK 1937, nr. 8, art. 25).

§ 88. Pant tagab ainult tõelikku nõuet.

§ 89. Pandiõigus tekib lepingu põhjal või seaduse erieeskirja alusel.

§ 90. Pandileping peab sõlmitama kirjalikult. Ehitiste kui ka mäekontsessiooni ja kasulikkude maapõuevarade kaevandamise õiguse pantimine kuulub lepingu tühisuse ähvardusel notariaalsele tõestamisele. Pandipidajale antakse sel juhul pandiakt. Ehitiste pantimine krediitasutiste poolt antavate laenude tagamiseks kui ka riigiasutistega ning riigiettevõtetega sõlmitavate lepingute tagamiseks teostub notariaalkontorite poolt väljaantavate panditunnistuste alusel.

Mäekontsessiooni ja kasulikkude maapõuevarade kaevandamise õiguse pantimise kord määratakse eriseadusega. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

§ 91. Pandilepingus ja -aktis tuleb tähendada: võlgniku ja usaldaja nimed ja elukohad, panditud vara kirjeldus, selle hinne ja asukoht, pandiga tagatud nõude olemus ja suurus, täitmise tähtaeg.

Peale selle võib sinna paigutada ka muid tingimusi, kuivõrd need pole seadusega keelatud.

§ 92. Välja arvatud ehitised, antakse panditud vara üle pandipidajale. Poolte kokkuleppel võib vara jääda võlgniku juurde usaldaja luku taha ja pitseri alla, kuivõrd seadusega või krediitasutiste eeskirjadega pole määratud teisiti. Individuaalselt äratähendatud asi võib jääda pantija valdusse, kui see asi varustatakse pantimist tõendavate märkidega. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

§ 93. Paragrahvis 92 ettenähtud juhtudel tekib pandiõigus liigitunnuste järgi määratavate asjade suhtes nende üleandmise või pitseerimise hetkest, individuaalselt äratähendatud asjade suhtes aga — lepingu sõlmimisest.

§ 94. Vara võib pantida mitmele usaldajale, kusjuures pantija peab igale pärastisele pandipidajale teatama eelnenud pandikoormatistest.

Ehitiste järelpantimine peab toimuma § 90 ettenähtud korras. Muu vara järelpantimine teostub kirjaliku lepinguga ja kirjaliku käsu andmisega eelmisele pandipidajale üle anda panditud vara uuele pandipidajale pärast rahulduse saamist. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

§ 95. Pant tagab nõuet ulatuses, milles see esineb faktilise rahuldamise hetkel, sealhulgas intressid, täitmise viivitusega tekitatud kahjude tasu,

vastavatel juhtudel leppetrahv kui ka sissenõudekulude kate.

§ 96. Pandipidajal pole õigust kasutada panditud vara või selle vilja, kuivõrd seadusega või lepinguga pole määratud teisiti.

§ 97. Pantija on kohustatud panditud asja korras hoidma ja seda kindlustama. Kui vara on üle antud pandipidajale, siis vastutab viimane selle alalhoiu eest; temal lasub ka vara kindlustamise kohus pantija arvel.

§ 98. Kui pandipidaja kaotab temale üleantud pandieseme või see temalt riisutakse, siis on tal õigus seda hageda igalt valdajalt, ka omanikult. Panditud vara võlgniku kätte jätmise korral (§ 92) on pandipidaja õigustatud seda hagema igalt pahauskselt omandajalt, riigiorgan aga — igalt omandajalt.

Märkus. Pandimärgiga varustatud vara omandaja suhtes kehtib eeldus, et ta on pahauskne omandaja.

§ 99. Kui pandipidajaid on mitu (§ 94), siis saab iga järgnev pandipidaja rahuldust panditud varast alles pärast eelneva pandipidaja täit rahuldamist (vanemus).

Kui pandipidajate seas on NSVL Riigipank ja teisi krediitasutisi — riigi-, kooperatiiv- või erakrediitasutisi, siis rahuldatakse NSVL Riigipanga nõuded panditud varast eelistatult teiste pandipidajate nõuetele, olenemata tema nõuete tekki-

mise ajast; teiste krediitasutiste, nende seas ka riigi töö-hoiukassade nõuded rahuldatakse pärast NSVL Riigipanga nõuete rahuldamist, kuid kõigi muude pandipidajate nõuete eel, olenemata nende nõuete tekkimise ajast.

Kui pandipidajate seas on mitu krediitasutist (NSVL Riigipank välja arvatud), siis toimub nimetatud krediitasutiste nõuete rahuldamine käesoleva paragrahvi esimeses lõikes tähendatud vanemuse järjekorras.

§ 100. Kui avalikul enampakkumisel saadud summast ei jätku nõuete katmiseks, on pandipidaja õigustatud, kuivõrd seadusega või lepinguga pole määratud teisiti, saama puuduvat summat võlgniku muust varast. Seejuures ei või pandiõigus iseenesest olla aluseks eesõigustatud rahulduse saamiseks võrreldes teiste usaldajatega.

***§ 101.** Võlgnikule kuuluvast panditud varast rahuldatakse eelistatult pandipidaja nõuetele järgmised sissenõuded, kui muust varast nende sissenõuete katteks ei jätku: võlgniku tööliste ja teenistujate töötasu, samuti ka tööliste ja teenistujate muud tööseadustest ja kollektiiv- ning töölepingutest tulenevad nõuded; kehavigastuse või surma puhul makstav kahjutasu (sealhulgas tasu kapitaliseeritud summa näol, s. t. vigastusega või surmaga tekitatud kahju katmiseks makstava ühekordse summa näol); abielu- ja perekonnaseadustest tulenevad alimendid ja muud nõuded, mis

nõuete rahuldamise järjekorra kohta NSVL KTK ja RKN-i poolt antud määrusega 6. veebr. 1929. a. (LSKK 1929, nr. 11, art. 98) ja teiste eriseadustega on töötasunõuetega võrdseks tunnustatud; sotsiaalkindlustusnõuded; riigi- ja kohalikud maksud; need mittemakstud tuludest võrsunud nõuded, millede sissenõudmisel seaduse alusel rakendatakse maksude sissenõudmiseks ettenähtud korda, ühes sel või teisel juhul juurdekuuluva viivitustrahviga; riikliku kindlustuse organite ja vastastikuse kindlustuse kooperatiivorganisatsioonide nõuded ühiskonnastatud sektori vara kindlustamise alal, samuti ka maad hoonestamiseks andvate organite nõuded, mis ette nähtud käesoleva koodeksi § 81.[1] Võlgniku varast, mis on panditud krediitasutises (sealhulgas riigi töö-hoiukassas), rahuldatakse eelistatult pandipidaja nõuetele: töötasunõuded ja need nõuded, mis seadusega on töötasunõuetega võrdseks tunnustatud, sotsiaalkindlustusnõuded, samuti ka panditud varal lasuvad aktsiisinõuded, kui see vara oli panditud ajal, mil ta asus tootmiskohas, baasilaos või tolliametis.[2]

Võlgniku varast, mis on panditud NSVL Riigipangas, rahuldatakse eelistatult pandipidaja nõuetele ainult töötasunõuded ja teised VNFSV Tsiviil-

[1] Hoonestusõiguse instituut on kaotatud ja TsK § 81 tühistatud — vt. ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 8. aprillist 1949. a. (ENSV T 1949, 11, 66.)

[2] Aktsiisid on kaotatud (LSKK 1930, nr. 46, art. 476).

Tartu Ülikooli Raamatukogu

protsessi koodeksi § 266 p. a loetletud nõuded, välja arvatud sotsiaalkindlustusnõuded.

Käesoleva paragrahvi tõttu ei muutu kehtetuks eriseadustes, eriti raudteede määrustikus ja veetranspordi seadustes ettenähtud raudtee-, laevasõidu- ja teiste riigiettevõtete ning -asutiste õigus saada eelistatud rahuldust vastava vara väärtusest teiste usaldajate ees, maksuvõlgnike vara avalikul enampakkumisel müütavatele riigiorganitele vastavates seadustes ettenähtud eesõigus väljaspool järjekorda katta vara müügist saadud summadest vara arestimise, hoiu, kohaletoimetamise ja müügi kulud, samuti ka muud teatud liiki nõuete eriliselt eelistatud rahuldust käsitlevad määrused, millised nõuded on loetletud NSVL KTK ja RKN-i poolt 6. veebruaril 1929. a. nõuete rahuldamise järjekorra kohta antud määruse (LSKK 1929, nr. 11, art. 98) § 4.

Käesoleva paragrahvi esimeses lõikes loetletud nõuete rahuldamise järjekord määratakse kindlaks VNFSV Tsiviilprotsessi koodeksis ja eriseadustes.

§ 101[1]. Kui pandipidaja seaduses ettenähtud juhtudel ja seaduses määratud korras jätab endale temale panditud ja avalikul enampakkumisel müümata jäänud vara, siis on ta kohustatud rahuldama käesoleva koodeksi § 101 ja eriseaduste kohaselt tema nõudele eelistatud nõudeid juhul, kui võlgniku muust varast ei jätku nende nõuete rahuldamiseks, kuid mitte suuremas ulatuses, kui on selle vara avalikuks müügiks määratud hinne.

§ 102. Panditud vara hävinemise korral on pandipidajal õigus saada eesõigustatud rahuldust kindlustussummast.

§ 103. Pandiga tagatud nõude edasiandmisega läheb uuele usaldajale üle ka pandiõigus. Ehitistega tagatud nõuete edasiandmine teostub pandiakti üleandmise teel, kusjuures akt varustatakse notariaalselt tõestatud edasiandepealdisega. Muudel juhtudel võidakse nõuet edasi anda pandilepingul pealdise tegemise teel, samuti ka panditud asja üleandmisega, kui säärane üleandmine on pandiõiguse tekkimiseks vajalik (§ 92, 93).

Võlgnikule ja pantijale tuleb pandiõiguse edasiandmisest teatada. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

§ 104. Pandiõigus lõpeb: 1) pandiga tagatud nõude lõppemisega, 2) panditud vara avalikul enampakkumisel müümisega.

§ 105. Ehitiste pantimise lõppemise kohta tehakse asjast huvitatud isiku nõudel märge notariaalkontoris alalhoitava lepingu algeksemplaril.

Pantimise lõppemisel pandiga tagatud nõude kustumise tõttu peab pandipidaja tema käes oleva panditud vara tagastama pantijale või üle andma vanemuse järjekorras järgnevale pandipidajale (§ 94). [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

III-a. Käibelolevate ja ümbertöötatavate kaupade pantimine.

§ 105-a. Käibelolevate ja ümbertöötatavate kaupade vastuvõttu ning pantimist võivad toimetada krediitasutised, samuti muud juriidilised isikud, kelledele seesuguste toimingute teostamine on seadusega lubatud.

§ 105-b. Käibeloleva kauba pantimiseks tunnustatakse seesugune pantimine, mil panditud kaup jääb pantija valdusse ning mil pantijal on õigus panditud kaubamassi esemeid asendada teiste panditud kaubamassi sortimenti kuuluvate esemetega, kusjuures aga alaliselt peab alles olema kauba jääk vähemalt poolte vahel kokkulepitud summa väärtuses.

§ 105-v. Pandiõigus käibeloleva kauba pantimisel tekib kirjaliku lepingu sõlmimise hetkest.

Et käibeloleva kauba pantimise leping oleks kehtiv, selleks tuleb täita järgmised tingimused:

a) kaup tuleb paigutada pandipidajaga sõlmitud lepingus täpselt kindlaksmääratud ruumi (lattu, kauplusesse jne.) pantija muust varast lahus, ja

b) tuleb koostada panditavate kaupade nimekiri ühes nende hindega, seejuures ära tähendades need esemed, milledega võidakse asendada panditavaid kaupu; see nimekiri lisatakse lepingule juurde.

§ 105-g. Käibeloleva kauba pantimisel iga kaup, mis lepingus kindlaksmääratud ruumist välja viiakse, vabaneb pandiõigusest, ja iga kaup, mis sellesse ruumi tuuakse, muutub pandiõiguse esemeks.

§ 105-d. Pantija on kohustatud pidama iga pantimisoperatsiooni kohta eri raamatut või arvelehte, millesse tuleb sisse kanda kõik operatsioonid panditud kauba alal (niihästi ruumi toodava, kui ka sellest väljaviidava kauba kohta), viimase operatsiooni teostamise päevaks.

§ 105-e. Pandipidajal on õigus igal ajal kontrollida panditud kauba hulka, liiki ja väärtust, samuti kauba hoiu tingimusi ja hoiuruumi seisukorda.

§ 105-ž. Käibeloleva kauba pantimisel kohaldatakse VNFSV Tsiviilkoodeksi § 85, 86, 88, 89, 91, 94, 95, 97, 99—104 eeskirju.

§ 105-z. Kui pantija ei täida Tsiviilkoodeksi § 94, 97, 105-v ja 105-d tähendatud tingimusi, on pandipidajal õigus kas nõuda panditud kauba üleandmist, või jätta kaup võlgniku juurde oma luku taha või pitseri alla, või ennetähtaegselt sisse nõuda võlg, mis pandiga tagatud.

§ 105-i. Igast juhust, mil kolmandad isikud on pööranud sissenõudeid pantija valduses olevale varale, mis on panditud § 105-a—105-ž tähendatud korras, on pantija kohustatud viivitamata, igal juhul hiljemalt kolme päeva jooksul arvates mai-

nitud vara üleskirjutamisest, teatama pandipidajale.

§ 105-k. Ümbertöötatava kauba (toorainete ja poolvalmistoodete) pandileping tekib kirjaliku lepingu sõlmimise hetkest; ühes lepinguga tuleb koostada panditud kauba nimekiri ja hindeakt ning need lepingule juurde lisada.

§ 105-l. Ümbertöötatava kauba pantimisel kas:

a) jäetakse panditud kaup ümbertöötamiseks pantija valdusse või

b) antakse kaup ümbertöötamiseks kolmandale isikule.

§ 105-m. Ümbertöötatava kauba pantimise tingimustes tuleb ära tähendada ümbertöötamise olemus ja aeg, mille jooksul kaup peab ümber töötamiseks üle antama ning ümbertöötus teostatama.

Panditud kaupadele enne nende ümbertöötusele minekut kohaldatakse käesoleva koodeksi § 105-v p. a eeskirju.

§ 105-n. Panditud toorainetest ja poolvalmistoodetest valmistatud tooted (saadused) peab pantija või kolmas isik viivitamata pärast nende valmimist üle andma pandipidajale, kusjuures tulevad kohaldamisele pantimise kohta käivad üldeeskirjad. Kuid lepinguga võidakse ka määrata, et pantijal, kes need tooted valmistas, on õigus jätta need enda juurde hoiule, või et toodete valmistaja kolmas isik on kohustatud andma need pantija kätte hoiule.

§ 105-o. Pandipidajal on õigus igal ajal teostada panditud ja ümbertöötusele võetud kauba kontrolli niihästi pantija kui ka kolmanda isiku juures, et kindlaks teha, kuivõrd kaup vastab lepingus kindlaksmääratud hulgale ning omadustele ja kuivõrd pantija või kolmas isik, kelle juures kaup on, täidab lepingu muid tingimusi. Pandipidajal on õigus korraldada ümbertöötamisprotsessi alalist vaatlust. Pantija on kohustatud pandipidajale teatama panditud kaupade ümberpaigutusest ja kaupade ümbertöötamiseks üleandmisest, kui see on toimunud; üheaegselt kaupade ümbertöötamiseks üleandmisega on pantija kohustatud teatama kolmandale isikule, kellele kaubad ümbertöötamiseks üle antakse, et tähendatud kaubad on koormatud pandiõigusega.

§ 105-p. Kui pantija või kolmas isik ei täida § 105-m, 105-n ja 105-o eeskirju, siis on pandipidaja õigustatud teostama oma õigusi pandiga tagatud nõude järgi, kuigi selle tähtpäev pole veel saabunud.

§ 105-r. Pantija või kolmanda isiku käes (§ 105-b ja 105-l) olevale varale kolmandate isikute poolt sissenõuete pööramisest mitteteatamine, samuti poolte poolt kokkulepitud alalise kaubajäägi täielik või osaline võõrandamine ja (käibelolevana panditud) kauba väljaviimine ruumist ilma seda uuega asendamata (§ 105-b), toob pantijale peale § 105-z ja 105-p tähendatud tagajärgede kaasa ka kriminaalvastutuse.

VÕLAÕIGUS

I. Üldeeskirjad.

§ 106. Kohustused tekivad lepingutest ja teistest seaduses ettenähtud alustest, sealhulgas alusetu rikastumise ja teisele isikule kahju tekitamise tagajärjel.

***§ 107.** Kohustuse tõttu on ühel isikul (usaldajal) õigus nõuda teiselt isikult (võlgnikult) teatava teo toimepanekut, sealhulgas asjade üleandmist või raha maksmist, või teatavast teost hoidumist.

VNFSV territooriumil on maksete teostamine ja vastuvõtmine välisvaluutas lubatud ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel ja seejuures eranditult NSVL Riigipanga kaudu.

§ 108. Kui kohustuse ese on piiritletud ainult liigitunnuste järgi ja seadusega või lepinguga ei ole ühele poolele või kolmandale isikule jäetud valikuõigust, siis on võlgnik kohustatud üle andma mitte alla keskmise väärtusega eseme.

Kui kohustuse ese on piiritletud alternatiivselt ja seaduses või lepingus puuduvad teistsugused eeskirjad, siis kuulub valikuõigus võlgnikule.

§ 109. Usaldaja võib keelduda osalise täitmise vastuvõtmisest, kui seadus või leping ei määra teisiti.

***§ 110.** Kui seaduse või lepingu alusel tuleb võlalt arvutada intresse, millede määra ei ole näidatud, siis arvutatakse võlasummalt 6% aastas (seaduslikud intressid).

§ 111. Täitmine peab toimuma seadusega või lepinguga määratud tähtajal. Kui täitmise tähtaeg on määramata või see on määratud nõudmise esitamise hetkele, siis võib usaldaja täitmist nõuda ja võlgnik täitmist teostada viivitamata. Sel juhul kuivõrd seadus ei määra teisiti, antakse võlgnikule seitsmepäevane soodustustähtaeg, arvates usaldaja poolt nõude esitamisest.

§ 112. Võlgnikul on õigus kohustust täita ka enne tähtpäeva, kui see ei ole vastuolus lepingu mõttega. Kuid ta on õigustatud maha arvutama intresse ajavahemiku eest maksupäevast kuni maksutähtpäevani (diskonto) ainult juhtudel, mis seaduses või lepingus on ette nähtud.

§ 113. Kui täitmise koht ei ole seaduses või lepingus ära määratud ja see ei selgu ka kohustuse sisust, siis peab täitmine toimuma:

a) kohustuste järgi, millede esemeks on õiguste

üleandmine ehitisele või maatükile, — hoone või maatüki asukohas;

b) toimingute järgi, mis kuuluvad võlgniku ettevõtte tegevuse hulka, — selle ettevõtte asukohas;

v) rahaliste kohustuste järgi — usaldaja elukohas, mis tal oli kohustuse tekkimise hetkel; kuid kui kohustuse täitmise hetkeks usaldaja on oma elukohta muutnud ja sellest võlgnikule õigeaegselt teatanud, siis on viimane kohustatud täitmist teostama usaldaja uues elukohas, kandes seejuures usaldaja arvele kõik kulud, mis tekkinud ühenduses täitmise koha muutumisega;

g) ülejäänud kohustuste järgi — võlgniku elukohas, mis tal oli kohustuse tekkimise momendil.

*§ 114. Kui usaldajat ei ole täitmise kohas, kui ta põikleb kõrvale täitmise vastuvõtmisest või mingil muul viisil langeb viivitusse, samuti kui ta on teovõimetu, ning kui kohal puudub esindaja, kes oleks volitatud ja ka nõus täitmist vastu võtma, siis võib võlgnik deponeerida oma võla notariaalkontorisse, millest notariaalkontor teatab usaldajale teatelehega või kuulutusega.

§ 115. Solidaarne vastutus tekib siis, kui see on ette nähtud lepingus või määratud seadusega.

Solidaarse kohustuse korral on usaldaja õigustatud nõudma kohustuse täitmist, kas täies ulatuses või osaliselt, niihästi kõigilt võlgnikelt ühiselt kui ka igaühelt neist eraldi. Ühe võlgniku vastu ettevõetud sissenõudmise tagajärjetuse korral võib

usaldaja kõike saamatajäänut nõuda teistelt võlgnikelt.

Võlgnikul, kes täitis solidaarse kohustuse, on teiste võlgnike vastu võrdsetes osades tagasinõudmise õigus, kuivõrd seadus või leping ei määra teisiti. Ühe kaasvõlgniku poolt tasumata jäänud osa langeb võrdsetes osades kõigi teiste kanda.

§ 116. Kui ühest ja samast kohustusest võtab osa mitu usaldajat või mitu võlgnikku, siis kohustuse eseme jagamatuse korral loetakse võlgnikud solidaarvõlgnikeks, usaldajad aga solidaarusaldajateks, kelledest igaüks on õigustatud esitama nõuet täies ulatuses. Kohustuse eseme jagatavuse korral on iga võlgnik kohustatud täitma ja iga usaldaja õigustatud nõudma täitmist võrdses osas, kuivõrd seadus või leping ei määra teisiti.

***§ 117.** Kui võlgnik jätab kohustuse täitmata, siis on ta kohustatud tasuma usaldajale täitmatajätmisega tekitatud kahju. Kahju all mõistetakse niihästi varale tekitatud lauskahju, kui ka saamata jäänud kasu, mis oli võimalik harilikes käibetingimustes.

§ 118. Võlgnik, kuivõrd seadus või leping ei määra teisiti, vabaneb vastutusest täitmatajätmise eest, kui ta tõendab, et täitmise võimatus on tingitud olust, mida ta ei saanud ära hoida või mis oli tekkinud usaldaja pahatahtluse või ettevaatamatuse tõttu.

§ 119. Igal juhul täitmise võimatus ei vabasta võlgnikku vastutusest:

1) kui kohustuse ese on piiritletud liigitunnuste järgi ja sama liiki vara soetamine ei ole muutunud objektiivselt võimatuks;

2) kui isikud, kelledel seaduse või võlgniku volituse alusel lasus kohustuse täitmine, pahatahtlikult või ettevaatamatult esile kutsusid või ei hoidnud ära olu, mis tegi täitmise võimatuks.

§ 120. Kui võlgnik ei täida kohustust, mille esemeks on individuaalselt äratähendatud asja kasutada andmine, siis on usaldaja õigustatud nõudma kohtu kaudu selle asja äravõtmist võlgnikult ja üleandmist temale, usaldajale. See õigus langeb ära, kui asi on üle antud kolmandale isikule, kellel on sellele samalaadne õigus. Kui asi ei ole veel üle antud, on kahest usaldajast eesõigus sellel, kelle kasuks kohustus tekkis varem.

*§ 121. Võlgniku viivitus kohustab teda tasuma usaldajale viivitusega tekitatud kahju ja paneb temale (võlgnikule) vastutuse pärast viivitust juhuslikult tekkinud täitmise võimatuse eest. Kui viivituse tagajärjel usaldaja on kaotanud huvi täitmise vastu, siis võib ta keelduda selle vastuvõtmisest ja nõuda kahju tasumist samuti kui kohustuse täitmatajätmise korral. Võlgnik, kes langes viivitusse rahalise summa tasumisel, on igal juhul kohustatud maksma viivituse aja eest seaduslikke intresse, kui lepinguga ei ole määratud veel kõrgem intressimäär.

Märkus. Võlgnikku loetakse viivitanuks, kui ta ei täitnud kohustust määratud tähtajal (§ 111). Võlgnik ei ole viivituses senikaua, kuni täitmine ei või toimuda olu tagajärjel, mille eest ta ei vastuta, eriti kui see olu on saabunud usaldaja viivituse tagajärjel (§ 122).

§ 122. Usaldaja viivitus temale lepingu järgi kuuluva vastuvõtmisel annab võlgnikule õiguse nõuda viivitusega tekitatud kahju tasumist ja vabastab teda vastutusest järgnenud täitmise võimatuse eest, välja arvatud pahatahtluse või raske ettevaatamatuse juhud. Rahaliselt intressidega võlalt ei ole võlgnik kohustatud tasuma intresse selle aja eest, mil usaldaja on viivituses.

Märkus. Usaldajat loetakse viivitanuks, kui ta ilma seadusliku aluseta keeldub täitmist vastu võtmast või ei võta ette neid temal lasuvaid toimetusi, enne missuguste teostamist võlgnik ei saa täita oma kohustust.

§ 123. Täitmatajätmise või viivituse eest võlgnikult usaldaja kasuks väljamõistetud kahjutasu sissenõudmise korra võib kohus kindlaks määrata olenevalt võlgniku majanduslikust seisundist (pikendamine ja ajatamine).

***§ 124.** Nõuete loovutus usaldajalt teisele isikule on lubatud niivõrd, kuivõrd see ei ole vastuolus seadusega või lepinguga või kuivõrd nõue ei ole seotud usaldaja isikuga. Võlgnikule peab loovutusest teatatama; kuni teate saamiseni on ta õigustatud täitmist teostama endisele usaldajale.

§ 125. Loovutussaajale lähevad üle kõik täitmist tagavad õigused.

§ 126. Võla ülekandmine võlgnikult teisele isikule on lubatud ainult usaldaja nõusolekul.

§ 127. Kolmanda isiku poolt kohustuse tagamiseks antud käendus ja pant kaotavad võla ülekandmisega jõu, kui pantija või käendaja ei ole avaldanud nõusolekut vastutada ka uue võlgniku eest.

§ 128. Kuivõrd seaduses ei leidu erieeskirju, peavad nõuete loovutus ja võla ülekandmine toimuma lepingute jaoks üldiselt ettenähtud vormis. Kirjalikus vormis sõlmitud lepingust tulenevate nõuete loovutus või võla ülekandmine peavad igal juhul toimuma samas vormis.

§ 129. Kohustus lõpeb tervelt või osaliselt: a) täitmisega; b) samaliigilise vastunõude tasaarvestusega, kui vastunõude tähtpäev on saabunud; v) võlgniku ja usaldaja ühtumisega ühes ning samas isikus, kusjuures ühtumise lõppemisega kohustus tekib uuesti; g) poolte kokkuleppega, eriti uue lepingu sõlmimisega, mis peab asendama endist; d) täitmise võimatusega, mille eest võlgnik ei kanna vastutust (§ 118).

II. Lepingutest tulenevad kohustused.

§ 130. Leping loetakse sõlmituks, kui pooled on avaldanud teineteisele — vastavatel juhtudel seadusega nõutavas vormis — nõusolekut kõigis le-

pingu olulistes punktides. Igal juhul loetakse olulisteks: lepingu eset, hinda, tähtaega ja samuti kõiki neid punkte, millede suhtes ühe poole eelneva avalduse kohaselt peab saavutatama kokkulepe.

Märkus 1. Leping, kui selle notariaalne tõestamine on seaduse põhjal kohuslik, loetakse sõlmituks notariaalse tõestamise hetkest alates, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

Märkus 2. Kui poolte eelneva kokkuleppe kohaselt leping peab sõlmitud olema kindlas — olgugi seadusega mittenõutavas — vormis, siis loetakse leping sõlmituks alles sellest hetkest peale, mil talle see vorm on antud.

§ 131. Ettepanek sõlmida lepingut, mis tehtud kohalolijale vastuse andmiseks tähtaega määramata, seob ettepaneku teinud isikut ainult sel juhul, kui vastaspool kohe teatas ettepaneku vastuvõtmisest.

Märkus. Ettepanekut, mis tehtud telefoni teel, loetakse ettepanekuks kohalolijale.

§ 132. Kui ettepanek sõlmida lepingut on tehtud eemalolijale vastuse andmiseks tähtaega määramata, siis see ettepanek seob ettepaneku tegijat kuni tähtaja möödumiseni, mis on normaalselt vajalik vastuse saamiseks.

§ 133. Kui ettepanekule vastamiseks on antud kindel tähtaeg, siis on ettepaneku tegija sellega seotud ainult kuni tähtaja möödumiseni. Kui hilinemisega saadud avaldusest ettepaneku vastuvõt-

mise kohta on näha, et see oli ära saadetud õigeaegselt, siis loetakse see avaldus hilinenuks ainult juhul, kui vastuse saaja sellest viivitamata teatab teisele poolele.

§ 134. Leping eemalolijaga loetakse sõlmituks sellest hetkest peale, mil ettepaneku teinud isik on saanud vastuse, kuivõrd ettepaneku mõttest ei järeldu muud.

§ 135. Ettepaneku vastuvõtmist teistel tingimustel kui oli ettepandud, loetakse ettepaneku tagasilükkamiseks ja samaaegselt uueks ettepanekuks.

§ 136. Leping summaga üle viiesaja rubla peab sõlmitud olema kirjalikus vormis, välja arvatud juhud, mis seaduses eriti ette nähtud.

Märkus. Käesolevas paragrahvis toodud eeskirja täitmatajätmine võtab pooltelt vaidluse tekkimise korral õiguse toetuda lepingu olemasolu tõenduseks tunnistajate ütlustele, ei võta aga neilt õigust ette tuua kirjalikke tõendeid.

§ 137. Riigiasutiste ja -ettevõtete, kooperatiiv- ja muude ühiskondlikkude organisatsioonide, sealhulgas ka ametiühingute lepingud eraisikutega ja -organisatsioonidega peavad kohuslikult tõestatud olema notariaalses korras, välja arvatud:

a) lepingud summaga mitte üle 1000 rubla;

b) toimingud krediitasutiste hoiu-, laenu- ja komisjonioperatsioonide alal;

v) ost-müük kohemakstava raha eest;

g) kindlustuslepingud;

d) kontraktatsioonilepingud;

e) lepingud autoriõiguse ja sellest tulenevate õiguste edasiandmise kohta;

ž) lepingud väliskaubanduse alal, mida sõlmivad Väliskaubanduse Rahvakomissariaadile alluvad organisatsioonid või teised majanduslikud organid, kes oma kaubanduslikke operatsioone teostavad tema juhtimisel.

*§ 138. Leping vara tasuta võõrandamise kohta (kinkimine) summaga üle tuhande rubla peab tühisuse ähvardusel olema tõestatud notariaalses korras.

§ 139. Kahepoolse lepingu korral on kumbki pool õigustatud keelduma vastaspoole rahuldamisest kuni vasturahulduse saamiseni, kui seadusest, lepingust või õigusvahekorra loomusest ei järeldu ühe poole kohust täita oma kohustust enne teist.

Märkus. Kahepoolseks loetakse lepingut, mille järgi mõlemad pooled vastastikku võtavad endi peale kohustusi.

§ 140. Lepingu järgi, mis sõlmitud kolmanda isiku kasuks, võivad nõuda kohustuse täitmist, kui leping ei määra teisiti, niihästi see pool, kes kohustuse võlgnikule peale pani, kui ka kolmas isik, kelle kasuks leping sõlmitud. Kui isik, kelle kasuks leping sõlmitud, avaldas võlgnikule, et ta tahab kasutada seda õigust, mis tema kasuks välja tingitud, siis kaotavad pooled õiguse muuta või tühistada lepingut ilma tema nõusolekuta. Kui

isik, kelle kasuks leping sõlmitud, loobus temale lepinguga antud õigusest, siis võib seda õigust kasutada see pool, kes selle välja tingis, kuivõrd see ei ole vastuolus lepingu mõttega.

§ 141. Leppetrahv on rahasumma või muu varaline väärtus, mis üks lepinglane kohustub tema poolt lepingu täitmatajätmise või mittevastava täitmise korral andma teisele lepinglasele.

Kui lepingusse on sisse võetud või poolte vahel on täiendavalt sõlmitud kokkulepe leppetrahvi kohta, siis on usaldaja õigustatud nõudma oma suva järgi kas lepingu täitmatajätmisega tekitatud kahju tasumist või leppetrahvi maksmist. Kui leppetrahv on määratud viivituse või mittevastava täitmise juhuks, siis on usaldajal õigus nõuda üheaegselt nii lepingu täitmist kui ka leppetrahvi maksmist või jällegi viivitusega või mittevastava täitmisega tekitatud kahju tasumist.

Märkus 1. Üheaegne kahju ja leppetrahvi sissenõudmine on lubatud ainult seaduses või lepingus eriti ettenähtud juhtudel.

Märkus 2. Kokkulepe leppetrahvi kohta peab olema sõlmitud kirjalikus vormis, vaatamata selle summale ja olenemata vormist, mis on antud põhilepingule.

§ 142. Kui tasumisele kuuluv leppetrahv on ülemääraselt suur võrreldes usaldaja tegeliku kahjuga, siis on kohus õigustatud võlgniku palvel leppetrahvi vähendama.

Seejuures peab kohus arvesse võtma:

1. kui suures ulatuses võlgnik on kohustuse täitnud;

2. ühe ja teise poole varalist seisundit;

3. mitte ainult varalist, vaid ka igasugust muud usaldaja huvi, mis tähelepanu väärib.

§ 143. Käsiraha on rahasumma või mõni muu varaline väärtus, mille üks lepinglane on lepingu järgi tasumisele kuuluvate maksete arvel andnud teisele poolele lepingu tõenduseks ja selle täitmise tagamiseks.

Kui lepingu täitmatajätmises on süüdi käsiraha andja, siis kaotab ta selle. Kui täitmatajätmises on süüdi käsiraha saaja, siis peab ta selle tagasi maksma kahekordses suuruses. Peale selle pool, kes on süüdi lepingu täitmatajätmises, on kohustatud tasuma vastaspoolele kahju, ühes käsiraha tasaarvestusega, kui leping ei määra vastupidist.

Käsirahale vaadatakse kui taganemisrahale ainult siis, kui pooled on nii kokku leppinud.

§ 144. Kui kahepoolse lepingu täitmine ühele poolele võimatuks muutus olu tagajärjel, mille eest kumbki pool ei vastuta, siis ei saa see pool, kui seadus või leping ei määra teisiti, nõuda teiselt poolelt lepingu järgi rahuldust. Kumbki pool võib nõuda vastaspoolelt kõige selle tagasiandmist, mis ta täitis vastavat vasturahuldust saamata.

§ 145. Kui kahepoolse lepingu täitmine ühele poolele võimatuks muutus olu tagajärjel, mille eest

ta vastutab, siis teine pool, kui seadus või leping ei määra teisiti, on õigustatud lepingust taganema ja sisse nõudma lepingu täitmatajätmisega tekitatud kahju (§ 117).

§ 146. Kui kahepoolse lepingu täitmine ühele poolele võimatuks muutus olu tagajärjel, mille eest vastutab teine pool, siis esimene säilitab õiguse vasturahulduse saamiseks, ühes nende kasude tasaarvestusega, mis ta kokku hoidis või saavutas kohustusest vabanemise tagajärjel.

***§ 147.** Kui leping on tühine seadusvastasena või sihituna riigi ilmsele kahjustamisele (§ 30), siis ei ole kumbki pool õigustatud nõudma teiselt poolelt lepingu järgi täidetu tagasiandmist.

Alusetu rikastus nõutakse sisse riigi tuludesse (§ 402).

§ 148. Kui leping on tühine sõlmituna teovõimetu isiku poolt (§ 31), siis on kumbki pool kohustatud tagasi andma kõik lepingu järgi saadu. Teovõimeline lepinglane on kohustatud tasuma teovõimetule lauskahju, mis lepingu tõttu viimase varale on tekkinud.

§ 149. Kui leping tühistatakse sõlmituna pettuse, vägivalla või ähvarduste mõju all, või sõlmituna ühe poole esindaja kuritahtliku kokkuleppe tagajärjel teise poolega (§ 32), või sihituna äärmise puudüse ärakasutamisele (§ 33), siis on kannatanud pool õigustatud nõudma vastaspoolelt

kõige lepingu järgi täidetu tagasiandmist. Teisel poolel säärast õigust ei ole.

See, mille võrra kannatanud pool alusetult rikastus, nõutakse sisse riigi tuludesse (§ 402).

§ 150. Kui leping, mis on sihitud äärmise puuduse ärakasutamisele (§ 33), ei ole tunnustatud tühiseks, vaid ainult kehtetuks edaspidiseks ajaks, siis on kannatanud pool õigustatud nõudma vastaspoolelt tagasi ainult seda, mille eest ta lepingu lõpetamise momendini ei olnud vasturahuldust saanud.

See, mille võrra kannatanud pool alusetult rikastus, nõutakse sisse riigi tuludesse (§ 402).

§ 151. Kui leping on tunnustatud tühiseks seadusega nõutava vormi rikkumise pärast (§ 29) või ühe poole eksimuse pärast (§ 32), siis peab kumbki pool teisele poolele kõik lepingu järgi saadu tagasi andma.

See pool, kes on vastutav olu eest, mis eksimuse põhjustas, on kohustatud tasuma vastaspoolele lauskahju, mis on tekkinud lepingu tõttu viimase varale.

See pool, kes põhjustas eksimuse oma raske hooletusega, on lepingu täitmatajätjana kohustatud tasuma teisele poolele kahju.

Märkus. Eeldatakse, et vastutus eksimuse eest lasub eksijal. Ühe poole rasket hooletust peab teine pool tõendama.

*III. Varakasutus.

§ 152. Varakasutuslepingu järgi üks pool (kasutusandja) kohustub teatava tasu eest andma teisele poolele (kasutajale) teatava vara ajutiseks kasutamiseks.

§ 153. Tühisuse ähvardusel peavad lepingud riigi- või kommunaalettevõtete kasutusele andmise kohta olema notariaalselt tõestatud.

Igasuguse vara kasutuslepingud tähtajaga üle ühe aasta peavad § 136 märkuses ettenähtud tagajärgede ähvardusel olema sõlmitud kirjalikus vormis.

Tühisuse ähvardusel peab lepingule riigi- või kommunaalettevõtte kasutusele andmise kohta lisandatud olema üksikasjaline kasutusele antava vara nimekiri.

Märkus. Lepingud riigi-, sealhulgas ka kommunaalettevõtete kasutusele võtmise kohta riigiorganite, vastavasse kooperatiivsüsteemi kuuluvate igaliigiliste ja -astmeliste kooperatiivorganisatsioonide ja samuti teiste ühiskondlikkude organisatsioonide poolt ei allu kohuslikule notariaalsele tõestamisele, vaatamata lepingu summale.

***§ 154.** Kasutustähtaeg ei või olla pikem kui kaksteistkümmend aastat. Kasutustähtaja möödumisel võib kasutust pikendada uue lepingu sõlmimisega. Kasutuse tegeliku jätkamise korral kasu-

tusandja vaikival nõusolekul loetakse leping uuendatuks määramatuks ajaks (§ 155).

Märkus. Riigi-, sealhulgas kommunaalettevõtete kasutusele võtmise korral riigiorganite ja kooperatiivorganisatsioonide poolt ei või kasutustähtaeg olla pikem kui 24 aastat. Kasutustähtaja möödumisel on tähendatud liiki kasutajail, kui nad on lepinguga endi peale võetud kohustused korralikult täitnud, eesõigus lepingu uuendamiseks uueks tähtajaks.

§ 155. Kui kasutuslepingus ei ole tähtaega määratud, siis loetakse leping sõlmituks määramatuks ajaks ja kumbki pool on õigustatud lepingut igal ajal lõpetama, öeldes teisele poolele ettevõtete kasutamise ja kaubandus-tööstusettevõtete või elukorterite alla kuuluvate ruumide kasutamise korral kolm kuud ja muu vara kasutamise korral üks kuu ette.

§ 156. Tühistatud.

§ 156-a. Töölis- või üldtsiviil-elamuehitusliku kooperatiivühingu[1] liikmetel on õigus alaliselt kasutada eluruumi, mille pindala oleneb neile kuuluvate osakute arvust, ja seda kogu aja, mil ühingule kuulub omandiõigus antud ehitisele. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

[1] Elamufondi hoiu kohta 17. oktoobril 1937. a. antud seaduse (LSKK 1937, nr. 69, art. 314) tagajärjel on elamuehituslike kooperatiivühingute jagunemine töölis- ja üldtsiviil-elamuehituslikeks kaotanud tähtsuse.

Märkus. Käesolevas paragrahvis kindlaksmääratud töölis- või üldtsiviil-elamuehitusliku[1] kooperatiivühingu liikmete õigus jääb nende surma korral nende perekonnaliikmeile, kes nendega ühiselt elavad, või läheb üle nende pärijaile juhtudel ja korras, mis ette nähtud NSVL KTK ja RKN-i määrustes 19. augustist 1924. a. (LSKK 1924, nr. 5, art. 60) ja 21. novembrist 1926. a. (LSKK 1927, nr. 2, art. 14)[2].

§ 157. Kasutusandja on kohustatud vara üle andma kasutajale õigeaegselt, lepingule ja vara otstarbele vastavas seisundis. Ta ei vastuta nende puuduste eest, milledest kasutaja lepingu sõlmimisel teadis või teadma pidi.

§ 158. Kui kasutusandja ei võimalda kasutajal vara kasutamist, siis on kasutajal õigus kas nõuda temalt vara väljaandmist vastavalt § 120, või taganeda lepingust (§ 171 p. a) ja nõuda täitmatajätmisega tekitatud kahju tasumist.

§ 159. Kui seadus või leping ei määra teisiti, lasub kapitaalremondi teostamise kohus kasutusandjal. Kasutusandja poolt selle kohuse täitmatajätmine annab kasutajale õiguse teostada lepingus ettenähtud või edasilükkamatust vajadusest tingitud kapitaalremonti ja tasaarvestada kasutustasu kapitaalremondi maksumusega või taganeda lepin-

[1] Vt. joonealust märkust lk. 73.

[2] Need määrused on tühistatud. Õiguste ülemineku kord reguleeritakse nende kooperatiivide näidispõhikirjadega.

gust (§ 171 p. b) ja nõuda täitmatajätmisega tekitatud kahju tasumist.

Märkus. Natsionaliseeritud ja munitsipaliseeritud ettevõtete ja ehitiste kasutamise korral lasub kapitaalremont kasutajal, kui leping ei määra teisiti.

§ 160. Kasutaja on kohustatud kasutusele võetud asja kasutama kooskõlas lepinguga, kuivõrd aga lepingus eeskirjad puuduvad, — kooskõlas vara otstarbega.

§ 161. Kasutaja on kohustatud kasutatava vara jooksva remondi teostama omal kulul, kuivõrd seadus või leping ei määra teisiti.

§ 162. Natsionaliseeritud või munitsipaliseeritud tööstusettevõtte kasutaja on kohustatud hoidma tootlust tasemel, mis ei ole madalam lepingus määratud alammäärast. Lepingu tühisuse ähvardusel peab selles ära märgitud olema toodangu alammäär ja selle saavutamise tähtaeg.

§ 163. Kasutatava varaga ühenduses olevad avalikud maksud ja koormatised lasuvad kasutajal, kuivõrd seadus või leping ei määra teisiti.

§ 164. Igasuguse riigivara, samuti väliskapitali osavõtuta segaaktsiaseltsile, kooperatiivsele, ametiühingulisele või muule ühiskondlikule organisatsioonile kuuluva vara kasutaja on kohustatud omal kulul kindlustama seda vara kasutusandja kasuks kooskõlas seatud eeskirjadega.

Kui mõlemad kasutuslepingu pooled on riigiasutised või -ettevõtted, mis tegutsevad riigieelarve

korras, siis kasutusele antud vara kindlustamise kohustuse määravad ära lepingu tingimused.

§ 165. Kasutustasu võib väljenduda: a) teatavate tähtajaliste maksete õiendamises rahas või natuuras; b) kokkulepitud osa mahaarvutamises ainetest, toodangust, ruumide kasulikust pinnast või rahalisest tulust; v) teatavate teenuste osutamises; g) eespool märgitud tasuliikide kombinatsioonis.

§ 166. Töötajatelt võetav eluruumide kasutustasu ei või olla lepingus ette nähtud kõrgemana neist määradest, mis on korteriüüri seaduse alusel kindlaks määratud kohalikkude täitevkomiteede poolt, ja see makstakse iga möödunud kuu eest mitte hiljem kui iga järgneva kuu kümnendal päeval.

§ 167. Kui lepingus ettenähtud võimalus vara kasutada oluliselt väheneb olu tõttu, mille eest kasutaja ei vastuta, siis on ta õigustatud nõudma kasutustasu vastavat alandamist.

§ 168. Kasutaja on õigustatud, kuivõrd leping ei määra teisiti, andma terve kasutusele võetud vara või osa sellest allkasutusse, jäädes ise lepingu järgi vastutavaks kasutusandja ees.

Märkus. Natsionaliseeritud või munitsipaliseeritud vara võib kasutaja anda allkasutusse ainult kasutusandja kirjalikul loal.

§ 169. Omandiõiguse ülemineku korral kasutusandjalt teisele isikule jääb vara kohta sõlmitud kasutusleping uue omaniku suhtes jõusse.

§ 169-a. Juhul, kui maatükk, millel asub ehitis, antakse ühiskonnastatud sektori asutistele, ettevõtetele või organisatsioonidele tähtajata kasutamiseks, kaotab ehitise kohta sõlmitud rendileping jõu. Seejuures kõik rentniku kohustused kolmandate isikute vastu, mis on ühenduses selle hoone kasutamisega, lähevad üle maatüki tähtajata kasutajale.

§ 170. Kasutajal on õigus kohtulikule kaitsele iga tema valduse rikkuja, sealhulgas ka omaniku vastu.

*§ 171. Asjast huvitatud isikute ja asutiste nõudel võib kohus kasutuslepingu lõpetada enne tähtaega: a) kui kasutusandja ei anna kasutajale üle kokkulepitud vara; b) kui kasutusandja ei teosta selleks määratud tähtajal tema kohuseks olevat remonti või kui olu tõttu, mille eest kasutaja ei vastuta, vara osutub kokkulepitud kasutamiseks kõlbmatuks; v) kui kasutaja pahatahtlikult või lohakusest tingitult halvendab vara seisukorda; g) kui kasutaja tarvitab vara mitte kooskõlas seadusega, lepinguga või vara otstarbega; d) kui eluruumi kasutaja oma käitumisega teeb teistele elanikele võimatuks kooselamise temaga ühes toas või korteris; e) kui riigiettevõtte kasutaja ei vii määratud tähtajal toodangut lepingus ettenähtud ulatuseni; ž) kui kasutaja ei teosta määratud tähtajal tema kohuseks olevat remonti; z) kui kasutaja ei tasu korteriüüri 3 kuu jooksul arvates maksutähtpäevast; i) vajaduse korral teostada ruu-

mile kapitaalremonti, selle vältimatu tingimusega, et peale remonti elamu peab antama selles enne remonti elanud isikuile, kui nad seda soovivad.

§ 171-a. Töölepingu lõppemisel, kui see oli sõlmitud tingimusega, et töövõtjal on kasutada eri eluruum, on tööandja õigustatud nõudma ruumi vabastamist.

Ühe kuu möödumisel peale tähendatud nõude esitamist võib tööandja esitada hagi selle isiku väljatõstmiseks kohtukorras, kes keeldus ruumist vabatahtlikult lahkumast.

***§ 172.** Väljatõstmine eluruumidest administratiivkorras on lubatud ainult seaduses eriti tähendatud juhtudel.

Neil juhtudel võib ülesütlemistähtaeg olla lühem kui § 155 märgitud.

§ 173. Tühistatud.

§ 174. Kasutuslepingu tähtaja lõppemisel peab kasutaja kasutusandjale vara ühes kõigi päraldistega tagasi andma korralikus seisundis.

§ 175. Kui kasutaja sai kasutusse vara ühes selle juurde kuuluva inventariga, siis on ta kohustatud kasutuse lõppemisel inventari täies korrasolekus tagasi andma nimekirja kohaselt, kui selline on olemas, asendades seda, mis puudub ja mis on tarvitamiskõlbmatuks muutunud.

§ 176. Kasutaja poolt tekitatud või tema poolt tekkida lastud vara halvenemise või väärtusetuks muutumise korral peab ta tasuma kasutusandjale sellest tekkinud kahju.

§ 177. Kasutaja vastutab kahju eest, mis tekitatud kasutatavale varale tema kodukondsete, teenistujate või tööliste poolt.

§ 178. Kasutusandja loal teostatud vara paremaks muutmise korral on kasutajal õigus nõuda kasutusandjalt vastavat tasu.

§ 179. Paremusi, mis teostatud ilma kasutusandja loata, võib kasutaja ära võtta, kui nende äravõtmine on võimalik ilma vara kahjustamata ja kasutusandja ei taha tasuda nende väärtust.

Märkus 1. Paremused, mis teostatud natsionaliseeritud või munitsipaliseeritud ettevõtte või ehitise rentniku poolt, lähevad kasutustähtaja lõpul tasuta üle riigile või kohalikule nõukogule kuuluvuse järgi.

Käesolev märkus ei laiene juhtudele, mil vastavaliigilisse kooperatiivsüsteemi kuuluvad igaliigilised ja -astmelised kooperatiivorganisatsioonid kasutavad riigile kuuluvaid kommunaalvõi muid ettevõtteid, samuti juhtudele, mil tööndusskooperatsiooni süsteemi kuuluvad tööndus-likud kooperatiivorganisatsioonid kasutavad riigile kuuluvaid kommunaal- või muid ehitisi.

Märkus 2. Kui ettevõtte kasutaja — vastavaliigilisse kooperatiivsüsteemi kuuluv kooperatiivorganisatsioon — kasutusandja loal või ilma tema loata muretseb uue sisseseade või mingil muul viisil teeb paremaks või suurendab temale üleantud vara, siis võib ta kasutuse lõppemisel

uue sisseseade või vara ära võtta, kui see on teostatav ilma vara rikkumata, või ta võib saada selle eest uue sisseseade või vara, ja teostatud paremuste eest tasu, kasutuslepingu kestuse jooksul amortiseerumata osa ulatuses.

Sama õigus kuulub ka ehitise kasutajale, kui sellena esineb tööndusкooperatsiooni süsteemi kuuluv tööndusлik kooperatiivorganisatsioon.

IV. Ost-müük.

§ 180. Ostu-müügi lepinguga kohustub üks pool (müüja) üle andma vara teisele poolele (ostjale) omandiks, ostja aga kohustub selle vara vastu võtma ja maksma kokkulepitud hinna.

§ 181. Ostu-müügilepingu esemeks võib olla igasugune vara, mis ei ole eraldatud tsiviilkäibest.

Märkus. Käesoleva koodeksi § 24 loetletud väärismetallide ja teiste väärtuste ostuõigus on reguleeritud eriseadusega (NSVL KTK ja RKN-i määrus 7. jaanuarist 1937. a. — LSKK 1937, nr. 8, art. 25).

*§ 182. Munitsipaliseerimata ja demunitsipaliseeritud eluhooned võivad olla ostu-müügi eellepingu ja ostu-müügi lepingu esemeks tingimusel, et:

1) nende lepingute tagajärjel ostja, tema abikaasa ja alaealiste laste käes ei osutuks kahte või enam valdus-eset;

2) müüja, tema abikaasa ja alaealiste laste nimel ei toimuks mitte enam kui ühe valdus-eseme võõrandamine kolme aasta jooksul.

Märkus. Valdus-esemeks loetakse maja ühes selle juurde kuuluvate ja õuel asetsevate elu- ja kõrvalhoonetega.

§ 182-a. Eelleping (s. o. esialgne leping tulevikus ehitise ostu-müügilepingu sõlmimise kohta) peab olema notariaalselt tõestatud. Hiljemalt kuue kuu jooksul, arvates eellepingu notariaalsest tõestamisest, peab olema ehitise ostu-müügitoiming notariaalselt tõestatud või esitatud ühe poole poolt teise vastu hagi ostu-müügilepingu sõlmimiseks, vastasel korral kaotab eelleping jõu.

§ 182-b. Kui eellepingu sõlmimisest osavõtnud pool põikleb kõrvale ehitise ostu-müügilepingu sõlmimisest, siis kohus, pidades silmas eellepingu eritingimusi, võib kas tunnustada ehitise ostu-müügilepingu sõlmituks ühes Tsiviilkoodeksi § 189 või 190 ettenähtud tagajärgedega või tunnustada eellepingu tühistatuks ühes Tsiviilkoodeksi § 117 ja 123 ettenähtud tagajärgedega.

§ 182-v. Eellepingu sõlmimine, samuti ka eellepingu kehtivuse lõppemine peab huvitatud poolte nõudel registreeritama vastavas kommunaalosakonnas.

§ 183. Vara müügi õigus kuulub omanikule, välja arvatud avaliku müügi juhud. Kui vara on müüdud isiku poolt, kes ei ole selle omanik, siis

saab ostja omandiõiguse ainult neil juhtudel, mil omanikul § 59 ja 60 põhjal ei ole õigust nõuda temalt vara tagasi.

§ 184. Ostu-müüki kohemakstava raha eest võib teostada suulises vormis, vaatamata summa suurusele.

§ 185. Ehitiste ost-müük peab tühisuse ähvardusel olema notariaalselt tõestatud ning järgnevalt registreeritud vastavas kommunaalosakonnas. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlus (ENSV T 1949, 11, 66).]

§ 186. Kui pooled ei ole kokku leppinud teisiti, läheb müüdud vara juhusliku hävimise oht ostjale üle üheaegselt temale omandiõiguse üleminekuga (§ 66). Kui aga müüja viivitas asjade üleandmisega ostjale või ostja viivitas nende vastuvõtmisega, siis kannab juhusliku hävimise ohtu viivitusse langenud pool.

§ 187. Kui omandiõigus läheb ostjale üle enne vara üleandmist, on müüja kohustatud alal hoidma vara kuni üleandmiseni, laskmata sel halveneda. Seks otstarbeks vajalikuks osutunud kulutused, mis kantud müüja poolt pärast omandiõiguse üleminekut ostjale, peab viimane müüjale tasuma.

§ 188. Müüja on kohustatud müüdud vara vastavalt lepingule ostjale üle andma, ostja aga on kohustatud selle vastu võtma ja maksma kokkulepitud hinna. Kuivõrd leping ei määra teisiti, peavad need poolte teod toimuma üheaegselt.

§ 189. Kui müüja, rikkudes lepingut, ei anna ostjale müüdud vara üle või pakub vara, mis ei vasta lepingu tingimustele, siis võib ostja nõuda kas lepingu täitmist ja müüdud vara temale üleandmist ühes kahju tasumisega, mis müüja korratusest tekkinud, või, keeldudes omalt poolt lepingu täitmisest, nõuda kogu kahju tasumist, mis müüja on talle tekitanud lepingu rikkumisega (§ 117).

§ 190. Kui ostja, rikkudes lepingut, ei võta ostetud vara vastu või ei tasu selle eest kokkulepitud hinda, siis võib müüja nõuda kas lepingu täitmist ja kokkulepitud hinna ning ostja korratusest tekkinud kahju tasumist või, keeldudes omalt poolt lepingu täitmisest, nõuda kahju tasumist, mis ostja on talle tekitanud lepingu rikkumisega (§ 117).

§ 191. Kui individuaalselt äratähendatud asja müüja müüs selle mitmele isikule, siis tekib omandiõigus (§ 66) selle ostja isikus, kellega leping sõlmiti varem (vanemus).

Kui vanemust on võimatu kindlaks teha, siis saab omanikuks see ostja, kellele asi on üle antud; kui aga ühe ostja poolt on esitatud hagi asja üleandmiseks enne, kui asi on kellelegi neist üle antud, siis tunnustatakse omanikuks see, kes hagi esitas enne teisi.

§ 192. Kui kolmas isik esitab enne müüki tekkinud alusel ostja vastu asja äravõtmise hagi, siis ostja nõudel on müüja kohustatud protsessi astuma

ja ära hoidma vaidlusaluse vara väljamõistmise ostjalt.

§ 193. Müüdud vara ostjalt väljamõistmise korral on müüja kohustatud tasuma ostjale kogu kahju (§ 117).

§ 194. Müüja kaasatõmbamata jätmine protsessi vabastab teda vastutusest ostja ees, kui müüja tõendab, et ta oleks protsessist osavõtmise korral müüdud vara ostjalt väljamõistmise ära hoidnud. Müüja, kes oli ostja poolt kaasa tõmmatud, kuid protsessist osa ei võtnud, kaotab õiguse tõendada, et ostja on asja ebaõigelt ajanud.

§ 195. Müüja vastutab ostja ees müüdud varas lepingu järgi ettenähtud omaduste puudumise eest ning samuti puuduste eest, mis märgatavalt vähendavad selle hinda või kõlblikkust harilikuks või lepinguga ettenähtud tarvitamiseks.

Müüja ei vastuta müüdud vara puuduste eest, kui need olid lepingu sõlmimisel ostjale teada või pidid vajaliku tähelepanelikkuse juures viimasele silma paistma. Viimasel juhul vastutab müüja ainult sel korral, kui ta eitas sääraste puuduste olemasolu.

Märkus. Põllutöö Rahvakomissariaadi ja Kohtu Rahvakomissariaadi erilises juhendis loetletud teatud tõugu kariloomade ostu-müügi juhul vastutab müüja ainult põhiliste puuduste eest, mis ette nähtud nimetatud juhendis.[1]

[1] Põllutöö RK ja Kohtu RK juhendit, millele märkus viitab, pole antud.

§ 196. Ostja on kohustatud saadud vara viivitamata üle vaatama ja ilmnenud puudustest müüjale teatama.

Müüdud vara vastuvõtmine puuduste peale tähelepanu juhtimata võtab ostjalt õiguse osutada puudustele, välja arvatud säärased puudused, mis ei võinud hariliku vastuvõtmisviisi juures silma paista või mis olid müüja poolt pahatahtlikult varjatud. Nendele puudustele võib ostja osutada ainult sel korral, kui ta nende ilmsikstulekul viivitamata müüjale neist teatas.

***§ 197.** Kuivõrd leping ei näe ette veel pikemaid tähtaegu, võib ostja esitada hagi puuduste pärast (§ 198), kui need puutuvad ehitistesse, — ainult ühe aasta jooksul, ja kui need puutuvad muusse varasse, — kuue kuu jooksul, arvates vara üleandmise päevast. Pettuse korral müüja poolt võib ostja esitada oma nõuded avastatud puuduste pärast kolme aasta jooksul; kui aga lepingus on nõude esitamiseks määratud pikem tähtaeg, — siis selle tähtaja jooksul.[1]

Märkus. Karilocmade ostu-müügi juures vastutab heauskne müüja ainult sel juhul, kui ostja enne tähtaegade möödumist, mis määratud Põllutöö Rahvakomissariaadi ja Kohtu Rahvakomissariaadi juhendis (§ 195 märkus)[2], teatas

[1] Mittekohaste omadustega kaupade hankimisest tulenevate hagide esitamise tähtaja kohta vt. § 44 p. a.

[2] Vt. jconealust märkust lk. 84.

temale puudustest või esitas kohtus hagi või vaatluse toimepanemise palve.

*§ 198. Ostja, kes avastas müüdud varas puudusi ja õigeaegselt neist teatas, võib nõuda kas: 1) kohaste omadustega asjade üleandmist, kui on müüdud liigitunnuste järgi piiritletud asjad, või 2) müügihinna vastavat alandamist või 3) lepingu tühistamist ja temale kogu kahju tasumist (§ 117).

§ 199. Kui leping tühistatakse müüdud vara puuduste pärast, peab ostja selle vara müüjale tagasi andma ühes kõigi saadud tuludega ja müüjale tasu maksma vara halvenemise eest, välja arvatud seesugune halvenemine, mida tema (ostja) ei saanud ära hoida. Müüja omalt poolt on kohustatud tasuma ostjale viimase poolt vara peale tehtud vajalikud ja kasulikud kulud ja peale selle tasuma kantud kahju (§ 117).

§ 200. Müüja peab ostjale teatavaks tegema võõrandataval varal lasuvad pandikoormatised, samuti kasutuslepingud, millede esemeks see vara on.

Selle kohuse täitmatajätmine annab ostjale õiguse nõuda kas lepingu tühistamist ja müüjalt kantud kahju väljamõistmist, või müügihinna vastavat alandamist.

§ 201. Ostu-müügi puhul proovi järgi vastutab müüja üleantud kauba nende omaduste puudumise eest, missuguseid omab proov.

§ 202. Võlanõude või mõne muu õiguse müüja vastutab, kuivõrd leping ei määra teisiti, ainult võlanõude tõelikkuse või õiguse tõeliku olemasolu eest.

§ 203. Varem toimunud kokkulepe müüja vastutuse kõrvaldamise või piiramise kohta puuduste eest või vara väljamõistmise eest ostjalt kolmandale isikule on tühine, kui müüja, olles teadlik kolmanda isiku õigustest või vara puudustest, neid olusid ostja ees pahatahtlikult varjas.

§ 204. Müüdud vara puuduste ja väljamõistmise eest müüjal lasuva vastutuse kohta käivad eeskirjad ei laiene juhtudele, mil vara müüakse seaduslikus korras toimuval avalikul sundenampakkumisel.

§ 205. Kui lepingu järgi on kokku lepitud, et müüdud kauba üleandmine ostjale ja viimase poolt selle eest tasumine peavad toimuma järk-järgult eraldi osade või partiide kaupa, siis müüja või ostja viivitus ühe osa või partii suhtes või selles puuduste ilmnemine võivad olla kogu lepingu tühistamise aluseks vaid siis, kui säärane osaline lepingu rikkumine on vastuolus kogu lepingu sisu ja sihiga. Vastasel korral peab viivituse või puuduste eest vastutav pool tasuma teisele poolele kahju, mis on tekkinud lepingu osalisest rikkumisest, leping ise aga jääb jõusse edaspidiste osade või partiide suhtes.

V. Vahetus.

§ 206. Vahetuslepingu järgi toimub poolte vahel ühe vara vahetamine teise vastu.

Kumbagit vahetusest osavõtjat loetakse selle müüjaks, mis ta vahetuseks annab, ja selle ostjaks, mis ta vastu saab.

§ 207. Vahetuslepingule kohaldatakse vastavaid ostu-müügilepingu kohta kehtivaid eeskirju.

VI. Laen.

§ 208. Laenulepinguga annab üks pool (laenuandja) teisele poolele (laenusaajale) omandiks üle raha või liigitunnuste järgi piiritletud asju, laenusaaja aga kohustub laenuandjale tagasi andma saadud rahasumma või võrdse koguse sama liiki ja omadustega asju ühes intressidega või ilma intressideta.

§ 209. Pooled võivad anda igale võlale, mis on tekkinud müügist, varakasutusest või mõnest muust alusest, võlakohustuse kuju. Sel juhul tulevad kohaldamisele laenu kohta kehtivad eeskirjad.

***§ 210.** Laenusumma peab olema väljendatud rublades.

Märkus. Riigipangal on õigus võtta hoiu- või jooksvale arvele kulda ja hõbedat müntides ning kangides ja välisvaluutat, sama metalli või valuuta tagasiandmise kohustusega. Intressid hoiustelt ja jooksvatelt arvetelt kullas ja hõbe-

das, müntides ja kangides makstakse välja NSV Liidu valuutas.

Välisvaluuta hoiu- või jooksvale arvele võtmise korral tingimusega, et tagasimaks tuleb teostada samas valuutas, on NSVL Riigipangal õigus intresse maksta arve valuutas.

§ 211. Laenuleping üle viiekümne rubla suuruses summas peab § 136 märkuses ettenähtud tagajärgede ähvardusel olema sõlmitud kirjalikus vormis.

§ 212. Laenuandja võib nõuda laenult intresse ainult siis, kui need on lepingus ette nähtud.

§ 213. Intresse arvutatakse ainult peavõlalt. Intresside arvutamine intressidelt (liitprotsentidena) on keelatud. See kitsendus ei laiene toimingutele, mida teostavad seaduslikus korras tegutsevad krediitasutised.

§ 214. Teistsuguse kokkuleppe puudumisel toimub intresside tasumine igakuuliselt.

§ 215. Intressita laenu korral on laenusaaja õigustatud laenu tasuma, laenuandja aga on kohustatud tasu vastu võtma ka enne tähtpäeva.

§ 216. Intressidega laenu korral on laenusaajal õigus, öeldes laenuandjale kolm kuud ette või makstes talle intressid ühe kuu eest ette, vabaneda enne tähtaja möödumist oma kohustusest saadud summa tagasimaksmisega, kui laenu protsendimäär ületab 6% aastas. Laenusaaja loobumine käesoleva paragrahviga antud õigusest on tühine.

§ 217. Laenusaaja on õigustatud vaidlema laenulepingu kehtivuse vastu selle rahatuse (mittevaluutsuse) pärast täies ulatuses või osaliselt, tuues ette tõendeid, et ta laenuandjalt raha, asju või nende varalist ekvivalenti (§ 209) tegelikult üldse saanud ei ole või et ta on saanud neid vähemal määral kui lepingus näidatud.

Kui laenuleping peab olema sõlmitud kirjalikus vormis, ei ole tunnistajate ütlustele rajatud vaidluste esitamine lubatud, välja arvatud juhud, mil asjas esinevad kriminaalkorras jälitatavad teod.

§ 218. Eelleping tulevase laenulepingu sõlmimise kohta peab olema sõlmitud kirjalikus vormis, olenemata laenusumma suurusest.

§ 219. Isik, kes eellepinguga kohustus andma teisele laenu, võib nõuda eellepingu tühistamist, kui vastaspoole varaline seisund vahepeal märgatavalt halveneb, eriti kui ta tunnustatakse maksujõuetuks või kui ta lõpetab maksmised.

VII. Tööettevõte.

§ 220. Tööettevõttelepinguga kohustub üks pool (tööettevõtja) omal riisikol teostama teise poole (tellija) ülesandel teatava töö, viimane aga kohustub maksma tasu ülesande täitmise eest.

§ 221. Teistsuguse kokkuleppe puudumisel on tööettevõtja kohustatud töö teostama omal arvel.

§ 222. Tööettevõtja peab võtma tarvitusele kõik abinõud tema kätte usaldatud vara täielikuks alal-

hoiuks ja ta kannab varalist vastutust igasuguse hooletuse eest, mis põhjustas selle vara hävimise, kaotsimineku või rikkumise.

§ 223. Tellija poolt antud materjali halbade omaduste või teiste tööettevõtjast mitteolenevate olude ilmnemisel, mis ohustavad tellitud töö tugevust või kõlblikkust, peab tööettevõtja tellijale sellest õigeaegselt teatama, vastutades vastasel korral kahju eest, mis tellijale nimetatud olude tagajärjel tekib.

§ 224. Tööettevõtja, kes teostab tellitud töö omast materjalist, vastutab selle headuse eest.

§ 225. Kui tööettevõtja ei asu õigeaegselt lepingu täitmisele või niivõrd aeglaselt teostab tellitud tööd, et selle lõpuleviimine tähtpäevaks osutub ilmselt võimatuks, siis on tellija õigustatud nõudma lepingu tühistamist ja kahju tasumist (§ 117), ära ootamata lepingu tähtaja möödumist.

§ 226. Kui töö teostamise kestel osutub ilmseks, et see ei teostu nõutaval kujul, siis on tellijal õigus määrata tööettevõtjale oludekohase tähtaja puuduste kõrvaldamiseks, selle mittetäitmisel aga antud tähtajal — kas leping lõpetada või tellitud töö jätkamine või parandamine tööettevõtja arvel ülesandeks teha kolmandale isikule.

§ 227. Tööettevõtja on kohustatud tellitud töö üle andma kooskõlas lepinguga ja ilma puudusteta, mis selle kõlbmatuks teeksid lepingus ettenähtud või harilikuks kasutamiseks. Nimetatud puuduste olemasolu või kokkulepitud omaduste

puudumine annavad tellijale õiguse nõuda: 1) kas vastava tähtaja jooksul puuduste tasuta kõrvaldamist, kuivõrd selline kõrvaldamine on võimalik ilma ebavõrdeliste kulutusteta, 2) või tellimishinna vastavat alandamist, 3) või lepingu tühistamist ja kantud kahju tasumist (§ 117).

Kui puudused on vähemolulised, võib kohus tööettevõtja nõudel keelduda lepingu tühistamisest, kohustades tööettevõtjat puudused kõrvaldama või vähendades tellimishinda.

Märkus. Tellija ei saa kasutada käesolevas paragrahvis märgitud õigust, kui puudused on tingitud § 223 tähendatud oludest ja kui tööettevõtja seejuures on täitnud nimetatud paragrahvis mainitud kohustuse.

§ 228. Tellija on kohustatud tellitud töö vastu võtma kooskõlas lepinguga ja viivitamata tööettevõtjale teatama leitud puudustest, kaotades vastasel korral õiguse neile osutada. Puudustest, mis ei võinud tellitud töö hariliku vastuvõtmisviisi juures silma paista või mis olid tööettevõtja poolt pahatahtlikult varjatud, peab tellija tööettevõtjale teatama viivitamata pärast nende ilmsikstulekut.

§ 229. Tellija võib esitada nõuet puuduste pärast kuue kuu jooksul, hoonete ja ehitiste suhtes aga kolme aasta jooksul arvates tellitud töö üleandmisest, kui lepingus ei ole määratud pikemaid tähtaegu. Pettuse korral tööettevõtja poolt võib nõuet puuduste pärast esitada kolme aasta

jooksul; kui aga lepingus on nõude esitamiseks määratud veel pikem tähtaeg, siis — selle tähtaja jooksul.

§ 230. Pärast terve tellitud töö üleandmist peab tellija maksma tööettevõtjale kokkulepitud tasu, kui lepingu järgi ei ole kokku lepitud tasu maksmine osade kaupa, vastavalt tellitud töö järkjärgulisele üleandmisele.

§ 231. Kui objektiivsete tingimuste muutumise tõttu osutub vajalikuks ülemääraselt ületada esialgset tööettevõtja poolt koostatud, tellija poolt heakskiidetud ja lepingu aluseks võetud eelarvet, siis on tellija õigustatud nõudma lepingu tühistamist niihästi töö teostamise ajal kui ka pärast selle lõpetamist, tasudes tööettevõtjale viimase poolt kantud lauskahju tema varas.

Kui tööettevõtja õigeaegselt ei hoiatanud tellijat eelarve ületamise vajadusest, siis on ta kohustatud tellitud töö täitma, nõudmata tellijalt eelarvet ületavate kulutuste tasumist.

§ 232. Kui tööettevõtte ese enne tema üleandmist juhuslikult hävis või kui töö lõpuleviimine muutus võimatuks, siis ei ole tööettevõtja õigustatud nõudma töö eest tasu (§ 144). Kui aga tähendatud olud olid tingitud tellija poolt antud materjali puudustest või tema poolt töö teostamise viisi kohta antud korraldustest, või kui need olud saabusid pärast tellija viivitusse langemist töö vastuvõtmisega (§ 122), siis on ta kohustatud tööettevõtjale tasu maksma vastavalt § 146.

§ 233. Kuni tellitud töö üleandmiseni kannab materjalide juhusliku hävimise ohtu see pool, kes materjalid andis. Kui hävimine leidis aset teise poole pahatahtluse või hooletuse tagajärjel, siis viimane vastutab kahju eest.

§ 234. Mõjuvate põhjuste korral on tellijal õigus enne tellitud töö lõpuleviimist igal ajal lepingust taganeda; sel juhul peab ta maksma tööettevõtjale teostatud tööosa eest ning tasuma lepingu tühistamisest tekkinud kahju, tasaarvestades seda, mis tööettevõtja lepingu tühistamise tagajärjel kokku hoiab või omandab.

§ 235. Tööettevõttele, kus tellijaks on riigiorgan, tulevad kohaldamisele Riigi tööettevõtete ja hangete määrustiku eeskirjad. (L i s a.)

VIII. Käendus.

§ 236. Käenduslepinguga kohustub käendaja vastutama kolmanda isiku usaldaja ees selle eest, et kolmas isik oma kohustuse täidab täies ulatuses või osaliselt.

M ä r k u s. Ei loeta käenduseks võlgniku soovitamist või tema maksuvõime kohta teatise andmist, kui ei ole sõnaselgelt väljendatud kavatsust vastutada tema eest.

§ 237. Käendusega võib tagada ainult tõelikku nõuet.

§ 238. Paragrahvi 136 märkuses näidatud taga-

järgede ähvardusel võib käendust enda peale võtta ainult kirjalikus vormis.

§ 239. Kui käendusleping ei määra teisiti, vastutab käendaja samas ulatuses kui peavõlgnik; eriti vastutab ta ka intresside maksmise, viivitusega tekitatud kahju tasumise, vastavatel juhtudel leppetrahvi maksmise ja sissenõudmise kulude tasumise eest.

§ 240. Üheaegselt ja üheskoos käenduse andnud käendajad vastutavad solidaarvõlgnikena.

§ 241. Võlgniku poolt kohustuse täitmata jätmise korral on usaldaja õigustatud esitama nõude peavõlgniku ja käendaja kui solidaarvõlgnike vastu, kui käendusleping ei määra teisiti.

§ 242. Kui käendaja vastu esitatakse hagi, siis on käendaja kohustatud võlgnikku asjasse kaasa tõmbama. Kui käendaja selle nõude jätab täitmata, siis võib võlgnik käendaja poolt tema vastu esitatava hagi korral (§ 246) ette tuua kõik need vaided, mis tal olid usaldaja vastu.

§ 243. Käendaja on kohustatud teatama peavõlgnikule oma kavatsusest tasuda tema eest võlga. Selle nõude täitmata jätnud käendaja kaotab tagasinõude õiguse võlgniku vastu, kui viimane omakorda täidab oma kohustuse.

§ 244. Võlgnik, kes täitis peakohustuse, peab sellest viivitamata teatama käendajale. Vastasel korral käendaja, kes omakorda maksis usaldajale, ei kaota õigust teistkordselt nõuda võlga pea-

võlgnikult (§ 246); viimane võib ainult usaldajalt nõuda alusetult saadu tagasimaksmist.

§ 245. Käendajal on õigus end kaitsta usaldaja poolt esitatud nõude vastu kõigi nende vaietega, missuguseid võib esitada peavõlgnik ise. Käendaja ei kaota õigust neile vaietele ka siis, kui peavõlgnik ise neist loobus või kohustuse õigeks võttis.

§ 246. Käendaja, kes täitis kohustuse võlgniku eest, astub peakohustuses usaldaja asemele.

§ 247. Saades käendajalt rahulduse on usaldaja kohustatud üle andma käendajale kõik õigused, mis tagavad nõuet võlgniku vastu, ja kõik dokumendid, mis seda nõuet tõendavad.

§ 248. Kui usaldaja loobub temale kuuluvast õigusest saada rahuldust eesõigustatud korras või tema kasuks antud nõude tagatistest, siis käendaja vabaneb oma kohustusest niivõrd, kuivõrd usaldaja oleks saanud katta oma nõuet nende õiguste kasutamise korral.

§ 249. Käendus lõpeb peakohustuse lõppemisega.

§ 250. Käendus lõpeb, kui usaldaja kolme kuu jooksul arvates peakohustuse tähtpäeva saabumisest ei ole esitanud hagi käendaja vastu. Kui aga peakohustuse täitmiseks tähtaega ei ole määratud, siis teistsuguse kokkuleppe puudumisel lõpeb käendaja vastutus ühe aasta jooksul arvates käenduslepingu sõlmimisest.

IX

A. Volitus.

§ 251. Volituslepinguga kohustub üks pool (volinik) teostama teise poole (volitaja) arvel ja nimel viimase poolt ülesandeks tehtud toimetusi.

Volitaja on kohustatud maksma volinikule tasu ainult juhul, kui see on ette nähtud lepingus või seaduslikus korras kinnitatud taksis.

Märkus. Volinikeks volituslepingu järgi võivad olla nii füüsilised kui ka juriidilised isikud, kusjuures viimased võivad endi peale võtta ainult selliste ülesannete teostamist, mis ei ületa nende tegevusele sellekohaste põhikirjadega, põhimäärustega või seltsilepingutega seatud piire.

§ 252. Volinik on kohustatud temale ülesandeks tehtud toimetusi teostama volitaja poolt antud juhiste järgi. Ta on õigustatud neist kõrvale kalduma ainult sel korral, kui see olude kohaselt volitaja huvides vajalik on ja kui ta ei saa eelnevalt volitajaga ühendusse astuda.

§ 253. Volinik on kohustatud: 1) andma volitajale viimase nõudel kõiki teateid ülesande täitmise käigu kohta; 2) peale ülesande täitmist esitama aruande ühes tõendavate dokumentidega; 3) õigeaegselt üle andma volitajale kõik, mis ta ülesande alusel on saanud, ja 4) tasuma volitajale kahju, kui viimane seda on kandnud volinikU pahatahtluse või ettevaatamatuse tõttu.

§ 254. Volinik on kohustatud temale ülesandeks tehtud toimetusi teostama isiklikult. Ta võib nende täitmise edasi anda teisele isikule (asendajale), kui talle see lubatud on lepingu järgi või kui ta volitaja huvide kaitsmiseks selleks sunnitud on olude tõttu. Sel juhul vastutab volinik ainult asendaja valiku eest. Volitajal on õigus voliniku poolt valitud asendajat tagandada.

§ 255. Volinik, kes täitmise edasi volitas teisele isikule (§ 254), on kohustatud sellest viivitamata volitajale teatama, andes viimasele vajalikud teated asendaja isiku ja elukoha kohta.

Selle kohustuse täitmatajätmine paneb volinikule vastutuse kõigi asendaja tegude kui omaenda tegude eest.

§ 256. Volitaja on kohustatud: a) omaks võtma kõik, mis volinik on ülesande täitmiseks seadusepäraselt teinud; b) tasuma volinikule kulud, mis olid vajalikud ülesande täitmiseks; v) peale ülesande täitmist maksma volinikule tasu, kui see on ette nähtud (§ 251).

Volitaja on kohustatud ülesande teostamiseks vajalikkude kulude katteks andma volinikule vastava avansi.

§ 257. Volitaja võib igal ajal ülesande ära muuta ja volinik võib igal ajal keelduda ülesande täitmisest. Kokkulepped sellest õigusest loobumise kohta on tühised.

§ 258. Kui leping tühistatakse voliniku poolt sellistes tingimustes, kus volitajal ei ole võima-

lust asendada teda teise volinikuga või kuidagi teisiti kindlustada asja ajamist, siis vastutab volinik tekitatud kahju eest.

§ 259. Volitaja, kes katkestas lepingu enne ülesande täitmist, on kohustatud tasu maksma volinikule vastavalt tema vaevale ja katma tekitatud kahju.

§ 260. Volitus lõpeb: a) volitaja poolt volituse tühistamisega; b) volitaja surmaga, tema teovõimetuks, teadmata äraolijaks või maksujõuetuks tunnustamisega ja samuti selle juriidilise isiku lõppemisega, kelle nimel on volikiri välja antud; v) voliniku keeldumisega ülesande täitmisest; g) voliniku surmaga, tema teovõime kaotusega või selle juriidilise isiku lõppemisega, kelle nimele on volikiri välja antud.

§ 261. Volitus valitseda kaubanduslikku või tööstuslikku ettevõtet jääb jõusse ka pärast volitaja surma, kuni seda ära ei muuda tema õigusjärglane.

§ 262. Kui volitus on lõppenud § 260 p. a ja b märgitud põhjusil, siis, kuivõrd see on vajalik voliniku huvide kaitseks, eeldatakse, et volitus oli jõus seni, kuni volinik ei saanud teada või ei pidanud teada saama volituse lõppemisest.

§ 263. Voliniku surma korral peavad tema pärijad sellest volitajale teatama ning ühtlasi tarvitusele võtma vajalikud abinõud viimase huvide kaitseks.

B. Volikiri

*§ 264. Volitaja nimel toimetuste teostamiseks, mis peavad vahenditult tekitama volitajale õigusi ja kohuseid, peab volinik varustatud olema kirjaliku volikirjaga või volitusega.

§ 265. Neil juhtudel, kui toimetus peab teostatama valitsusorgani või ametiisiku suhtes, peab volikiri tühisuse ähvardusel olema notariaalselt tõestatud, välja arvatud juhud, mil erieeskirjadega on lubatud teistsugune volikirja vorm.

Märkus 1. Volikirjad rahaliste ning pakksaadetiste kui ka igasuguse kirjavahetuse vastuvõtmiseks võivad tõestatud olla peale notariaalorganite ka rahvakohtunikkude [1], valla-täitevkomiteede, külanõukogude ja Külanõukogude põhimääruse § 14 märkuse 2 [2] korras määratud külanõukogude volinike poolt, samuti ka riigi- ja

[1] NSVL, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadus ei näe ette notariaalfunktsioonide täitmist rahvakohtunikkude poolt.

[2] Eesti NSV külades, linnades ja alevites, kus ei ole notariaalkontoreid, teostavad kohalikud töörahva saadikute nõukogud nende territooriumil elavate kodanike jaoks notariaaltoimetusi, mis on ette nähtud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruses 23. augustist 1946. a. Nr. 682 (ENSV T 1946, 46, 399), vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 24. oktoobrist 1950. a. Nr. 909 kinnitatud juhendile „Notariaaltoimetuste teostamise korrast külade, linnade ja alevite töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt".

ühiskondlikkude asutiste ja ettevõtete ning sõjaväeosade poolt, kus postisaadetiste saajad teenivad.

Märkus 2. Volikirjad operatsioonide teostamiseks NSVL Riigipangas ja riigi töö-hoiukassades ei kuulu kohuslikule notariaalsele tõestamisele.

Volikirjad operatsioonide teostamiseks NSVL Riigipangas ühiskonnastatud sektori organisatsioonide nimel vormistatakse korras, mis ette nähtud Riigipanga poolt kokkuleppel VNFSV Kohtu Rahvakomissariaadiga antud eeskirjades.

§ 266. Vara valitsemiseks antud volikiri peab tühisuse ähvardusel olema notariaalselt tõestatud.

§ 267. Riigiasutise või -ettevõtte nimel antud volikiri peab olema alla kirjutatud vastutava juhataja poolt ja varustatud asutise või ettevõtte pitseriga.

§ 268. Volikirja võib välja anda tähtajaga mitte üle kolme aasta. Kui volikirjas tähtaega märgitud ei ole, siis on ta kehtiv ühe aasta jooksul arvates väljaandmisest.

§ 269. Voliniku teod tekitavad volitajale vahenditult õigusi ja kohuseid, kui need teod on toime pandud kooskõlas volikirjaga või kui need on volitaja poolt hiljem heaks kiidetud.

§ 270. Volitaja võib igal ajal volikirja tühistada, volinik aga selle kasutamisest keelduda.

Kokkulepe sellest õigusest loobumise kohta on tühine.

§ 271. Volituse lõppemisest peavad volitaja või tema pärijad teatama nii volinikule, kui ka isikutele ja asutistele, kelledega volinik pidi ühendusse astuma, kui need volitajale (pärijaile) on teada.

§ 272. Volitaja nõudel peab volinik temale viivitamata tagasi andma volikirja ja kõik muud ülesandesse puutuvad dokumendid.

§ 273. Volinik võib § 254 tähendatud juhtudel oma volitusi volikirja järgi edasi volitada, tehes vastava märkuse algvolikirjale.

§ 274. Edasivolituse võivad nii volitaja kui ka selle välja andnud volinik igal ajal tühistada.

§ 275. Volituse lõppemisega põhjustel, mis märgitud § 260 p. b, lõpeb ka edasivolitus.

IX-a. Komisjonileping.

§ 275-a. Komisjonilepinguga kohustub üks isik (komisjonär) teise isiku (komitendi) ülesandel tasu eest teostama ühe või mitu toimingut omal nimel, kuid komitendi arvel.

Komisjonäriks ja komitendiks võivad olla niihästi füüsilised kui ka juriidilised isikud.

Komisjonilepingu esemeks võivad olla igasugused seadusega lubatud toimingud, nagu: ost-müük, veoste edasitoimetamine ja kindlustamine, maksete

vastuvõtmine ja õiendamine, krediidimuretsemine jne.

§ 275-b. Komisjonileping peab Tsiviilkoodeksi § 136 märkuses ettenähtud tagajärgede ähvardusel olema sõlmitud kirjalikus vormis.

§ 275-v. Komisjonäri poolt kolmanda isikuga sõlmitud lepingu järgi omandab õigusi ja muutub kohustatuks komisjonär, mitte komitent, kuigi komitent on lepingus nimetatud või kuigi ta on komisjonäri ja kolmanda isiku vahel sõlmitud lepingu täitmise alal astunud vahenditult ühendusse selle isikuga.

§ 275-g. Komisjonäri käsutuses olevad kaubad, mis on temale saatnud komitent või mis on ostetud viimase arvel, loetakse komitendi omandiks.

See eeskiri tuleb kohaldamisele ka juhul, kui komisjonär või komitent on tunnustatud maksujõuetuks.

§ 275-d. Komisjonär ei kanna komitendi ees vastutust selle eest, et kolmas isik täidab lepingu, mille viimasega on sõlminud komisjonär komitendi arvel.

Juhul, kui kolmas isik rikub lepingut, samuti kui keegi tekitab komisjonäri tegelikus valduses ja korralduses olevale komitendi varale kahju, peab komisjonär sellest viivitamata teatama komitendile ja samuti koguma ja seatud korras tagama vastavad tõendid.

Kui komisjonär võtab endale vastutuse lepingu täitmise eest kolmanda isiku poolt, kellega ta

lepingu sõlmis komitendi arvel, siis on ta kohustatud muretsema komitendile kõik selle, mis viimasel on saada kolmanda isiku poolt täitmata jäänud lepingu järgi. Selle vastutuse (delkreedere) eest saab komisjonär komitendilt eraldi tasu.

Komisjonär peab teatama komitendile selle kolmanda isiku nime, kellega ta lepingu sõlmis. Komisjonär, kes lepingu sõlmimise teates ei avaldanud oma lepinglase nime, vastutab lepingu täitmise eest, saamata mingisugust komisjonitasu.

Märkus 1. Komisjonärina esinevaid riiklikke ettevõtteid ja nendega võrdsustatud ettevõtteid, samuti ka kooperatiivettevõtteid võidakse lepingu järgi vabastada kohustusest teatada komitendile kolmanda isiku nime, kellega komisjonär sõlmis lepingu, kusjuures neile jääb õigus saada vastavat komisjonitasu. Sel juhul kannavad ülalnimetatud ettevõtted vastutust selle eest, et kolmas isik lepingu täidab.

Märkus 2. Kaupade impordi ja ekspordi komisjonilepingu korral ei ole komisjonär kohustatud teatama komitendile kolmanda isiku nime, kellega tema, komisjonär, komisjonilepingu täitmiseks toimingu sõlmis. Komisjonär, kes ei avaldanud oma lepinglase (kolmanda isiku) nime, vastutab komitendi ees kolmanda isikuga sõlmitud toimingu täitmise eest, kuivõrd komisjonileping ei määra teisiti, kuid ta ei kaota õigust komisjonilepingus ettenähtud komisjonitasule.

§ 275-e. Komisjonär peab enda peale võetud ülesande täitma tingimustel, mis on kõige kasulikumad komitendile. Seejuures, kui komitent on andnud otseseid ettekirjutusi, on komisjonär õigustatud neist kõrvale kalduma ainult sel juhul, kui muutunud olude tõttu seesugune kõrvalekaldumine osutub komitendi huvides vajalikuks ja komisjonär kas ei saanud eelnevalt ühendusse astuda komitendiga või ei saanud õigeaegselt vastust oma järelepärimisele.

Komisjonär on eriti kohustatud:

a) viivitamata teatama komitendile nii lepingu sõlmimisest kolmanda isikuga kui ka selle täitmisest;

b) täitma kõik kohustused ja teostama kõik õigused, mis tulenevad kolmanda isikuga sõlmitud toimingust;

v) ülesande lõpetamisel esitama komitendile aruande ja üle andma temale kõik ülesande täitmise puhul kuuluva, samuti komitendi nõudel üle andma viimasele kõik kohustused kolmandate isikute vastu, mis tulenevad komisjonilepingust.

§ 275-ž. Kui komisjonär sõlmib kolmanda isikuga lepingu kasulikumail tingimusil kui need, mis on ette kirjutatud komitendi poolt, siis läheb kogu kasu komitendile.

§ 275-z. Kui komitendi poolt müügiks või edasitoimetamiseks saadetud vara vastuvõtmisel komisjonäri poolt selgub, et selles on rikkeid või puudujääk, mida võib märgata välisel vaatlusel, siis on

komisjonär kahjutasu maksmise ähvardusel kohustatud tarvitusele võtma abinõud komitendi õiguste kaitseks, koguma tõendeid vara rikete või puudujäägi kohta ning kõigest viivitamata teatama komitendile.

Komitent on kohustatud üle vaatama komisjonäri poolt tema jaoks omandatud vara ja viimasele teatama leitud puudustest.

§ 275-i. Komitendi vara enda juures hoidmise korral vastutab komisjonär komitendi ees selle vara kaotsimineku või riknemise eest, kui ta ei tõenda, et kaotsiminek või riknemine on toimunud olude tagajärjel, missuguseid ta ei saanud vajaliku ettevaatuse juures ära hoida.

Komisjonär vastutab vara kindlustamata jätmise eest ainult sel juhul, kui komitendi poolt oli temale ette kirjutatud vara kindlustada või kui kindlustamine oli seaduse järgi kohuslik.

§ 275-k. Kui komisjonäri korralduses olev vara osutub kiiresti rikkiminevaks ja seejuures pole aega komitendilt juhtnööre küsida, või kui komitent, kellele teatati müügi vajalikkusest, vastusega viivitab, siis on komisjonär õigustatud ja, kui seda komitendi huvid nõuavad, ka kohustatud vara ära müüma turu- või börsihinnaga, viimaste puudumisel aga — komitendile võimalikult soodsa hinnaga.

§ 275-l. Kui komisjonär ostab vara hinnaga, mis on kõrgem komitendi poolt temale määratud hinnast, siis peab komitent, kui ta ei soovi võtta

säärast ostu oma arvele, viivitamata pärast teate saamist kolmanda isikuga lepingu sõlmimise kohta teatama sellest komisjonärile; vastasel korral loetakse ost komitendi poolt vastuvõetuks.

Kui komisjonär komitendile saadetavas teadaandes teostatud ostu kohta teatab, et ta võtab hinnavahe enda kanda, siis ei ole komitent õigustatud ära ütlema tema arvel sõlmitud toimingust.

§ 275-m. Komisjonär, kes müüs vara madalama hinnaga kui see, mis temale määrati komitendi poolt, on kohustatud tasuma viimasele vaheraha, kui ta ei tõenda, et oli võimatu müüa vara määratud hinnaga ja et seejuures müük madalama hinnaga hoidis ära veel suuremate kahjude tekkimise, ning et ühes seega tal puudus võimalus küsida komitendilt uut korraldust või et ta ei saanud õigeaegselt vastust oma järelepärimisele.

§ 275-n. Komisjonär ei ole õigustatud ilma komitendi loata teostama tema arvel ettemakse või andma krediiti kolmandatele isikutele. Vastasel korral komisjonär:

a) vastutab komitendi ees kõigi teostatud ettemaksude ja kogu antud krediidi summa eest;

b) on kohustatud komitendi nõudel viivitamata tagastama talle ettemaksud, mis tehtud kolmandatele isikutele, ja täies ulatuses maksma võlgumüüdud või -antud vara eest.

Komisjonäri ja komitendi vastastikuste arvete õiendamisel käesoleva paragrahvi p. b alusel ja samuti komitendi poolt kahjutasu nõudmise kor-

ral võetakse aluseks hinnad, milledega oleks võidud toimingut sõlmida ilma krediiti andmata.

§ 275-o. Kui leping ei määra teisiti, võib komisjonär igal ajal keelduda enda peale võetud ülesande täitmisest, olles kohustatud komitendile tingimata teatama oma keeldumisest kirjalikus vormis, kusjuures komisjonileping jääb jõusse kahe nädala jooksul arvates päevast, mil komitent sai komisjonärilt teate ülesande täitmisest keeldumise kohta. Komisjonär ei kaota sel juhul õigust saada tasu tema poolt kantud kulude eest, küll aga kaotab ta õiguse komisjonitasu saamisele.

Kui komisjonär taganeb lepingust selle rikkumise tagajärjel komitendi poolt, siis on tal õigus saada niihästi tasu kantud kulude eest kui ka komisjonitasu.

Kui komisjonär taganeb lepingust selle täitmise võimatuse pärast, siis on tal õigus saada peale kantud kulude ka komisjonitasu vastavalt tema poolt teostatud ülesande-osale.

§ 275-p. Komitent, kellele teatati komisjonäri keeldumisest (§ 275-o), on kohustatud kahe nädala jooksul arvates keeldumisteate saamisest tegema korraldusi komisjonäri juures oleva vara kohta; nimetatud tähtaja jooksul korralduse mittesaamisel on komisjonäril õigus komitendi ohul ja arvel anda vara hoiule kaubalattu või paigutada seda muul, vara puutumatust kindlustaval viisil; samuti on tal õigus müüa vara § 275-k ettenähtud korras, et katta oma nõuded komitendi vastu. Sama õigus

kuulub komisjonärile ka sel juhul, kui komitent, olles ära muutnud komisjonärile tehtud ülesande, ei tee vara kohta viivitamata korraldusi.

§ 275-r. Summade tagamiseks, mis komisjonäril on saada komitendilt pärast kõigi temale tehtud ülesannete täitmist (§ 275-t), samuti tema poolt ühenduses ülesande täitmisega väljaantud avansside, vekslite või tema poolt kolmandate isikute ees enda peale võetud muude kohustuste tagamiseks on komisjonäril pandiõigus komitendi kaubale, väärtpaberitele ja tema muule varale, mis komisjonilepingu kohaselt on komisjonäri korralduses.

§ 275-s. Komisjonäril on õigus oma rahalisi nõudeid, mis tal tekivad komitendi vastu komisjonilepingust, kinni pidada kõigist komitendi arvel tema kätte laekuvatest summadest. Kuid need komitendi usaldajad, kel käesoleva koodeksi § 101 alusel on rahulduse saamise järjekorra suhtes eesõigus pandipidaja taotluste ees, ei kaota õigust saada rahuldust komisjonäri poolt kinnipeetavatest summadest.

§ 275-t. Komitent on kohustatud: a) peale komisjonitasu maksma komisjonärile tagasi viimase poolt ülesande täitmisel kulutatud summad ja samuti summad, mis komitent on saanud komisjonärilt avansina või laenuna, ühes intressidega igalt summalt, arvates kulutuse tegemise või väljamaksu teostamise päevast; b) tasuma komisjonärile kulud, mis tekkinud ühenduses vara hoiuga

eriladudes või veoga; v) vabastama komisjonäri kohustustest, mis viimane on kolmandate isikute ees enda peale võtnud ühenduses ülesande täitmisega.

Märkus. Kaupade impordi ja ekspordi komisjonilepingu korral võidakse komitenti vabastada käesoleva paragrahvi p. b tähendatud kohusest.

§ 275-u. Kui komitent teistsuguse kokkuleppe puudumisel ei saada komisjonärile vastuväiteid esitatud aruande kohta (§ 275-e p. v) kolme kuu jooksul arvates selle saamisest, siis loetakse aruanne vastuvõetuks.

§ 275-i. Kui komisjonär saab komitendilt korralduse, millega ülesanne tervikuna või osaliselt ära muudetakse, enne vastavate toimingute sõlmimist kolmandate isikutega, siis loetakse komisjonileping tervelt või osaliselt tühistatuks. Sel juhul peab komitent maksma komisjonärile komisjonitasu viimase poolt kuni ülesande äramuutmiseni teostatud toimingute eest ja samuti tasuma tema poolt kuni ülesande äramuutmiseni ülesande teostamiseks kantud kulud.

§ 275-h. Komisjonitasu kui ka käendustasu (§ 275-d) suurus määratakse kindlaks poolte kokkuleppel, kokkuleppe puudumisel aga kohtu suval.

Komisjonitasu võib määratud olla teatud protsendi näol, toimingu summalt kui ka muul seadusega lubatud viisil. Kõigi komisjonilepingute

juures, välja arvatud impordi ja ekspordi komisjonileping, on keelatud komisjonitasu määrata selle summa või summa osa näol, mis moodustab vahe komitendi poolt määratud hinna ja selle kasulikuma hinna vahel, millega komisjonär toimingu teostab.

§ 275-ts. Komitendi surma või tema teadmata äraolijaks või teovõimetuks tunnustamise korral on komisjonär kohustatud jätkama temale usaldatud ülesande teostamist seni, kuni komitendi õigusjärglastelt või esindajatelt ei tule vastavaid korraldusi.

Komitendi õigusvõime kitsendamise korral, kui see puudutab komitendi õigust osa võtta antud liiki komisjonitoimingutest, lõpeb komisjonileping hetkest, mil komisjonär teada sai või teada saama pidi komitendi õigusvõime kitsendamisest.

§ 275-tš. Komisjonäri surma, tema teadmata äraolijaks või teovõimetuks tunnustamise või tema õigusvõime kitsendamise korral loetakse komisjonileping lõppenuks.

Käesoleva paragrahvi eeskiri ei tule rakendamisele sel korral, kui komisjonäri õigusjärglased või esindajad tema kaubandusettevõtet edasi peavad; sel juhul on komisjonäri õigusjärglased või esindajad kohustatud ülesande täitmist jätkama seni, kuni komitent ei tee neile vastavaid korraldusi.

§ 275-š. Komitendi arvel sõlmitud lepingute alusel komisjonäril kolmandate isikute vastu tekkinud nõuete üleandmist komitendile võib viimane

nõuda ainult siis, kui kolmas isik on rikkunud lepingu tingimusi (§ 275-d) või kui komisjonär on tunnustatud maksujõuetuks. Peale selle antakse viimatimainitud juhul komitendile üle väljaspool üldist jaotamist need kolmandate isikute maksed nimetatud lepingute järgi, mis laekuvad pärast maksujõuetuks tunnustamist, kusjuures kinni peetakse summad, mis komitent peab maksma komisjonärile.

§ 275-štš. Poolte kokkulepped, mis sihitud komisjonäri vastutuse vähendamisele või tema vabastamisele § 275-v, § 275-g, § 275-d neljanda lõikega, § 275-e p. v temale pandud kohustest, samuti vastutusest selle eest, et kolmas isik lepingut täidab juhtudel, mis ette nähtud käesoleva koodeksi § 275-d märkuses, ja komitendi vabastamisele kohustest, mis ette nähtud käesoleva koodeksi § 275-t, loetakse tühisteks.

X. Seltsid.

1. Lihtselts.

§ 276. Seltsilepinguga kohustuvad kaks või mitu isikut üksteise ees ühendama oma panused ja ühiselt tegutsema ühise majandusliku eesmärgi saavutamiseks.

§ 277. Panuseks tunnustatakse kõik see, mida iga seltslane ühisesse ettevõttesse toob, olgu see raha, muu vara või teenused.

§ 278. Üksikute seltslaste panused võivad olla liigilt ja väärtuselt erinevad. Eeldatakse, et kõigi seltslaste panused on ühesugused, kui leping ei määra teisiti.

§ 279. Panuse esemeks olev raha ning äratarvitatavad ja asendatavad asjad loetakse seltslaste ühisvaraks; igasugune muu vara aga — ühiskasutuses olevaks, kuivõrd leping ei määra teisiti.

Märkus. Kui seltsi tuuakse panusena munitsipaliseerimata ehitis, siis õigusi omandada sellele ehitisele võidakse ainult tingimustel ja korras, mis kehtivad ehitiste võõrandamisel.

§ 280. Seltslaste panused ja kõik, mis selts on omal arvel omandanud, moodustab seltsi panusvara. Panusvara koosseisu läheb kõik, mis saadud temasse kuuluvate üksikute õiguste alusel.

§ 281. Seltsi asjade ajamine toimub kõigi seltslaste ühisel nõusolekul. Kui seltsilepingus on määratud, et otsused seltsi asjus tehakse häälteenamusega, siis see enamus määratakse kindlaks mitte panuste suuruse, vaid seltslaste arvu järgi, kui leping ei määra teisiti. Volitus seltsi asjade ajamiseks võib antud olla ühele või mitmele seltslasele, kellede õigused ja kohused sel juhul kindlaks määratakse kas seltsilepingus endas või erivolikirjas, mis alla kirjutatud kõigi seltslaste poolt. Selliste volinike määramisega kõrvaldatakse teised seltslased seltsi asjade ajamisest.

§ 282. Seltsilepinguga antud volitus seltsi asjade ajamiseks jääb täies ulatuses jõusse kuni seltsi lõppemiseni ja seda võib tühistada ainult kaaluvail põhjusil. Selline volinik võib omalt poolt keelduda seltsi asjade ajamisest ainult siis, kui selleks on kaaluv põhjus.

§ 283. Seltslane, kes ühistes huvides on teostanud mingisuguseid toimetusi, ilma et ta selleks oleks saanud vastavat volitust, on õigustatud oma vahenditest seejuures tehtud kulutusi tagasi saama, kui tal oli alust arvata, et need toimetused on seltsi huvides vajalikud.

Tasule oma vaeva eest on seltslasel õigus ainult juhul, kui selle kohta on kokku lepitud seltsilepingus.

§ 284. Seltslane vastutab seltsi ees seltsilepingu mittetäitmise ja volinikuna oma kohuste täitmatajätmise eest üldiste eeskirjade alusel, mis käsitlevad vastutust lepinguist tulenevate kohustuste rikkumise eest.

§ 285. Igal seltslasel on õigus isiklikult tutvuda seltsi asjade seisundiga, vaadeldes seltsi raamatuid ja pabereid. Kokkulepe, millega see õigus ära muudetakse või seda piiratakse, on tühine.

§ 286. Seltsist osavõtu õigust ei saa üle anda ilma teiste seltslaste nõusolekuta. Seltslane ei ole õigustatud seltsi kestuse ajal käsutama oma osa panusvarast.

§ 287. Iga seltslane kannab vastutust ühiste võlgade eest võrdeliselt tema seltsist osavõtu osaga,

kui seltsileping ei määra teisiti. Seltslaste solidaarset vastutust ühiste võlgade eest ei eeldata.

§ 288. Kui seltslaste osavõtt kasude ja kahjude jaotusest ei ole lepingus kindlaks määratud, siis arvutatakse iga panuse kohta intresse selles suuruses, milles neid võtab Riigipank vekslite diskonteerimisel, ja pärast intresside tasumist järelejäävad kasud ja kahjud jagatakse seltslaste vahel võrdselt. Vastava erikokkuleppe puudumisel toimub kasude ja kahjude jaotus seltslaste vahel iga tegevusaasta lõpul, lühemaks ajaks kuni üheks aastaks loodud seltsides aga seltsi lõppemisel.

§ 289. Selts lõpeb, välja arvatud § 290 ja 292 tähendatud erandid: a) kui keegi seltslastest sureb; b) kui keegi seltslastest tunnustatakse teo- või maksujõuetuks; v) kui keegi seltslastest nõuab tähtajatu seltsi lõpetamist; g) kui keegi seltslastest keeldub enne tähtpäeva saabumist osavõtust sellises seltsis, mis oli asutatud teatud tähtajaks; d) kui möödub tähtaeg, mille peale selts oli asutatud; e) kui saavutatakse seltsi eesmärk või kui selgub, et selle saavutamine on võimatu; ž) kui lõpetamist nõuab usaldaja, kes on pööranud sissenõude ühe seltslase osale panusvarast; z) kui seltslased kokkuleppel otsustavad seltsi lõpetada.

§ 290. Seltslase surma korral kestab selts edasi, kui seltsilepingus leidub tingimus surnu osa väljaeraldamise kohta või tema asendamise kohta seadusjärgsete või testamendijärgsete pärijatega, või

asutisega, kellele surnu vara seaduse põhjal üle antakse.

§ 291. Avaldus ennetähtaegse lahkumise kohta seltsist, mis oli asutatud teatavaks tähtajaks, on lubatud ainult kaaluval põhjusel. Tähtajatust seltsist lahkumine peab olema avaldatud õigeaegselt. Kokkulepe, millega muudetakse ära või piiratakse õigust lahkuda seltsist, on tühine.

§ 292. Paragrahvi 289 p. b, v, g ja ž ettenähtud juhtudel, samuti ühe seltslase surma korral, kui surnu asendaja keeldub seltsi astumast (§ 290), kestab selts edasi, kui see on nende juhtude puhuks lepingus ette nähtud või kui järelejäänud seltslased selle kohta kokku lepivad. Seejuures väljalangeva seltslase osa eraldatakse välja sularahas bilansi alusel, mis koostatud lahkumise päevale.

§ 293. Ühe seltslase usaldajal, kes tema panusvaraosale sissenõude pööramisel ei nõudnud seltsi likvideerimist (art. 289 p. ž), on õigus osa võtta seltsi kasudest, kuid mitte mingist seltslase õiguste või kohuste teostamisest.

§ 294. Seltsi lõppemisel teostavad seltslased tema asjade likvideerimist, silmas pidades järgnevaid eeskirju: a) esemed, mis seltsi toodud vaid üldkasutuseks, antakse tagasi sissetoonud seltslastele, kasutuse eest tasu maksmata, kui ei ole kokku lepitud teisiti; b) ühisvara jagamine teostatakse alles pärast seltslaste ühisest asjast tekkinud vaidlematute võlgade tasumist ja vaieldavate võl-

gade tagamist. Asipanused antakse tagasi rahas vastavalt hindele, mis nende kohta on ette nähtud seltsilepingus, sellise hinde puudumisel aga vastavalt nende väärtusele sissetoomise ajal. Kui seltslaste ühisvarast võlgade tasumiseks või tagamiseks ei jätku, siis peavad seltslased puuduva summa täiendama igaühele neist kahjude jagamisel langeva osa ulatuses. Mõne seltslase maksujõuetuse korral jagatakse tema kanda olev kahjude osa teiste seltslaste vahel samal viisil.

Märkus. Seltslased võivad ka omavahelisel kokkuleppel kindlaks määrata seltslaste vastastikuse arvete õiendamise korra seltsi likvideerimisel.

2. Täisselts.

§ 295. Täisseltsiks loetakse seltsi, milles kõik seltslased tegutsevad kaubanduse või tööonduse alal ühise firma all ja vastutavad seltsi kohustuste eest kogu oma varaga kui solidaarvõlgnikud.

§ 296. Täisseltsi asutamise kohta peavad seltslased esitama nende kõigi poolt allakirjutatud avalduse seltsi asukoha järgsele kaubandusregistrit pidavale asutisele seltsi kandmiseks registrisse ja väljakuulutamiseks. Allkirjad peavad olema seatud korras tõestatud.

Märkus 1. Täisseltsi registreerimise avaldus peab sisaldama andmeid, mis on nõutavad kau-

bandusliku registratsiooni määrustiku järgi (LSKK 1927, nr. 57, art. 579)[1].

Märkus 2. Käesolevas paragrahvis tähendatud korras avaldatakse ja kuulutatakse välja ka igasugused muudatused esialgses avalduses sisalduvates andmetes, seltsi lõpetamine, seltsi asjus likvidaatorite valimine või määramine ja igasugused muudatused likvidaatorite isikuis, samuti muud andmed, mis ette nähtud erimäärustes.

Märkus 3. Seltslase lahkumise avalduse võib esitada ka lahkuja ise, sellele lisandades vastavad tõendid. Märge kohtu poolt maksujõuetuks tunnustatud seltsi lõpetamise kohta kantakse kaubandusregistrisse selle kohtu korraldusel, kes seltsi maksujõuetuks tunnustas.

§ 297. Täisselts leping peab tühisuse ähvardusel olema kirjalikus vormis sõlmitud ja notariaalselt tõestatud.

§ 298. Täisselts loetakse registrisse kandmise päevast alates juriidiliseks isikuks ja ta võib seaduse piirides omandada oma firma all igasuguseid varalisi õigusi, võtta enda peale kohustusi, hageda ja kosta kohtus oma esindajate kaudu.

---

[1] Kaubandusliku registratsiooni määrustik 1927. a. on tühistatud. Käesoleval ajal kehtib NSVL RKN-i poolt 16. aprillil 1940. a. kinnitatud Riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike majandusorganisatsioonide ja ettevõtete riikliku registratsiooni määrustik (LMKK 1940, nr. 15, art. 363).

§ 299. Täisseltsile kohaldatakse käesoleva koodeksi § 277, 278, 283, 284, 285, 289, 290, 292 ja 294 eeskirju.

§ 300. Kui saadud kahjude tagajärjel seltslaste panused on vähenenud, siis nad ei ole õigustatud nõudma neile kasudest langevate osade väljamaksmist seni, kui panusvara ei ole täiendatud kasude arvel selle määrani, mis kaubandusregistri sissekandes märgitud.

§ 301. Seltslasel ei ole õigust ilma teiste seltslaste nõusolekuta teostada omal või kolmanda isiku arvel toiminguid, mis on samalaadsed kui need, mida teostab selts oma kaubandusliku või tööndusliku tegevuse alal, ega osa võtta piiramatult vastutava seltslasena teisest samalaadsest seltsist. Seda eeskirja rikkunud seltslane peab teiste seltslaste valikul kas tasuma seltsile tekitatud kahju või üle andma seltsile kogu nimetatud toimetustest saadud kasu.

§ 302. Iga seltslane on õigustatud tegutsema seltsi nimel ainuisiklikult, kui leping ei määra teisiti. Ühe seltslase ainuisikliku korralduse või toimetuse vastu mõne teise seltslase poolt avaldatud vastuvaidlus on küllaldaseks põhjuseks selle korralduse või toimetuse täitmise peatamiseks.

§ 303. Seltsi asjade ajamiseks antud volikirja võib ära muuta iga seltslane, kes selle väljaandmisest osa võttis või oli õigustatud osa võtma. Seltsi asjade ajamiseks lepinguga volitatud seltslase kõrvaldamine temale usaldatud seltsiasjade

ajamisest loetakse kehtivaks ainult sel juhul, kui seda on otsustanud kohus ülejäänud seltslaste või nende enamiku poolt (olenevalt seltsilepingu määrangutest) kaaluvail põhjusil esitatud nõudel.

§ 304. Seltslased vastutavad solidaarselt kogu oma varaga kõigi seltsi kohustuste eest, samuti kõigi toimingute eest, millede kohta selgub, et pooled tahtsid neid sõlmida seltsi jaoks. Isik, kes seltsi astub liikmena, vastutab võrdselt teiste liikmetega ka nende kohustuste eest, mis on tekkinud enne tema liikmeksastumist. Seltslasel, kes maksis seltsi võla, on regressiõigus teiste seltslaste vastu vastavalt igaühe osavõtule seltsi kahjudest.

§ 305. Seltsi usaldajad võivad pöörata sissenõuet varale, mis kuulub üksikutele seltslastele, ainult seltsi tegeliku või kohtu kaudu kindlakstehtud maksujõuetuse korral või pärast seltsi asjade likvideerimist. Rahulduse saamiseks sissenõude järgi, mis pööratud võlgnikule kuuluvale osale seltsi varast, peab usaldaja esitama seltsile täisseltsi lõpetamise või likvideerimise nõude vähemalt kuus kuud enne tegevusaasta lõppu, olenemata sellest, kas selts on tähtajaline või tähtajatu.

§ 306. Muudatused seltsilepingus omandavad kolmandate, neist muudatustest mitteteadlikkude isikute suhtes jõu ainult siis, kui need muudatused on kaubandusregistrisse sisse kantud ja välja kuulutatud. Seltslaste kokkulepe, mis on vastuolus käesoleva koodeksi § 304 väljendatud eeskirjadega

nende vastutuse kohta, on kolmandate isikute suhtes tühine. Kolmandate isikute vastu, kes toetuvad seltsilepingus toimunud muudatustele, ei saa seltslased vastuväitena ette tuua seda, et need muudatused on kaubandusregistrisse sisse kandmata ja välja kuulutamata.

§ 307. Täisselts lõpeb, peale § 289 ettenähtud juhtude, ka seltsi maksujõuetuks tunnustamisega kohtukorras.

Märkus. Tähtajatust seltsist lahkumise kohta peab seltslane tegema avalduse hiljemalt kuus kuud enne seltsist tegelikku väljaastumist. Ennetähtaegne keeldumine tähtajalisest seltsist osavõtmisest on lubatud ainult kaaluval põhjusel.

§ 308. Kui selts ei ole kohtulikult maksujõuetuks tunnustatud, siis võivad seltslased seltsi asjade likvideerimiseks valida erilisi likvidaatoreid niihästi eneste kui ka kõrvaliste isikute hulgast. Kui seltslased ei saavuta kokkulepet likvidaatorite valiku kohta, siis määratakse viimased mõne seltslase palvel kohtu poolt. Maksujõuetuks tunnustatud seltsi asjade likvideerimiseks määratakse likvidaatorid kohtu poolt tingimata väljaspool seltsi olevate isikute hulgast ja seejuures olenemata seltslaste palvest.

§ 309. Likvidaatorid viivad jooksvad asjad lõpule ja on õigustatud teostama ka uusi toiminguid, kuivõrd see on vajalik jooksvate asjade lõpetamiseks. Kohtu poolt maksujõuetuks tunnustatud

seltsile kuuluvaid ehitisi ja hoonestusõigust[1] ei või likvidaatorid võõrandada teisiti kui ainult avaliku enampakkumise teel; sama kord kehtib ka ehitiste ja hoonestusõiguse[1] kohta, mis kuuluvad seltsile, mida lõpetatakse mõnel teisel põhjusel, — kui võõrandamist teostatakse ilma seltslaste nõusolekuta. Likvideerimise lõpetamisel esitavad likvidaatorid aruande seltslastele, kohtulikult maksujõuetuks tunnustatud seltsi likvideerimisel aga sellele kohtule, kus toimub maksujõuetuse menetlus. Kui likvideerimine venib pikemaks kui üks aasta, siis esitatakse aruanne iga kaheteistkümne kuu tagant.

Märkus. Likvidaatorid, kes on valitud või määratud tegutsema ühiselt, vastutavad oma kohuste rikkumise korral solidaarselt nii seltslaste ees kui ka seltsi usaldajate ees.

§ 310. Likvidaatorid, kui nad ühtlasi ei kuulu seltslaste hulka, on õigustatud nõudma likvideerimise vaeva eest tasu; tasu suurus määratakse kokkuleppel seltslastega, säärase kokkuleppe puudumisel aga kohtu poolt. Kohtulikult maksujõuetuks tunnustatud seltsi likvideerimise eest määrab likvidaatoritele tasu see kohus, kus toimub seltsi maksujõuetuse menetlus.

§ 311. Seltsist lahkunud seltslane vastutab seltsi võlgade eest kahe aasta jooksul arvates selle

[1] Hoonestusõiguse instituut on ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 8. aprilli 1949. a. seadlusega (ENSV T 1949, 11, 66) kaotatud.

aasta aruande kinnitamisest, mille kestel ta seltsist lahkus.

3. Usaldusselts.

§ 312. Usaldusseltsiks loetakse seltsi, mis asutatud ühise firma all tegutsemiseks kaubanduse või tööndu se alal ja mis koosneb ühest või mitmest osanikust, kes vastutavad seltsi usaldajate ees kogu oma varaga (piiramatult vastutavad seltslased), ning ühest või mitmest osanikust, kellede vastutus on piiratud nende seltsipanustega (panuslased).

Märkus. Kui panuslase nõusolekul tema perekonnanimi on paigutatud usaldusseltsi firmasse, siis see panuslane, lisaks vastutusele kaubanduseeskirjade rikkumise eest, kannab vastutust ka seltsi kohustuste eest võrdselt piiramatult vastutavate seltslastega.

§ 313. Usaldusseltsile tulevad kohaldamisele kõik täisseltsi kohta käivad eeskirjad, eranditega, mis toodud alljärgnevates paragrahvides.

§ 314. Usaldusseltsi registreerimise avaldus peab sisaldama andmeid, mis on nõutavad Kaubandusliku registratsiooni määrustiku järgi (LSKK 1927, nr. 57, art. 579).[1]

§ 315. Seltslaste vahekorrad usaldusseltsis korraldatakse järgmiste kohuslikkude eeskirjade koha-

[1] Vt. joonealust märkust lk. 118.

selt: a) ainult varaline panus loob panuslasele õigusi ja kohuseid; b) panuslane võib usaldusseltsi asju valitseda ainult volinikuna ja sellise volituse puudumisel ei ole ta õigustatud vaidlema piiramatult vastutavate seltslaste tegevuse vastu; v) seltsi maksujõuetuse korral on panuslastel piiramatult vastutavate seltslastega võrreldes eesõigus oma panuste kättesaamiseks seltsi varast, mis järele jääb pärast usaldajate rahuldamist.

Juhul, kui leping ei määra teisiti, kehtivad samuti veel järgmised eeskirjad: a) panuslane ei ole seotud käesoleva koodeksi § 301 toodud kitsendustega; b) panuslane võib nõuda aastabilansi temale teatavaks tegemist ja kontrollida selle õigsust seltsi raamatute ja paberite järgi.

Kaaluvail põhjusil võib kohus igal ajal anda panuslasele õiguse vaadelda seltsi raamatuid ja pabereid.

§ 316. Kolmandate isikute ees vastutab panuslane: a) panusega või kokkulepitud panuse suuruses oma varaga, kui panus on sisse maksmata või pole sisse makstud täies suuruses; b) ebaõigelt saadud kasuga.

Märkus. Kokkulepe panuse vähendamise kohta, kuni see ei ole kantud kaubandusregistrisse ja seatud korras välja kuulutatud, on seltsi usaldajate suhtes kehtetu. Kohustuste järgi, mis tekkinud enne säärast kuulutamist, vastutab panuslane esialgse panuse ulatuses.

§ 317. Tühistatud.

§ 318. Piirvastutusseltsiks loetakse seltsi, mille kõik osanikud (seltslased) tegutsevad kaubanduse või tööonduse alal ühise firma all ja vastutavad seltsi kohustuste eest mitte ainult seltsi toodud panustega, vaid ka isikliku varaga — kõigi seltslaste jaoks ühtlases võrdkordses (näit. kolmekordses, viiekordses, kümnekordses) suhtes iga seltslase panuse summaga.

§ 319. Ühe seltslase maksujõuetuse korral jagatakse temal lasuv vastutus seltsi võlgade eest teiste seltslaste vahel proportsionaalselt nende panustele. Kuid ükski seltslastest ei kanna ei kolmandate isikute ega teiste seltsi osanikkude ees mingit varalist vastutust, mis ületaks tema panust ja panuse suhtes kindlaksmääratud võrdkordset vastutust.

§ 320. Piirvastutusseltse võidakse asutada ainult neis rahvamajanduse harudes, milledes nad otseselt lubatud on seadusega (näit. elektrifitseerimisseltsid, vastutusliku töö seltsid jts.), või jälle ainult Töölis-Talupoegade Valitsuse selleks õigustatud organite poolt igal üksikul juhul antud erilubade alusel.

§ 321. Kõige muu suhtes määratakse piirvastutusseltside tegutsemise kord kindlaks nende seatud korras kinnitatud põhikirjadega.

Märkus. Elektrivarustuse piirvastutusseltside tegutsemise kord on kindlaks määratud

Ülevenemaalise Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 4. jaanuarist 1923. a. Elektrivarustuse piirvastutusseltside kohta[1] (VSKK 1923, nr. 2, art. 29).

5. Aktsiaselts (osaühing).

§ 322. Aktsiaseltside (osaühingute) asutamise kord, nende kapitali moodustamine, valitsemisorganite moodustamine, aktsionäride õigused ja samuti aktsiaseltside tegevuse ja lõpetamise kord on kindlaks määratud Aktsiaseltside määrustikuga, mis on kinnitatud NSVL KTK ja RKN-i määrusega 17. augustist 1927. a.

§ 323—366. Tühistatud.

XI. Kindlustus.

§ 367. Kindlustuslepinguga kohustub üks pool (kindlustusvõtja) maksma kokkulepitud maksu (kindlustuspreemia), teine pool (kindlustusandja) aga kohustub lepingus ettenähtud sündmuse (kindlustusjuhu) saabumisel varakindlustuse korral tasuma kindlustusvõtjale või kolmandale isikule (soodustatule) nende poolt kantud kahju, lepingu järgi kokkulepitud summa piirides (kindlustussumma), isikukindlustuse korral aga maksma kindlustussumma.

[1] 4. jaanuari 1923. a. määrus on tühistatud (VSKK 1933, nr. 14, art. 45).

§ 368. Varakindlustuse korral ei või kindlustussumma ületada selle otsese kahju suurust, mis kindlustusvõtjat või soodustatut võib tabada kindlustusjuhu saabumisel (kindlustushuvi). Kaudset kahju võib kindlustada ainult niivõrd, kui seda lubavad kindlustuseeskirjad.

Isikukindlustuse ja õnnetusjuhtude vastu kindlustuse korral määratakse kindlustussumma kokkuleppel kindlaks lepingu sõlmimisel.

§ 369. Kui varakindlustuse korral lepingus näidatud kindlustussumma osutub kindlustushuvist kõrgemaks, siis tunnustatakse leping kehtivaks ainult kindlustushuvi ulatuses ja kindlustuspreemiat vähendatakse vastavalt, alates selle olu selgumisele järgnevast kindlustusperioodist. Kui tähendatud ületamine oli kindlustusvõtja poolt teostatud pettuse tagajärjeks, siis võib kindlustusandja nõuda kohtu kaudu lepingu tühistamist ja kahjutasu, kuivõrd viimane ületab saadud preemiamaksud, missuguseid ta sel korral ei ole kohustatud kindlustusvõtjale tagasi maksma.

§ 370. Kui varakindlustuse korral poolte poolt lepingus määratud kindlustussumma on madalam kui kindlustushuvi, siis vahe loetakse kindlustusvõtja enda riisikole jäetuks, kindlustusandja aga on kohustatud tasuma kindlustusjuhu saabumisega tekkinud kahju ainult osas, mis vastab kindlustussumma ja täie kindlustushuvi vahelisele suhtele.

§ 371. Varakindlustamisel on lepingu sõlmimine varemkindlustatud huvi vastava osa täiendavaks

kindlustamiseks teise kindlustusandja juures lubatud ainult selle kindlustusandja kirjalikul nõusolekul, kes osa sellest huvist on kindlustanud. Lepingud, mis sõlmitud selle eeskirja rikkumisega, on tühised, ja kindlustusvõtja poolt nende järgi makstud preemiamaksud ei kuulu tagastamisele, kui järgmine kindlustusandja ei olnud teadlik varem sõlmitud kindlustusest.

§ 372. Kui ühe ja sama kindlustushuvi suhtes sõlmitud mitme varakindlustuslepingu järgsed kindlustussummad üldsummas ületavad selle huvi (kahekordne kindlustus), siis loetakse järgnevad lepingud osas, mis ületab kindlustushuvi, tühisteks ja kindlustusvõtja poolt makstud preemiamaksud ei kuulu tagastamisele. Kui aga kindlustusvõtjal oli sihiks saada ebaseaduspärast kasu kindlustusjuhu saabumisel, siis on kõik sõlmitud lepingud tühised, kindlustusandjad aga võivad peale selle nõuda neile kindlustusvõtja poolt tekitatud kahjude tasumist.

§ 373. Varakindlustuslepingut võib sõlmida iga isik, kes on huvitatud vara säilimisest, nagu: selle omanik, isik, kellel on sellele varale asjaõigus või varakasutusõigus või kes lepingu järgi on vastutav vara halvenemise või hävimise eest. Lepingu sõlmimisel peab kindlustusvõtja täpselt ära näitama oma huvi ja soodustatu huvi iseloomu.

§ 374. Isikukindlustuslepingut võib sõlmida sündmuste saabumise juhuks, mis on seoses kindlustusvõtja enda või kolmanda isiku (kindlustatud

isiku) eluga. Kui surma juhuks kindlustatud isikuks ei ole kindlustusvõtja ise, siis võib kindlustuslepingu sõlmimine, samuti soodustatu määramine ja tema hilisem asendamine (§ 375) toimuda ainult kindlustatud isiku kirjalikul nõusolekul.

Asutiste ja ettevõtete tööliste ja teenistujate, samuti organisatsioonide ja muude tunnuste järgi ühendatud gruppide liikmete kollektiivset isikukindlustust võib teostada ilma kindlustatavate isikute nõusolekuta, kui kindlustuspreemiad tasutakse nende asutiste, ettevõtete, organisatsioonide või gruppide poolt.

§ 375. Kui kindlustusjuhu saabumisel kindlustussumma kuulub seaduse või lepingu järgi väljamaksmisele mitte kindlustusvõtjale, vaid kolmandale isikule (soodustatule), siis peab see märgitud olema kindlustuskviitungis või poliisis.

Isikukindlustuse korral loetakse soodustatuiks:

a) isikud, kes on tähendatud kindlustusvõtja poolt kindlustuslepingu sõlmimisel ja kes on nimetatud kindlustuspoliisis (või kindlustuskviitungis) soodustatuina (nimeline poliis);

b) poliisi või kindlustuskviitungi ettenäitaja, kui kindlustusvõtja korralduse kohaselt poliis on välja kirjutatud esitajale (esitajapoliis);

v) kindlustusvõtja seadusjärgsed või testamendijärgsed pärijad, kui poliisis on märgitud, et soodustatuiks on vastavalt seadusjärgsed või testamendijärgsed pärijad;

g) riik, kui soodustatu on poliisis üldse märkimata.

Märkus 1. Kindlustusvõtja võib pärast kindlustuslepingu sõlmimist pealdisega poliisil või kindlustusandja nimele antud erilise avaldusega muuta nimelise poliisi esitajapoliisiks ja vastupidi ning samuti asendada varem määratud soodustatuid teistega. Kui soodustatu määramine on teostatud tema nimetamisega poliisis või pealdise tegemisega poliisile, siis on määratud soodustatu asendamine teise isikuga lubatud ainult pealdise tegemisega samal poliisil.

Märkus 2. Kui surma juhuks kindlustatud isikuks on kindlustusvõtja ise, siis juhul, kui ta sureb enne esitajapoliisi kättesaamist või selle väljaandmist soodustatule, loetakse soodustatuiks kindlustatud isiku seadusjärgsed pärijad. Kui surmajuhuks kindlustatud isikuks ei ole kindlustusvõtja ise, siis juhul, kui esitajapoliis on kindlustatud isiku käes tema surma hetkel, loetakse soodustatuiks kindlustatud isiku seadusjärgsed pärijad, juhul aga, kui kindlustatud isik sureb enne kindlustusvõtja poolt esitajapoliisi saamist, loetakse soodustatuks kindlustusvõtja.

Märkus 3. Kollektiivse isikukindlustuse juhul loetakse kindlustatud isiku surma korral soodustatuiks tema seadusjärgsed pärijad, kui kindlustatu ei ole teinud kindlustusandjale kirjaliku avaldusega muud korraldust.

*§ 375-a. Isikukindlustuse juhul ei laiene soodustatu määramisele need kitsendused, mis kehtivad testamentaarse korralduse ja kinke kohta. Soodustatuks võib määrata iga füüsilist ja juriidilist isikut ja kindlustussumma makstakse sellele isikule välja kindlustuslepingus märgitud suuruses. Kindlustusvõtja ja kindlustatud isiku surma korral soodustatule väljamaksmisele kuuluv kindlustussumma ei kuulu päranditompu.

§ 375-b. Soodustatule väljamaksmisele kuuluvale kindlustussummale ei või pöörata sissenõuet kindlustusvõtja või kindlustatud isiku võlgade pärast, kui viimane ei ole ise soodustatuks. Kindlustusandja võib kindlustussummast kinni pidada need summad, mis tal on saada kindlustusvõtjalt sama kindlustuslepingu järgi.

§ 375-v. Kindlustussumma isikukindlustuslepingu järgi ja summad, mis kuuluvad väljamaksmisele sotsiaalhoolekande ja sotsiaalkindlustuse korras, määratakse kindlaks ja makstakse välja olenemata teineteisest ja nad vastastikusele tasaarvestamisele ei kuulu.

§ 376. Kuivõrd seaduse või lepingu eeskirjad ei määra teisiti, kannab soodustatu lepingu järgi kohuseid ainult pärast kindlustuskviitungi või kindlustuspoliisi temale üleandmist.

§ 377. Kindlustusandja võib kasutada soodustatu vastu kõiki neid vaideid, mis tal on kindlustusvõtja vastu.

§ 378. Kindlustuslepingus peab olema märgitud tähtaeg, mille peale leping sõlmitakse, või perioodid, millede eest preemiamaksu arvutatakse (kindlustusperiood).

§ 379. Kindlustusleping peab tühisuse ähvardusel olema sõlmitud kirjalikus vormis.

§ 380. Lepingu sõlmimisel peab kindlustusandja andma kindlustusvõtjale kviitungi või poliisi. Neis peab olema märgitud:

1. kindlustusandja ja kindlustusvõtja nimetus;
2. kindlustushuvi (kindlustatud vara või isik);
3. oht, mille vastu kindlustatakse, või sündmus, mille saabumisel kindlustusandja peab maksma kindlustussumma;
4. kindlustuse kehtivuse algus ja lõpp;
5. kindlustussumma;
6. preemiamaksud, nende tähtpäevad ja maksukoht.

Üksikute kindlustuse liikide juures võivad olla määratud ka teised kohuslikud tingimused, mis peavad paigutatud olema kviitungisse või poliisi.

§ 381. Kindlustuskviitungit või poliisi võib üle anda teisele isikule ainult kooskõlas erieeskirjadega, mis määratud iga eri kindlustusliigi jaoks, kuid igal juhul võib kindlustusandja kasutada iga kindlustuskviitungi või poliisipidaja vastu kõiki neid vaideid, mis tal on kindlustusvõtja vastu.

§ 382. Kindlustuslepingu sõlmimisel on kindlustusvõtja kohustatud teatama kindlustusandjale kõik need olud, milledel on olulist tähtsust hädaohu või

kindlustusjuhu saabumise tõenäolikkuse määramisel või selle saabumisest tekkiva võimaliku kahju suuruse määramisel (kindlustusoht), kuivõrd talle need olud kindlustuslepingu sõlmimisel teada on või teada olema peavad.

Olulisteks loetakse selles suhtes igal juhul kõik olud, mis on sõnaselgelt märgitud kindlustusandja poolt kindlustusvõtjale ettenäidatud kindlustuseeskirjades või millede suhtes kindlustusandja kindlustusvõtjalt kirjalikult teateid päris selgetes, mittekahemõttelistes väljendustes. Kui kindlustusleping on sõlmitud vastust saamata mõnele küsimusele, mis kindlustusandja poolt kirjalikus vormis ette pandud, siis see olu ei saa hiljem olla kindlustuslepingu tühistamise aluseks.

§ 383. Kui pärast kindlustuslepingu sõlmimist selgub, et kindlustusohu määramiseks olulise tähtsusega olud tegelikult ei vasta kindlustusvõtja avaldusele, siis võib kindlustusandja nõuda kohtu kaudu lepingu tühistamist nii enne kui ka pärast kindlustusjuhu saabumist. Kui see olu on kindlustusandjale teatavaks saanud enne kindlustusjuhu saabumist, siis ta võib esitada lepingu tühistamise hagi mitte hiljem kui kahenädalasel tähtajal, kaotades vastasel korral õiguse nõuda sel alusel lepingu tühistamist.

§ 384. Kindlustusleping on tühine, kui lepingu sõlmimise ajal ei ole kindlustatud vara enam olemas, või kui kindlustusvõtja kindlustushuvi on ära langenud, või kui vara enam ei ähvarda see häda-

oht, mille vastu see vara oli kindlustatud, isikukindlustuse korral aga ka siis, kui isik, kelle eluga kindlustusjuht on seoses, ei ole enam elus või kui teda enam ei ähvarda lepingus ettenähtud oht.

§ **385.** Varakindlustuse korral peab kindlustusvõtja, samuti ka soodustatu pärast seda, kui kohused lepingu järgi on temale üle läinud, viivitamata teatama kindlustusandjale kõigist neile teatavaks saanud tunduvatest muudatustest oludes, mis kindlustusandjale lepingu sõlmimisel teatavaks tehti ja mis võivad oluliselt mõjutada kindlustusohu suurenemist. Tunduvateks loetakse ses suhtes igal juhul kõik muudatused, mis on kindlustusvõtjale ettepandud kindlustuseeskirjades ära tähendatud. Selle kohuse rikkumise korral võib kindlustusandja nõuda lepingu tühistamist või selle tingimuste vastavat muutmist alates ohu suurenemise hetkest.

§ **386.** Kui varakindlustuse juhul hädaoht või kindlustusjuhu saabumise tõenäolikkus (kindlustusoht) on lepingu kestuse ajal suurenenud põhjustel, mis lepingus ei ole ette nähtud, siis võib kindlustusandja ette panna kindlustusvõtjale, ning samuti ka soodustatule pärast seda, kui kohused lepingu järgi on viimastele üle läinud, maksta vastavalt suurendatud preemiamaksu, juhul aga, kui kindlustusvõtja seda ei tee seitsme päeva jooksul arvates selle kohta kirjaliku teate saamisest, — nõuda lepingu tühistamist.

§ 387. Kindlustatud vara ülemineku korral teisele isikule peab kindlustusvõtja või vara omandaja sellest viivitamata teatama kindlustusandjale ja viimasele teatavaks tegema omandaja nime ning elukoha.

§ 388. Saanud teate kindlustatud vara ülemineku uuele omanikule, võib kindlustusandja seitsme päeva jooksul lepingu tühistada, kui ta otseselt või kaudselt (nagu: uuelt omanikult preemiamaksu vastuvõtmisega jms.) ei ole avaldanud nõusolekut kindlustuslepingu järgi õiguste üleandmiseks uuele omanikule. Kui kindlustusandja seda õigust ei kasuta, jääb leping jõusse ja vara omandaja astub kõigisse kindlustusvõtja õigustesse ning kohustesse. Kui kindlustusandja seda õigust kasutab, siis on ta kohustatud vara omandajale tagasi maksma osa ettesaadud kindlustuspreemiast, vastavalt ajale, mis üle jääb vara ülemineku hetkest kuni järgmise maksutähtpäevani.

§ 389. Kindlustusvõtja on kohustatud maksma kindlustusandjale kokkulepitud tähtpäevadel ja kokkulepitud kohas kindlustuspreemiat.

Enne preemia või selle esimese maksu tasumist ei astu kindlustusleping jõusse, kui leping ei määra teisiti.

Kui kindlustusvõtja langeb järgnevate preemiamaksude tasumisel viivitusse, siis kindlustusandja, kui leping ei määra teisiti, vabaneb kindlustussumma maksmise kohusest juhul, kui kindlustus-

juht saabub enne viivituses oleva preemia tasumist.

Kui puudub kokkulepe protsentide määra kohta, siis võib kindlustusandja nõuda viivituses olevalt preemialt seaduslikke intresse.

§ 390. Kindlustusjuhu saabumisel peab kindlustusvõtja või varakindlustuslepingujärgne soodustatu viivitamata ja igal juhul kokkulepitud tähtajal ja kindlustuseeskirjades näidatud viisil teatama sellest kindlustusandjale. Selle kohuse täitmatajätmisel vabaneb kindlustusandja kindlustussumma maksmisest.

§ 391. Samuti peavad eelmises paragrahvis tähendatud isikud tarvitusele võtma kõik nende käsutuses olevad abinõud, võimaluse korral kooskõlas kindlustusandja juhistega, — et vähendada kindlustusjuhust tekkivat kahju.

Kui need abinõud olid tarvitusele võetud kindlustusandja juhiste järgi, siis peab seeläbi tekkinud kulud tasuma kindlustusandja.

§ 392. Kindlustusvõtja ja soodustatu ei ole õigustatud tarvitusele võtma abinõusid või teostama toimetusi, mis võiksid raskendada kahju tõeliku ulatuse kindlakstegemist.

§ 393. Kindlustusandja vabaneb kindlustussumma maksmisest, kui kindlustusjuht on saabunud kindlustusvõtja või soodustatu pahatahtluse või raske ettevaatamatuse tagajärjel.

Kindlustusandja vabaneb kindlustussumma maks-

misest isikukindlustuslepingute järgi järgmistel juhtudel:

a) kui kindlustusjuht on saabunud kindlustusvõtja või soodustatu, kui viimane ei ole samaaegselt kindlustatud isikuks, pahatahtluse või raske ettevaatamatuse tagajärjel;

b) kui kindlustusjuht on saabunud kindlustatud isiku pahatahtluse tagajärjel esimese kahe aasta jooksul arvates kindlustuslepingu sõlmimisest.

§ 394. Kuivõrd leping ei määra teisiti, ei vastuta kindlustusandja kahju eest, mille on tekitanud välis- või kodusõda.

§ 395. Kindlustusandjale, kes kindlustussumma välja maksis, lähevad selle summa ulatuses üle kõik pretensioonid ja õigused, mis kindlustusvõtjal või soodustatul on kolmandate isikute vastu nende kahjude eest tasu saamise kohta, millede katteks kindlustussumma on välja makstud.

Kui kindlustusvõtja või soodustatu loobuvad sellistest pretensioonidest või õigustest kolmandate isikute vastu, siis vabaneb kindlustusandja vastavas ulatuses kindlustussumma maksmise kohusest.

§ 396. Kõik kindlustuslepingust tulenevad pretensioonid kustuvad kaheaastase aegumistähtaja jooksul.

§ 397. Varakindlustuse üksikute liikide kindlustustingimused tulekindlustuse, loomade kindlustuse, rahekindlustuse, veokindlustuse ja riikliku

tagatiskindlustuse[1] korral, samuti isikukindlustuse korral surma juhuks, üleelamise juhuks ja õnnetusjuhtude vastu määratakse kindlaks Rahanduse RK poolt kinnitatavate erimäärustikkudega ja -eeskirjadega.

§ 398. Käesoleva peatüki eeskirjad ei laiene kõigile sundkindlustuse liikidele, kuivõrd viimaste kohta kehtivates eeskirjades käesolevaile eeskirjadele ei viidata.

XII. Alusetust rikastumisest tulenevad kohustused.

*§ 399. Kes teise arvel on rikastunud, ilma et seadus või leping selleks küllaldast alust annaks, peab alusetult saadu tagasi andma. Tagasiandmise kohus tekib ka siis, kui rikastumise alus ära langeb hiljem.

§ 400. Alusetult rikastunu peab tagasi andma või asendama kõik tulud, mis ta alusetult saadud varast sai või saama pidi, alates sellest ajast, mil talle rikastumise alusetus teatavaks sai või teatavaks saama pidi. Samast ajast vastutab ta ka tema enda poolt tekitatud või tekkida lastud vara halvenemise eest. Selle ajani ta vastutab ainult pahatahtluse või raske hooletuse eest. Omalt poolt on ta õigustatud nõudma tema poolt vara peale

[1] Riiklik tagatiskindlustus on ära muudetud (NSVL RKN-i määrus 22. juulist 1930. a. — LSKK 1930, nr. 38, art. 414).

tehtud vajalike kulutuste tasumist, alates sellest ajast, millest peale ta on kohustatud tulud tagasi andma.

§ 401. Kes on täitnud kohustuse, mis ei ole küll hagetav, kuid mis ei ole seaduse jõul ka tühine, see ei saa nõuda makstu tagastamist.

§ 402. Kes on rikastunud teise isiku arvel selle isiku seadusvastase või riigi kahjustamisele sihitud teo tagajärjel, see peab maksma alusetult saadu riigi tuludesse.

*XIII. Teisele kahju tekitamisest tulenevad kohustused.

§ 403. Igaüks on kohustatud tasuma kahju, mille ta on tekitanud teise isikule või varale. Ta vabaneb sellest kohusest, kui ta tõendab, et ta ei saanud kahju ära hoida, või et ta oli õigustatud kahju tekitama, või et kahju tekkis kahjusaaja enda pahatahtluse või raske ettevaatamatuse tagajärjel.

§ 404. Isikud ja ettevõtted, kellede tegevus on seotud suurema hädaohuga ümbruskonnale, nagu: raudteed, tramm, vabrikud ja tehased, põletusainetega kauplejad, metsikute loomade pidajad, isikud, kes püstitavad hooneid või muid ehitisi jne., vastutavad kahju eest, mis tekitatud suurema hädaohu allika poolt, kui nad ei tõenda, et kahju tekkis vääramatu jõu või kahjusaaja enda pahatahtluse või raske hooletuse tagajärjel.

Märkus. Riigiorganite vastu käesoleva paragrahvi alusel esitatavate hagide aegumistähtaeg on piiratud kahe aastaga ja seda arvutatakse kahju tekitamise päevast.

Peale aegumistähtaja peatumise või pikenemise üldistel alustel (§ 48 ja 49), peatub mainitud aegumistähtaja jooks samuti arvates päevast, mil kannatanu või (tema surma korral) tema ülalpidamisel olnud isikud vastava sotsiaalkindlustusorgani poole pöörduvad, kuni päevani, mil neile pension määratakse või sellest keeldutakse.

§ 405. Teovõimetu isik ei vastuta tema poolt tekitatud kahju eest. Tema eest vastutab isik, kes tema järele on kohustatud valvama. Kahju eest, mis on tekitatud alaealiste poolt § 9 ettenähtud juhtudel, vastutavad alaealiste kõrval ka nende vanemad ja eestkostjad.

***§ 406.** Neil juhtudel, mil kahju tekitaja § 403—405 põhjal ei ole kohustatud kahju tasuma, võib kohus siiski, olenevalt tema varalisest seisundist ja kahjusaaja varalisest seisundist, kohustada teda kahju tasuma.

§ 407. Asutis vastutab kahju eest, mis tekitatud ametiisiku ebaõige teenistusalase teoga, ainult seaduses eriti ettenähtud juhtudel, kui seejuures ametiisiku tegu on ebaõigeks tunnustatud vastava kohtu- või administratiivorgani poolt. Asutis vabaneb vastutusest, kui kahjusaaja õigeaegselt ei kaevanud ebaõige teo peale. Asutisel on omakorda

õigus kahjusaajale makstud kahjutasu ametiisiku palgast kinni pidada.

§ 407-a. Ametiisikute poolt nende kompetentsi piirides teostatud tegude ja nende teenistusalase hooletuse eest, kui need on vastava kohtu- või administratiivorgani poolt tunnustatud ebaõigeteks, seadusvastasteks või kuritegelikeks, vastutab asutis neil juhtudel, kui kahjusaaja andis vara (eriti rahasummasid) asutisele või ametiisikule üle seaduse nõude või kohtuotsuse või -määruse täitmiseks, samuti viimastele või riigiasutise sisekorra eeskirjadele rajatud ametiisiku korralduse täitmiseks. Samadel alustel vastutab asutis neil juhtudel, kui vara (eriti rahasummad) on üle antud kahjusaaja kasuks.

***§ 408.** Ühiselt kahju tekitanud isikud vastutavad kahjusaaja ees solidaarselt.

§ 409. Surma põhjustamise korral kuulub kahjutasu saamise õigus isikutele, kes olid surnu ülalpidamisel ja kel ei ole teisi äraelamise võimalusi. Matusekulud peab tasutama neile, kes need kulud kandsid.

§ 410. Kahju tasumine peab väljenduma eelmise olukorra ennistamises, kuivõrd aga selline ennistamine on võimatu, — tekitatud kahju katmises.

§ 411. Kahjutasu suuruse määramisel peab kohus kõigil juhtudel silmas pidama kahjusaaja ja kahjutekitaja varalist seisundit.

§ 412. Isik, kes on kindlustatud sotsiaalkindlustuse korras, saab kindlustusjuhu saabumisel rahuldust sotsiaalkindlustusorganilt.

§ 413. Isik või ettevõte, kes tasub kindlustusmakse kahjukannataja eest sotsiaalkindlustuse korras, ei ole kohustatud tasuma kahju, mis on tekkinud kindlustusjuhu saabumisest.

Kuid kui kahju on tekkinud ettevõtja kuritegeliku teo või tegevusetuse tagajärjel, siis on sotsiaalkindlustusorganil, kes kahjusaaja rahuldas, ettevõtja vastu nõudeõigus kahjusaajale makstud abiraha ulatuses (regress).

Nimetatud juhul on kahjusaajal ettevõtja vastu täiendav nõudeõigus, kuivõrd ta sotsiaalkindlustuse korras ei saa täit kahjutasu.

§ 414. Kui kahjutekitaja ei ole kahjusaaja kindlustusvõtjaks, siis on viimasel, kuivõrd ta sotsiaalkindlustuse korras ei saa täit kahjutasu, kahjutekitaja vastu täiendav nõudeõigus. Sotsiaalkindlustusorganil on kahjutekitaja vastu nõudeõigus kahjusaajale antud abiraha ulatuses (regress).

§ 415. Kindlustamata isik ei või nõuda kahjutekitajalt suuremat tasu, kui seda võiks saada kindlustatud isik sotsiaalkindlustusorganilt ja kahjutekitajalt § 414 korras.

Seejuures kohtu suval loetakse kahjusaaja võrdseks vastavasse liiki kuuluvate tööliste ja teenistujatega, olenevalt tema varalisest seisundist ja sellest, kuivõrd ta sotsiaalselt kasulik on.

* PÄRIMISÕIGUS.

*§ 416. Pärimine on lubatud seaduse järgi ja testamendi alusel alljärgnevate paragrahvide kohaselt.

§ 417. Tühistatud.

*§ 418. Seadusjärgseiks pärijaiks on surnud isiku lapsed (nende hulgas ka lapsendatud), abikaasa ja töövõimetud vanemad, samuti teised töövõimetud, kes olid surnud isiku ülalpidamisel vähemalt üks aasta enne tema surma.

Kui keegi pärandaja lastest sureb enne pärandi avanemist, läheb tema pärandiosa üle tema lastele (pärandaja lastelastele), viimaste surma puhul aga — nende lastele (pärandaja lastelastelastele).

Juhul, kui ülaltähendatud pärijad puuduvad või kui nad ei võta pärandit vastu, on seadusjärgseiks pärijaiks surnud isiku töövõimelised vanemad, nende puudumisel aga tema vennad ja õed. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. a. seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

Märkus: Pärijaiks võivad olla ainult need isikud, kes olid elus pärandaja surma hetkel, kui

ka tema elu ajal eostatud ja pärast tema surma sündinud lapsed. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. a. seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

§ 419. Pärimine seaduse järgi toimub kõigil juhtudel, kui ja kuivõrd pole seda muudetud testamendiga.

§ 420. Seadusjärgsel pärimisel jagatakse pärandvara võrdseis osades isikute vahel, kes on kutsutud pärijaiks § 418 1. ja 3. lõikes ettenähtud korras.

Pärandaja lapselapsed ja lastelastelapsed, kes on kutsutud pärimisele § 418 2. lõikes ettenähtud korras, jagavad endi vahel võrdselt selle pärandiosa, mis oleks kuulunud nende surnud vanemale. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. aasta seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

§ 421. § 418 ettenähtud korras pärimisele kutsutud isikute hulgast need, kes elasid koos pärandajaga, saavad peale § 420 järgi neile kuuluva surnud isiku varaosa ka hariliku majasisustise ja koduse tarvituse esemed (välja arvatud toredusesemed). [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. a. seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

§ 422. Iga kodanik võib testamendi järgi jätta kogu oma vara või osa sellest kas ühele või mitmele § 418 nimetatud isikuist, samuti ka riiklikele organeile ja ühiskondlikele organisatsioonidele.

Pärandaja ei või aga oma alaealisi lapsi ja teisi

töövõimetuid pärijaid ilma jätta osast, mis oleks kuulunud neile seadusjärgsel pärimisel.

Kui pole olemas § 418 tähendatud isikuid, võidakse vara pärandada testamendiga igale isikule. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. aasta seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

§ 423. § 418 nimetatud isikuile, kes saavad testamendi alusel pärandvara, võib pärandaja panna mõnesuguse kohustuse kas ühe, mitme või kõigi teiste pärijate kasuks, kellel on õigus selle korralduse tõttu nõuda vastava kohustuse täitmist ülalnimetatud isikuilt; samuti võib pärandaja neile panna mõnesuguste toimetuste teostamise, mis on määratud mingi üldkasuliku eesmärgi saavutamiseks.

Isikuile, kes saavad testamendi järgi pärandvara § 422 3. lõikes ettenähtud korras, võib pärandaja panna kohustuse iga isiku kasuks.

Vara pärandamisel riiklikele organeile või ühiskondlikele organisatsioonidele on pärandajal õigus määrata kindel otstarve, milleks peab testamendiga pärandatud vara kasutatama. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. a. seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

§ 424. On lubatud testamendid, millede järgi pärandaja kutsub pärimisele mõne teise seadusjärgse pärija (§ 418), seadusjärgsete pärijate puudumisel aga iga isiku — selleks korraks, kui testamendiga määratud pärija peaks surema enne pärandi avanemist või ei peaks seda vastu võtma.

[ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. aasta seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

§ 425. Testament peab olema pärandaja poolt alla kirjutatud ja esitatud notariaalorganile notariaalseks tõestamiseks.

Pärandaja kirjaoskamatuse korral kirjutab testamendile tema eest alla kolmas isik — asealla-kirjutaja.

Märkus. Algkooperatiivorganisatsioonidesse paigutatud panuseid võivad nende organisatsioonide liikmed pärandada nendele isikutele, kellede kasuks on käesoleva koodeksi järgi testamentide tegemine lubatud, — liikmeraamatus sellekohase pärijaks määramise pealdise tegemise teel ilma pealdist notariaalselt tõestamata.

§ 426. Hiljem tehtud testament muudab ära eelmise testamendi, kuivõrd viimases ei jää püsima hilisemas testamendis mainimata jäänud korraldused. Pärandaja võib ka ilma uut testamenti tegemata ära muuta endist testamenti avalduse esitamisega notariaalorganile.

§ 427. Testamendi täitmine pannakse testamendiga nimetatud pärijatele, olgu siis, et pärandaja on oma tahte täitmise teinud testamendiga ülesandeks eriisikule — testamenditäitjale. Niisugusel juhul on vajalik testamenditäitja nõusolek, märgitult kas testamendis eneses või testamendile lisandatud eriavalduses.

§ 428. Eraisikute vahelised või eraisikute ja riigiorganite vahelised lahkarvamused ja vaidlused päritava vara hindamise või jagamise küsimustes või lõpparvestuse korra kohta lahendatakse kohtu poolt.

§ 429. Kui pärandi avanemise kohas viibiv pärija ei teata vastavale notariaalorganile kolme kuu jooksul arvates pärandi avanemise päevast, et ta loobub pärandist, loetakse ta pärandi vastuvõtnuks.

Kohalviibivad pärijad võivad asuda pärandvara valdamisele ära ootamata teiste pärijate ilmumist, kes õigeaegselt ilmudes võivad nõuda pärandvarast oma osa. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. a. seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

§ 430. Pärandi asukohas mitteviibivad pärijad võivad pärandvara vastu võtta kas isiklikult või volinikkude kaudu kuue kuu jooksul arvates pärandi avanemise päevast.

Isikud, kelle pärimisõigus tekib § 418 3. lõike alusel ainult juhul, kui puuduvad teised pärijad või nad loobuvad pärandist, võivad sama tähtaja jooksul avaldada oma nõusolekut pärandi vastuvõtmiseks, hoolimata sellest, kas neid kutsutakse pärijaiks. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. a. seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

Märkus. Pärandi avanemise hetkeks alles sündimata pärija osa võib kolme kuu jooksul

pärast tema sündimist nõuda tema seaduslik esindaja.

§ 431. Pärijate väljakutset kuulutuse kaudu või muul viisil ei toimetata, kuid pärandi avanemise koha notariaalorganid võtavad tarvitusele abinõud pärandi hoiuks neil juhtudel, kui nad riigi või pärijate huvide seisukohalt tunnustavad selle otstarbekaks. Hoiuabinõud võetakse tarvitusele viivitamata pärast teate saamist pärandaja surmast. Pärandi hoid kestab kuni pärijate ilmumiseni, kuid mitte üle kuue kuu.

§ 432. Valitsemist vajava vara (ettevõtete, ehitiste jne.) pärijate mittekohaloleku korral määrab notariaalorgan nimetatud varale vastutava hooldaja riigiorgani ettepanekul, kelle võimkonda kuuluvad vastavad ettevõtted või varad.

§ 433. Pärijate mitteilmumisel kuue kuu kestel, arvates pärandi avanemise päevast, pärijate loobumise korral pärandi vastuvõtmisest (välja arvatud § 424 ettenähtud juhud) või pärandaja poolt pärimisõiguse äravõtmisel ühelt või mitmelt pärijalt läheb nende osa teistele seadusjärgseile pärijaile ja jagatakse nende vahel § 420 ettenähtud korras, kui ainult testamendis pole tähendatud, et pärandaja jätab kogu oma vara tema poolt määratud pärijaile.

Juhul, kui ükski pärija ei ilmu kindlaksmääratud tähtajal, kõik pärijad loobuvad pärandist või pärandaja võtab kõigilt pärijailt ära pärimisõiguse,

tunnustatakse vara vaibevaraks ja see läheb riigi omandusse. [ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi 15. augusti 1945. a. seadlus (ENSV T 1945, 29, 441).]

§ 434. Pärandi vastuvõtnud pärija, samuti ka need riigiorganid ja organisatsioonid, kelledele vaibevara on üle läinud, vastutavad pärandit koormavate võlgade eest ainult pärandvara tegeliku väärtuse ulatuses.

Märkus. Pärandaja usaldajad on kohustatud oma nõudeõiguse kaotuse ähvardusel oma nõuded üles andma kuue kuu jooksul arvates pärandi avanemise päevast.

§ 435. Seaduse järgi või testamendi alusel pärimisele kutsutud isikud võivad paluda kohalikult notariaalkontorilt nende pärimisõigust tõendava tunnistuse väljaandmist.

§ 436. Hoiustajad, kes oma hoiuseid kas rahas või väärtpaberites hoiule annavad riigi töö-hoiukassadesse, samuti ka kes annavad rahalisi hoiuseid tähtajata või lihtjooksvale arvele NSVL Riigipanka või NSVL Väliskaubanduse Panka, on õigustatud üles andma isikut või isikuid, kellele see hoius kuulub väljaandmisele hoiustaja surma korral. Selline korraldus peab pangale või hoiukassale antama kirjalikult. Isikuteks, kellele hoius kuulub väljaandmisele, võivad olla üksikud kodanikud olenemata sellest, kas nad on hoiustaja pärijad, ja juriidilised isikud. Käesolev eeskiri laie-

neb ka nende riigilaenuobligatsioonide, valitsuse poolt tagatud laenude obligatsioonide kui ka Moskva kubermangu täitevkomitee sisevõidulaenu obligatsioonide käsutamisele, mis on hoiule antud nii ülalnimetatud kui ka teistesse NSVL krediitasutistesse.

Tähendatud hoiused ei kuulu pärandi koosseisu ja käesoleva peatüki eeskirjad, mis toodud eelmistes paragrahvides, ei laiene neile hoiustele. Nimetatud hoiuste saajatele, kui nad kuuluvad hoiustaja pärijate hulka, ei arvestata neid hoiuseid nende pärandiosa suuruse määramisel.

Juhul, kui hoiustaja pole surma korraks nimetatud avaldust andnud, lähevad hoiused üldistel alustel üle pärijatele käesoleva peatüki eeskirjade kohaselt.

LISAD

Paragrahv 19-a juurde

Firma kohta.

VKTK ja VNFSV RKN-i määrus 20. detsembrist 1927. a. (VSKK 1928, nr. 7, art. 58 ja 1930, nr. 34, art. 427).

Paragrahv 22 juurde

Riigivara võõrandamise kohta.

NSVL KTK ja RKN-i määrus 11. juunist 1926. a. (LSKK 1926, nr. 42, art. 305; LMKK 1943, nr. 6, art. 98).[1]

1. All-loetletud riigivarad, mis on NSV Liidu ja liiduvabariikide kesk- ja kohalike organite (asutiste ja ettevõtete) korralduses, ei kuulu võõran-

[1] See määrus on tühistatud, välja arvatud § 1 ja selle paragrahvi juurde kuuluv märkus 1.

damisele füüsiliste ja juriidiliste eraisikute ning ühiskondlike ja kooperatiivsete organisatsioonide omandiks, ei või olla pandi-objektiks, samuti ei või neile pöörata sissenõuet usaldajate rahuldamiseks:

a) tööstuslikud, transpordi- ja muud ettevõtted tervikuna;

b) tööstuslikud käitised (vabrikud, tehased, kaevandused jms.);

v) tööstuslikkude käitiste sisseseade;

g) raudteede veerev koosseis, mere- ja jõelaevad ning lennukid;

d) raudtee-, vee- ja õhutranspordi ning rahva side ehitised (üldtarvitamisel olevad telegraafi-, telefoni- ja raadioseadmed), hüdrotehnilised ja kaubakäivet teenindavad ehitised (elevaatorid, külmetushooned jne.), kui ka üldtarvitamisel olevad elektriseadmed;

e) kommunaalehitised;

ž) hooned[1].

Erandid on lubatud ainult juhtudel ja korras, mis ette nähtud käesolevas määruses.

Märkus 1. Sisseseade hulka ei kuulu elus inventar, sisustuse esemed (mööbel, majapidamistarbed) ja instrumendid.

[1] Vt. lk. 153 jj.

Paragrahv 69 ja 70 juurde

Vara rekvisitsiooni ja konfiskatsiooni koondseaduse kinnitamisest.

VKTK ja VNFSV RKN-i määrus 28. märtsist 1927. a. (VSKK 1927, nr. 38, art. 248; 1929, nr. 79, art. 774).

Paragrahv 235 juurde

Riigi tööettevõtete ja hangete määrustik.

NSVL KTK ja RKN-i määrus 11. maist 1927. a. (LSKK 1927, nr. 28, art. 291 ja 292, nr. 53, art. 536; 1928, nr. 19, art. 160 ja 1929, nr. 76, art. 727).

KODANIKE ÕIGUSE KOHTA OSTA JA EHITADA INDIVIDUAALELUMAJU.

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 26. augusti 1948. aasta seadlus (NSVL Ülemnõukogu Teataja 1948, nr. 36).

Ühtluse loomiseks seadusandluses, mis reguleerib kodanike õigust individuaalelumajade ostmiseks ja ehitamiseks ning vastavalt NSV Liidu Konsti-

tutsiooni § 10 NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium OTSUSTAB:

1. Määrata, et igal NSV Liidu mees- ja naiskodanikul on õigus osta või ehitada endale isikliku omandi õiguse alusel ühe- või kahekorruselise elumaja, tubade arvuga ühest kuni viieni nii linnas kui ka väljaspool linna.

2. Krunte individuaalelamute ehitamiseks antakse kodanikele nii linnas kui ka väljaspool linna tähtajatuks kasutamiseks.

Kodanikele antavate kruntide suurus määratakse oblastite, linnade ja rajoonide töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt kooskõlas linnade planeerimise ja hoonestamise projektidega ning samuti vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt seatud üldistele normidele.

3. Käesolev seadlus ei too muudatusi kehtivasse seadusandlusse maapaikkondades elavaile kodanikele individuaalelamute ehitamiseks kruntide andmise korra ja nende suuruse kohta.

4. Teha NSV Liidu Ministrite Nõukogule ülesandeks anda välja määrus käesoleva seadluse rakendamise korra kohta.

5. Teha liiduvabariikide ülemnõukogude presiidiumidele ülesandeks viia liiduvabariikide seadusandlus kooskõlla käesoleva seadlusega.

NSVL ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI 26. AUGUSTI 1948. A. SEADLUSE „KODANIKE ÕIGUSE KOHTA OSTA JA EHITADA INDIVIDUAALELUMAJU" RAKENDAMISE KORRAST.

NSVL Ministrite Nõukogu määrus 26. augustist 1948. a. («Известия Советов депутатов трудящихся» 1948. a. nr. 206).

Kooskõlas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 26. augusti 1948. a. seadlusega „Kodanike õiguse kohta osta ja ehitada individuaalelumaju" NSV Liidu Ministrite Nõukogu määras:

1. Kohustada kraide, oblastite, linnade ja rajoonide töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteesid andma kodanikele nii linnades kui ka väljaspool linnu maatükke ühe- kuni kahekorruseliste individuaalelamute ehitamiseks, kusjuures tubade arv võib ulatuda ühest kuni viieni (incl.).

2. Maatükid individuaalelamute ehitamiseks antakse linnade, asulate, riikliku maafondi ja riikliku metsafondi maade arvel tähtajatuks kasutamiseks, neile maatükkidele ehitatud majad aga kujutavad endast ehitajate isiklikku omandit.

3. Maatüki suuruse määravad kindlaks igal üksikjuhul oblastite, linnade ja rajoonide töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteed sõltuvalt maja suurusest ja kohalikest tingimustest järgnevate normide piirides: linnades 300—600 ruutmeetrit, väljaspool linna 700—1200 ruutmeetrit.

4. Maatükkide kasutamise eest võetakse maarendist seaduses ettenähtud suuruses.

5. Individuaalelamute ehitamine peab toimuma vastavalt linnade, eeslinnade ja asulate planeerimise ja väljaehitamise projektidele selleks kõlblikel territooriumidel.

6. Individuaalelamuid tuleb ehitada tüüp- ja individuaalprojektide alusel.

Teha kohalike töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedele ülesandeks varustada ehitajaid vajalike tüüpprojektidega.

7. Panna individuaalelamute omanikele neile antud maatükile puude ja põõsaste istutamine ning maa-ala korrastamine, kõnniteede ehitamine oma maatüki ulatuses, nii maatüki kui ka selle juurde kuuluvate kõnniteede ja läbisõiduteede alatine hooldamine ning vajalikus korras hoidmine vastavalt kohalike nõukogude otsustega kehtestatavatele eeskirjadele.

8. Kohustada oblastite, kraide ja linnade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteesid organiseerima neil olemasolevate koosseisude piirides riiklikku inspektsiooni individuaalmajavalduste korrashoiu alal ning kehtestama ranget kontrolli selle üle, et individuaalelamute omanikud peaksid kinni majavalduste korrashoidmise normidest ja reeglitest.

9. Panna riiklikule inspektsioonile individuaalmajavalduste korrashoiu alal:

a) järelevalve individuaalelamute korrashoiu ja remondi õigeaegse teostamise üle;

b) kontroll selle üle, et individuaalelamute omanikud täidaksid kõiki kohalike töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede otsuseid elamute ja maja juurde kuuluvate maatükkide heakorrastamise alal;

v) kontroll lepingukohustuste täitmise üle puude ja põõsaste istutamise suhtes maja juurde kuuluvail maatükkidel;

g) kohalike töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede poolt majavalduste, maja juurde kuuluvate maatükkide ja kõnniteede korrashoiu kohta vastuvõetud otsuste rikkumises süüdiolevate isikute administratiivsele vastutusele võtmine.

10. Anda linnade (rajoonide) töörahva saadikute nõukogudele õigus kohustada ehitajat omavolilise ehitamise või ehitustehniliste reeglite ning normide jämeda rikkumise korral katkestama ehitust ja lammutama kuu aja jooksul omal jõul ja omal kulul kõik tema poolt püstitatud ehitised või ehitise osad ning korrastama maatüki.

KOODEKSI PARAGRAHVIDE JÄRGI SÜSTEMATISEERITUD MATERJALE.

Kehtimapaneku seaduse paragrahv 8 juurde.

§ 1. Välismaalaste kohta, kes viibivad ajutiselt või omavad alalist elukohta NSV Liidus. — [NSVL KTK ja RKN-i määrus 3. septembrist 1926. a. (LSKK 1926, nr. 59, art. 439).]

Kehtimapaneku seaduse paragrahv 9 juurde.

§ 1. Üksikute liiduvabariikide sisult erinevate, varavahekordi korraldavate seaduste kohaldamise kord.

Liiduvabariikide seadusandluses on osalisi lahkuminekuid varavahekordi korraldavates seadus-eeskirjades.

Et kõrvaldada kohtupraktikas lahkuminekuid ja luua kindlaid eeskirju üksikute liiduvabariikide sisult erinevate, varavahekordi korraldavate seaduste rakendamisel, NSVL Ülemkohtu 32. pleenum seletab:

1. Toimingute ja aktide kehtivus (nende vormi, samuti osaliste õigus- ja teovõime suhtes) määratakse kindlaks selle vabariigi seaduste alusel, kelle maa-alal nad on sõlmitud.

2. Varalised vaidlused, mis tulenevad asjaõiguste (hoonestus- ja pandiõiguse) teostamisel, lahendatakse asja asukoha seaduste järgi.

3. Varalistele vaidlustele, mis tekivad võlaõiguse alusel, samuti mis tulenevad abielualimendivahekordadest ja kahju tekitamisest, kohaldatakse vaidluse lahendamise koha seadust.

Vaidlusest osavõtva poole nõudel peab kohus neil juhtudel kohaldama:

a) vaidlustes kohustuste järgi — kohustuste täitmise koha seadust;

b) kui kohustuse täitmise kohta ei saa kindlaks määrata, siis tuleb kohaldamisele: rahaliste kohustuste suhtes — usaldaja viibimiskoha seadus, muude kohustuste suhtes — selle koha seadus, kus võlgnik viibis lepingu sõlmimise hetkel;

v) vaidlustes alimentide maksmise kohta lahutatud abikaasale — selle vabariigi seadusandlust, kus pooled kõige vältavamalt olid abielulis-perekondlikes vahekordades;

g) kahju tekitamisest tulenenud hagides — delikti toimepaneku koha seadust.

4. Aegumise küsimused, välja arvatud need, mis on seoses asjaõiguse teostamisega, lahendatakse vaidluse lahendamise koha seaduste järgi.

Ühe poole nõudel peab kohus kohaldama liiduvabariikide seadusi, vastavalt käesoleva seletuse p. 3 p. a, b, v ja g eeskirjadele.

5. Käesolev seletus ei käi protsessinormide kohaldamise kohta. (NSVL Ülemkohtu 32. pleenumi määrusest 10. veebr. 1931. a.)

Üldosa juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni I ja X peatükki (lk. 3—10).

Paragrahv 4 juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni § 122 ja 123 (lk. 7).

Paragrahv 5 juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni § 7, 9, 10, 11, 12, 118, 126, 130 ja 131 (lk. 4, 5—6, 8—9).

§ 2. Vt. paragrahv 54 juurde kuuluvaid § 2 ja 3.

Paragrahv 6 juurde

§ 1. 20. Õiguste kaotus seisneb järgmiste õiguste kaotuses:

a) aktiivne ja passiivne valimisõigus;

b) õigus olla valitavais ametites ühiskondlikes organisatsioonides;

v) õigus olla neis või teistes riiklikes ametites;

g) õigus kanda aunimetusi;
d) vanemlikud õigused;
e) õigus pensionile, mida antakse sotsiaalkindlustuse ja riikliku hoolekande korras, ja toetusele tööpuuduse korral[1], mida antakse sotsiaalkindlustuse korras.

Õiguste kaotust ei määrata tähtajaga üle viie aasta.

Õiguste kaotust võidakse määrata kas täielikult kõigi ülalloetletud õiguste suhtes või mõne üksiku õiguse suhtes.

Juhul, kui õiguste kaotus lisandub sotsiaalse kaitse lisavahendina vabaduskaotusele, siis kestab õiguste kaotus kogu vabaduskaotuse kandmise ajal ja pärast seda kohtu poolt määratud tähtaja jooksul. Vanemlike õiguste kaotust võidakse määrata ainult juhtudel, kui kohtulikult on kindlaks tehtud vanemlike õiguste kuritarvitus süüdimõistetu poolt.

Pensioni ja abiraha saamise õiguse kaotust võidakse määrata ainult kuritegude eest, mis on eriti loetletud NSV Liidu ja liiduvabariikide seadusandluses. [13. veebr. 1930. a. (LSKK 1930, nr. 11, art. 131).]

23. Teataval kutse- või tööndusalal tegutsemise keeldu määrab kohus sotsiaalse kaitse vahendina tähtajaga mitte üle viie aasta. [NSVL ja

[1] Punkt e tuleb muuta tööpuuduse likvideerimise tõttu.

liiduvabariikide kriminaalseadusandluse põhialustest, kinnit. NSVL KTK poolt 31. okt. 1924. a. (LSKK 1924, nr. 24, art. 205).]

Paragrahv 8 juurde

§ 1. Vt. Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi III osa „Eestkoste ja hooldus".

Paragrahv 17 juurde

§ 1. VNFSV väliskaubandus on riigimonopol. [VKTK määrusest 13. märtsist 1922. a. „Väliskaubandusest" (VSKK 1922, nr. 24, art. 266).]

§ 2. Vt. NSVL KTK ja RKN-i määrust 13. okt. 1930. a. „Väliskaubanduse alal teostatavate toimingute allakirjutamise ja väliskaubanduslike operatsioonide teostamiseks volikirjade väljaandmise korra kohta" (LSKK 1930, nr. 56, art. 583; 1932, nr. 20, art. 119; 1933, nr. 11, art. 54; 1934, nr. 23, art. 178; 1936, nr. 1, art. 3; nr. 62, art. 459).

Paragrahv 19 juurde

§ 1. Ametiühingute varalisest vastutusest. [NSVL KTK ja RKN-i määrus 23. jaan. 1929. a. (LSKK 1929, nr. 7, art. 63).]

Paragrahv 21 juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni § 6 (lk. 4).

§ 2. Maakasutamise ja maakorralduse üldised

alused. [NSVL KTK ja RKN-i määrus 25. dets. 1928. a. (LSKK nr. 69, art. 642).]

§ 3. Põllumajandusliku tähtsusega maade väljarentimise keelust. [NSVL KTK ja RKN-i määrus 4. juunist 1937. a. (LSKK 1937, nr. 37, art. 150).]

Paragrahv 22 juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni § 6 (lk. 4).

§ 2. Riiklike ettevõtete, hoonete ja ehitiste üleandmine.

(a) Lähtudes sellest, et riiklikud ettevõtted, hooned ja ehitised on töölis-talupoegade riigi omand, NSVL Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu määravad:

Määrata, et riigiorganid ei või omavahel riiklikke ettevõtteid, hooneid ja ehitisi ei müüa ega omandada raha eest ja nende üleandmine ühelt organilt teisele võib toimuda ainult NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt või — NSVL Rahvakomissaride Nõukogu otsuse alusel ja tema poolt seatud korras — liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogude poolt. [NSVL KTK ja RKN-i määr. 29. apr. 1935. a. „Riiklike ettevõtete, hoonete ja ehitiste üleandmisest" (LSKK 1935, nr. 28, art. 221).]

(b) NSVL KTK ja RKN-i 29. apr. 1935. a. määruse — „Riiklike ettevõtete, hoonete ja ehitiste üleandmisest" (LSKK 1935, nr. 28, art. 221) — arendamiseks NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määrab:

1. Tööstus-, transpordi-, põllumajandus-, kaubandus- ja muulaadilised ettevõtted, samuti ka hooned ning ehitised antakse üle ühe riigiorgani poolt teisele, kui nad ei allu ühele ning samale ametkonnale (rahvakomissariaat, keskvalitsus) või kohalikule täitevkomiteele (nõukogule):

a) NSVL Rahvakomissaride Nõukogu määramisel neil juhtudel, mil vähemalt üks üleandmisest osavõtvatest pooltest on liidualluvuses olev asutis või ettevõte;

b) vastavate liiduvabariikide rahvakomissaride nõukogude määramisel neil juhtudel, kui mõlemad pooled on vabariiklikus või kohalikus alluvuses olevad asutised või ettevõtted.

2. Paragrahvis 1 tähendatud vara üleandmine ühe riigiorgani poolt teisele, kui nad alluvad ühisele ametkonnale (rahvakomissariaat, keskvalitsus) või ühisele kohalikule täitevkomiteele (nõukogule), toimub ametkonna juhataja korraldusel või vastava täitevkomitee (nõukogu) määramisel.

3. Paragrahvil 1 on järgmised erandid:

a) hooneid ja ehitisi, mille väärtus ei ületa 1 000 000 rubla, võidakse üle anda ühelt NSVL ametkonnalt (rahvakomissariaat, keskvalitsus) teisele mõlema ametkonna juhataja korraldusel; NSVL rahvakomissariaadi alluvusest vabariiklikku või kohalikku alluvusse või ümberpöördult — NSVL ametkonna juhataja ja liiduvabariigi rahvakomissaride nõukogu korraldusel;

b) hooneid ja seadeldisi, mille väärtus ei ületa 100 000 rubla, võidakse üle anda liiduvabariigi ühelt ametkonnalt teisele mõlema ametkonna juhataja korraldusel; NSVL rahvakomissariaadi alluvusest kohalikku alluvusse või ümberpöördult — NSVL ametkonna juhataja ja krai (oblasti) täitevkomitee või autonoomse vabariigi rahvakomissaride nõukogu korraldusel — kuuluvuse järgi;

v) kohalikkudele nõukogudele kuuluvaid hooneid, mis asetsevad kohalikkude nõukogude poolt hoonestamiseks eraldatud maatükkidel, võidakse üle anda organisatsioonidele-hoonestajatele vastavate kohalikkude nõukogude määramisel, olenemata hoone väärtusest.

4. Ettevõtete, hoonete ja ehitiste üleandmine riigiorganite poolt kooperatiiv- ja ühiskondlikele organisatsioonidele toimub NSVL Rahvakomissaride Nõukogu või liiduvabariigi rahvakomissaride nõukogu määramisel, kuuluvuse järgi, vastavalt üleandmisest osavõtva riigiorgani alluvusele.

Paragrahvis 3 ettenähtud erandeid kohaldatakse vastavalt ka nimetatud vara üleandmisel riigiorganite poolt kooperatiiv- ja ühiskondlikele organisatsioonidele.

5. Ettevõtete, hoonete ja ehitiste üleandmine ühelt riigiorganilt teisele toimub tasuta, üleantava vara väärtuse ülekandmise teel üleandva organi bilansist vastuvõtva organi bilanssi. Käigusolevad ettevõtted antakse üle bilansi järgi kogu aktiva ja passivaga.

Kõik maksed, mis jäid tasumata enne käesoleva määruse andmist varemal ajal ühelt riigiorganilt teisele üleantud ettevõtete, hoonete ja ehitiste eest, kustutatakse. [NSVL RKN-i määrus 15. veebr. 1936. a. „Riiklike ettevõtete, hoonete ja ehitiste üleandmise kord" (LSKK 1936, nr. 11, art. 93).]

§ 3. Sisseseade ja materjalide müümise, vahetamise ja mujale väljaandmise keelu kohta ja kohtuliku vastutuse kohta nende ebaseaduslike toimingute eest.

Sotsialistliku majanduse huvid nõuavad kogu ettevõtteis leiduva „üleliigse", kasutamata sisseseade ja materjalide täpset arvestust ja plaanilist ümberjaotust.

Kuid paljudes tööstus- ja transpordiettevõtteis leiab aset sisseseade ja materjalide pillamine nende müümise ja teiste ettevõtetega vahetamise teel. Samal ajal, kui riik annab ettevõtteile teatud otstarveteks seadmed ja materjalid, käsutavad ettevõtete juhatajad neid omavoliliselt ja ebaseaduslikult, müüvad, vahetavad ja annavad neid välja mujale.

Silmas pidades, et nõndanimetatud demonteeritavate ja üleliigsete seadmete müük, nagu kogemused on näidanud, pole tegelikult muud kui sotsialistliku omandi maskeeritud riisumine, NSVL Ülemnõukogu Presiidium otsustab:

1. Ära keelata ettevõtteile seadmete, samuti üleliigseks ja kasutamatuks osutunud materjalide müümine, vahetamine ja mujale väljaandmine.

2. Määrata, et seadmete ja üleliigseteks ning kasutamatuteks osutunud materjalide müümine, vahetamine ja mujale väljaandmine, samuti nende ebaseaduslik omandamine — on kuritegu, mis on võrdne sotsialistliku omandi riisumisega, mille tõttu isikud, kes on süüdi neis kuritegudes, tuleb kohtu alla anda ja kohtuotsuse põhjal karistada kinnipidamisega türmis 2 kuni 5 aastani.

3. Määrata, et kõik ettevõtteis olevad sisseseade ülejäägid, samuti materjalid, mis on osutunud üleliigseteks ja kasutamatuteks, kuuluvad eriarvestusele ja ümberjaotusele NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt määratavas korras.

4. Teha NSVL Prokurörile ülesandeks kindlustada käesoleva seadluse kõrvalekaldumatut elluviimist. [NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 10. veebruarist 1941. a. (NSVL Ülemnõukogu Teataja 1941, nr. 8).]

Paragrahv 24 juurde

§ 1. Toimingud valuutaväärtuste kohta ja maksed välisvaluutas.

1. Määrata, et NSVL Riigipangale kuulub ainuõigus NSVL territooriumil toimingute teostamiseks kulla, hõbeda, plaatina ja plaatinagruppi kuuluvate metallide kohta müntides, kangides ja toormaterjali kujul, samuti välisvaluuta, välisvaluutas väljaantud maksedokumentide (vekslite, tšekkide,

ülekannete jms.) ja välisfondiväärtuste kohta (aktsiad, obligatsioonid, nende kupongid jne.).

Märkus. Käesolev paragrahv ei käi riiklike kulla- ja plaatinatööstuse ettevõtete operatsioonide kohta väärismetallide ülesostmise ja nende üleandmise alal NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadile.

2. Määrata, et maksete õiendamine ja vastuvõtt välisvaluutas on NSVL territooriumil lubatud ainult:

a) väliskaubanduslike toimingute puhul, mis teostatakse kooskõlas sel alal kehtivate seadustega;

b) muudel juhtudel, mis seaduses eriti ette nähtud.

Määrata, et loetletud juhtudel (käesoleva paragrahvi p. a ja b) toimub maksete õiendamine ja vastuvõtt välisvaluutas eranditult NSVL Riigipanga kaudu.

3. Juhul, kui väliskaubanduslikest toiminguist tulenevad rahalised kohustused (§ 2 p. a) on määratud välisvaluutas, võib maksete õiendamine toimuda NSVL valuutas ainult siis, kui säärane õiendamisviis on toimingu tingimustes ette nähtud.

4. NSVL Rahanduse Rahvakomissariaadil on õigus üksikutel juhtudel teha erandeid käesolevast määrusest. [NSVL KTK ja RKN-i määrusest 7. jaanuarist 1937. a. (LSKK 1937, nr. 8, art. 25).]

Paragrahv 29 juurde

§ 1. Lepinglaste poolt lepingu vormi rikkumise tagajärjed.

Kindlakujulises vormis sõlmimisele kuuluva lepingu kehtivuse või kehtetuse küsimuse lahendamisel tuleb silmas pidada, et seadusega nõutavast vormist mittekinnipidamine toob enesega kaasa toimingu tühisuse ainult juhul, kui vormi mittetäitmise selline tagajärg on seaduses otseselt ette nähtud. Tsiviilkoodeks teeb toimingu jõu olenevaks sellest, et pooled kinni peaksid tema teostamiseks vajalikust vormist, juhtudel, mis ette nähtud TsK § 72, 79, 90, 138, 153, 185, 265, 266, 279 märk., 297, 313, 371, 374, 379, 425.

Loetletud juhtudel loeb seadus toimingu vormi toimingu oluliseks osaks ja selle puudumine teeb kogu toimingu tühiseks ning säärane toiming ei loo pooltele mingeid õigusi ega kohuseid. Kõik nimetatud toimingud, mis oma vormi poolest ei vasta seaduse nõuetele, peab kohus olenemata poolte palvetest ja taotlustest tühistama TsK § 151 ettenähtud tagajärgedega, ning seda iga kord eriliselt põhistama.

Toimingut, mis on teostatud TsK § 29 rikkumisega, kuid mis ei sisalda mitte midagi seadusvastast ega riigile ilmselt kahjulikku ning mis on tegelikult kas täielikult või suuremalt osalt poolte poolt täidetud, võib kohus lepingust osavõtvate töötajate huvides tunnustada kehtivaks, pannes

huvitatud poolele kohuse vormistada toiming notariaalorganis kohtu poolt määratud tähtajal.

Peale juhtude, mil toimingu vorm on seadusega ette kirjutatud, lubab TsK pooltel anda toimingule teatud vormi, kuigi seaduse järgi sellist vormi antud toimingu jaoks ei nõuta. TsK omistab poolte säärasele kokkuleppele toimingu sõlmimise kohta sel või teisel kujul kohusliku jõu, nii et leping loetakse sõlmituks alles pärast seda, kui talle on antud kokkulepitud vorm (TsK § 130 märk. 2). Kui lepingu suhtes ei ole sellest kokkulepitud vormist kinni peetud, tuleb leping tunnustada mittetoimunuks ja pooltele sellest tulenevad varalised tagajärjed kindlaks määrata TsK § 151 eeskirjade kohaselt, s. o. poolte endine seisund ennistatakse.

Kuid kaaludes toimingu jõudu TsK § 130 märk. 2 seisukohalt peavad kohtud silmas pidama, et poolte kokkulepe vormi kohta on neil juhtudel vaid üks toimingu tingimusi, mis on enda peale vabatahtlikult võtnud kas mõlemad pooled või üks neist ja mille saabumisest on pooled olenevaks teinud lepingu jõu (TsK § 41). Sellepärast enne säärase lepingu mittejõuliseks tunnustamist ja TsK § 151 rakendamist peab kohus võtma kaalumisele: 1) kas pole mitte pahausklikult takistanud lepingu vormistamist see pool, kellele see oli kasulik, ja 2) kas polnud mitte poolte vahel kokkulepet või säärast tegutsemist, mis annab tunnistust selle tingimuse äramuutmisest (täiendav kokkulepe, lepingu täitmisele asumine jne.). Niisu-

guste asjaolude kindlakstegemise korral on kohus õigustatud tunnustama ka nõutava vormita toimingu pooltele siiski kohuslikuks. Seda vähem on põhjust rakendada sedalaadi toimingutele TsK § 151 seal, kus toiming on suuremalt osalt või täielikult täidetud ühe poole poolt ja alles toimingu täitmise kestel teisele poolele ilmnenud ebakasulikkus on viimasele andnud põhjust alustada vormilist vaidlust toimingu tühisuse kohta sellele kokkulepitud vormi mitteandmise pärast. (VNFSV Ülemkohtu Tsiviil-Kassatsioonikolleegiumi juhendkirjast nr. 1 — 1927. a.)

Paragrahv 30 juurde

§ 1. Ajutiselt okupeeritud territooriumil viibimise ajal Nõukogude kodanike poolt sõlmitud toiminguil põhinevate hagide läbivaatamisest kohtutes.

NSVL Ülemkohtu poolt läbivaadatud tsiviilasjade alusel hagides, mis rajanevad nõukogude kodanike poolt nende viibimise ajal ajutiselt okupeeritud territooriumil sõlmitud toimingutele, märgib NSVL Ülemkohtu pleenum, et mõned kohtud tunnustavad selliseid toiminguid sõltumata nende sisust kehtetuks ainult sel põhjusel, et need olid sõlmitud okupatsiooni režiimi tingimustes.

Pidades sellist praktikat ebaõigeks, määrab NSVL Ülemkohtu pleenum anda kohtuile selles küsimuses järgnevad juhised:

1. Ajutiselt okupeeritud territooriumil viibimise ajal nõukogude kodanike poolt sõlmitud toiminguil põhinevate hagide läbivaatamisel peavad kohtud lähtuma põhimõttest, et ajutiselt okupeeritud nõukogude territooriumil kehtisid kogu okupatsiooniaja kestel nõukogude seadused.

2. Ajutiselt okupeeritud nõukogude territooriumil nõukogude kodanike poolt sõlmitud toimingud, mis vastavad nõukogude seadustele ega ole vastuolus nõukogude riigi huvidega, loetakse kehtivaiks ja nende toimingute alusel tekkinud tsiviilõiguslikke suhteid kaitseb seadus.

3. Nõukogude territooriumi ajutise okupeerimise perioodil nõukogude kodanike poolt sõlmitud toimingud, mis on vastuolus sel perioodil kehtinud nõukogude seadustega ning kahjustavad nõukogude riigi huvisid, samuti toimingud, mis on sõlmitud okupatsioonivõimude korraldusel või survel, tuleb lugeda tühisteks ja nende toimingute alusel tekkinud tsiviilõiguslikud suhted ei oma kohtulikku kaitset.

4. Ülalmainitud toiminguist tulenevad hagid tuleb kohtuil läbi vaadata prokuröri ja vajalikel juhtumeil ka aineliselt huvitatud riigiorganite esindajate osavõtul.

5. Kui ajutise okupeerimise perioodil sõlmitud toiming kuulus nõukogude seaduste järgi vormistamisele notariaalkorras (VNFSV TsK § 29 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid), siis kohus, tunnustades vastavalt käesoleva mää-

ruse p. 2 toimingu kehtivaks, peab kohustama pooli tõestama seda notariaalorganeis.

Kui toimingu järgnevat tõestamist pole võimalik teostada kas ühe poole keeldumise, tema elukoha teadmatuse või tema surma tõttu, on sellise tõestamise aluseks asjast huvitatud poole hagi alusel tehtud kohtuotsus. (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 2. detsembrist 1944. a. nr. 17/11/u.)

§ 2. Normipäevade võõrandamise toimingud on tühised.

Iga leping — kirjalik või suuline, mis sisaldab kolhoosniku poolt väljatöötatud normipäevade ostu või muu toimingu teel omandamist ja mille sihiks on teenimatult omastada kolhoositöö tulemusi, on seadusvastane ja ei kuulu kellegi poolt täitmisele. (VNFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrus 3.—4. nov. 1933. a. prot. nr. 63.)

Paragrahv 44 juurde

§ 1. Aegumiseeskirjad pole rakendatavad riigi hagidele riigivara väljanõudmise kohta.

Riigivara võõrast seadusvastasest valdusest või kasutamisest äravõtmise puhul, eriti kui see toimub sõlmitud lepingu tühisuse alusel (ebaseaduslikkuse tõttu) (TsK § 185 või 30), ei või rakendamisele tulla aegumise üldeeskirjad (TsK § 44). (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 29. juun. 1925. a.)

§ . . **Aegumistähtaegu ei või muuta poolte kokkuleppel.**

Seadusega määratud tähtaegu, näit. aegumistähtaegu (nagu TsK § 44, 250, 311, 388, § 404 märkus jt., Vekslimäärustiku § 36, Raudteede määrustiku § 96 jt.) ei või poolte kokkuleppel muuta, s. t. ei pikendada ega lühendada, välja arvatud ainult seaduses eriti ettenähtud juhud (näit. TsK § 197 ja 229). (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrusest 16. nov. 1925. a.)

§ 3. Aegumistähtajad tööasjus.

(a) Vt. Tööseaduste koodeksi § 93^1—93^4.

(b) Tööseaduste koodeksi § 83^1 ettenähtud juhtudel esitatakse kahjutasunõue tööandja poolt kohtuliku hagi näol töötaja vastu kolmeaastase aegumistähtaja piirides. (VNFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrus 10. nov. 1936. a. prot. nr. 63.)

§ 4. Aegumistähtajad kolhoosnikute hagides normipäevade pärast.

[Vt. NSVL KTK ja RKN-i määrust 26. juulist 1937. a. (LSKK 1937, nr. 47, art. 191).]

§ 5. Autorihonorari hagide aegumistähtaeg.

Silmas pidades, et autorite eneste poolt esitatavad autorihonorari hagid ei allu TsK § 44 ettenähtud lühendatud aegumisele ning et sama ees-

kiri peab rakendamisele tulema ka juhtudel, mil teose ettekandmise eest ettenähtud autorihonorari sissenõudmise hagi lavaettevõtte vastu esitab autori eest Vseroskomdram[1] viimasele põhikirjaga pealepandud ülesannete täitmise korras (autorihonorari sissenõudmine autorite kasuks), — seletada, et Vseroskomdram'i[1] poolt autorite huvides esitatavatele autorihonorari hagidele laieneb kolmeaastane aegumine. (VNFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrus 22. nov. 1932. a. prot. nr. 49.)

Paragrahv 48 juurde

§ 1. VNFSV Tsiviilkoodeksi § 48 p. 3 ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavate paragrahvide rakendamisest.

Kohtupraktikas on tekkinud küsimus selle kohta, kas peatub TsK § 48 p. 3 (ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide) põhjal aegumistähtaja jooks üksnes nende kohustuste suhtes, mille järgi Punaarmees ja Sõja-Merelaevastikus olevad isikud on kreeditorid, või peatub aegumistähtaja jooks ka nende kohustuste järgi, mille järgi tähendatud isikud on võlgnikud.

Seoses eeltooduga määrab NSVL Ülemkohtu pleenum anda kohtutele järgmise juhise:

VNFSV TsK § 48 p. 3 (ja teiste liiduvabariikide

[1] Nüüd — NSVL Nõukogude Kirjanike Liidu Autoriõiguste Kaitse Valitsus.

TsK vastavate paragrahvide) põhjal peatub aegumistähtaja jooks kõigis tsiviilõiguslikest vahekordadest tulenevates kohustustes, olenemata sellest, kas isik, kes kuulub Punaarmee või Sõja-Merelaevastiku koosseisu, on võlausaldaja või võlgnik. (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 10. juunist 1943. a. nr. 11/M/7/u.)

Paragrahv 49 juurde

§ 1. § 49 mitterakendatavus eriaegumistähtaegadele.

TsK paragrahviga 49 kohtule antud õigus üldaegumistähtaja pikendamiseks pole kehtiv lühendatud aegumistähtaegade ega ka eriseadustega määratud aegumistähtaegade kohta (nagu Vekslimäärustik, Raudteede määrustik). (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrusest 16. nov. 1925. a. prot. nr. 19.)

§ 2. Aegumistähtaegade ennistamise tingimustest NSVL Põllumajandusliku Panga osakondadele viimaste hagiasjades individuaallaenuvõtjate vastu nende poolt saadud laenude tagastamise pärast.

NSVL Põllumajandusliku Panga osakondade poolt hagide esitamisel aegumistähtaegade möödalaskmisega individuaallaenuvõtjate vastu nende poolt saadud laenude tagastamise kohta peavad

kohtud, järgides VNFSV TsK § 49 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavaid paragrahve, kõikidel juhtudel välja selgitama, mis põhjusel on aegumistähtaeg mööda lastud, ja mõjuvate põhjuste olemasolul selle tähtaja möödalaskmiseks, näiteks laenuvõtja aadressi puudumise tõttu, tema elukoha muutmise tõttu, laenuvõtja viivitamise tõttu oma kohustuste täitmisel riiklike laenude tagastamises jm. — tegema määruse aegumistähtaja pikendamise kohta hagejale hagiavalduse esitamiseks. (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrusest 9. augustist 1941. a. nr. 34/16/u.)

Paragrahv 50 juurde

§ 1. Aegumise katkestust harilikult lühendatud aegumistähtaegadele ei rakendata.

Aegumise katkestust TsK § 50 tähendatud põhjustel ei või rakendada TsK poolt eriliselt seatud lühendatud aegumistähtaegadele, välja arvatud juhud, mis on eriliselt ette nähtud vastavates seadustes (näiteks Raudteede määrustikus jt.). (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrusest 4. juulist 1927. a. prot. nr. 12.)

Paragrahv 52 juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni § 4, 5, 6, 7, 9 ja 10 (lk. 3—4, 5).

Paragrahv 53 juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni § 6 (lk. 4).

Paragrahv 54 juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni § 7 teine lõige, § 9 ja 10 (lk. 4, 5).

§ 2. Vt. NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 26. augusti 1948. a. seadlust ja NSVL Ministrite Nõukogu määrust selle rakendamiseks (lk. 153—157).

§ 3. Kolhooside, kolhoosnikute ja töötavate üksiktalupoegade kaubanduse kohta.

9. Kolhooside, kolhoosnikute ja töötavate üksiktalupoegade poolt teostatavas kaubanduses kehtivad turul kujunevad hinnad.

10. Mitte lubada kaupluste ja poodide avamist erakaupmeeste poolt ja igati välja juurida ülesostjaid ja spekulante, kes püüavad rikastuda tööliste ja talupoegade arvel. [NSVL KTK ja RKN-i määrusest 20. maist 1932. a. (LSKK 1932, nr. 38, art. 233).]

Paragrahv 57 juurde

§ 1. Vt. NSVL Konstitutsiooni § 5, 7 ja 8 (lk. 4).

Paragrahv 59 juurde

§ 1. Riigi ja eraisikute vahelistele varalistele vaidlustele pole rakendatav § 59 märkus 1.

TsK § 59 märkuse 1 rakendamine vaidlustele, mis tekivad riigi ja eraisikute vahel riigile kuuluva või temale üleläinud vara pärast, pole õige ega tohi aset leida. (VNFSV Ülemkohtu Tsiviil-Kassatsioonikolleegiumi 1926. a. tööaruandest.)

Paragrahv 61 juurde

§ 1. Perekonnaliikmete kooselu ja ühismajapidamise tulemusena tekkiv ühisvara.

(a) . . . . . .

. . . . . .

Nii tuleb abielulahutuse puhul abikaasade faktilist varavahekorda vaadelda peamiselt abikaasade kooselu tulemusena tekkinud ühisvara seisukohalt. Sellise ühisvara aluseks on perekondlikud ja töövahekorrad. (VNFSV Ülemkohtu Tsiviil-Kassatsioonikolleegiumi juhendkirjast nr. 1 — 1927. a.)

(b) Ühenduses sellega, et linnas elav perekond peale abikaasade ühisvara ei tunne ühist perekonnavara, nagu see on kehtiv Maakoodeksi järgi talupoegade perekondades, laiendavad kohtud väga sagedasti Maakoodeksi põhimõtet ka linnaperekondadele. Muidugi pole see õige, kuna ei Tsiviilkoodeks ega Abieluseaduste koodeks ei tunne perekonna ühisvara mõistet peale abielu kestel

soetatud abikaasade ühisvara. (VNFSV Ülemkohtu Tsiviil-Kassatsioonikolleegiumi juhendkirjast nr. 1 — 1927. a.)

Paragrahv 64 juurde

§ 1. Omaniku ostueesõigus kaasomandi osa võõrandamise korral.

Kaasomaniku poolt oma osa müümise puhul, kui müük on juba toimunud, on teine kaasomanik õigustatud esitama kohtule hagi mitte toimingu tühistamiseks, vaid omandaja õiguste temale ülekandmiseks; seejuures tuleb kohtusse maksta nii omandaja poolt tasutud raha, kui ka maksud ja lõivud ning kõik muud ostja poolt kantud vajalikud kulud ja enda peale võtta kõik ostja kohustused. Sel juhul kohus määrab nii lepingus kui ka registrisissekandes (kus see on nõutav) asendada ostja hagejaga ja välja anda hagejale pärast otsuse jõustumist täiteleht, ning ostjale — tema kasuks makstud raha ja vabastada viimane kõigist kohustustest müüja ees. (VNFSV Ülemkohtu määrus 18. juulist 1927. a. prot. nr. 13.)

§ 2. Kaasomandi osale sissenõude pööramise kord.

Sissenõude pööramine kaasomandi osale kohtulikus korras peab toimuma kogu kaasomandi üles-

kirjutamise ja hindamise teel ning võlgnikule kuuluva vastava kaasomandiosa enampakkumisel müümise teel kaasomandi õiguste alusel (millele leidub otsene viide TsK § 64); selle järel kuuluvad kaasomandi osa omandajale kõik õigused TsK § 65 järgi.

Ühtlasi Ülemkohtu pleenum leiab, et kaasomanikkude omavahelised suhted sarnanevad seevõrra lihtseltsi omadega, et sissenõudmise korral kaasomandi ühelt kaasomanikult võib sissenõudjale anda õiguse TsK § 293 järgi kaasomandi puhastulust osasaamiseks. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 2. jaan. 1928. a. prot. nr. 1.)

Paragrahv 68 juurde

§ 1. Vara peremehetuks või ebamajanduslikult peetavaks tunnustamise kord.

Arvesse võttes, et rida külanõukogusid rikub kolhoosnikute ja ainuisiklaste omandiõigust ehitistele nende omanike lahkumise korral antud kohast, seletada kohtutele:

1. Peremehetuks varaks võib tunnustada sellist vara, mille omanik on teadmata, või vaibevara selle omaniku surma või teadmata äraoleku tõttu[1] (TsK § 68), kuid ei või peremehetuks tunnustada

[1] Kui teadmata äraolija on TsK § 12 korras tunnustatud surnuks.

vara, eriti ehitisi, kui on täpselt teada, kus nende omanikud viibivad.

Vara alalhoiu suhtes hoole ja valve puudumise korral, samuti vara hävimise või kõrvaldamise võimaluse olemasolul võib külanõukogu tõsta küsimuse ehitise ebamajanduslikult peetavaks tunnustamise kohta tsiviilhagi esitamise korras, mis kuulub lahendamisele kohtu poolt TsK eeskirjade järgi.

2. Plaanijärgse ümberasustamise korral võivad ehitised küll üle minna vastavatele organitele — külanõukogule, rajooni maa-osakonnale, kuid ainult vabatahtliku kokkuleppe alusel ehitise jätmise kohta võimuorgani käsutusse, kusjuures omanikule tasutakse ehitise väärtus. Vastasel korral säilitab omanik kõik seadusliku omaniku õigused.

3. Juhul, kui külanõukogu või rajooni maa-osakonna lahendamisel on küsimus kasutamata jäetud maatüki kellelegi kasutada andmise kohta, võib ehitiste või istutiste saatuse küsimust otsustada külanõukogu poolt või huvitatud isiku poolt ehitiste või istutiste omaniku vastu hagi esitamise teel nende võõrandamiseks uuele maakasutajale õiglase hinde järgi. Kostja aadressi mitteteadmisel toimib kohus TsPK § 26 ja 72 kohaselt. (VNFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrus 13.—14. aug. 1934. a. prot. nr. 37.)

Paragrahv 69 juurde

§ 1. Möödapääsmatuks osutunud loomade hävitamise või tapmise sundkorras läbiviimisel ja juhtudel, mil loomad lõpevad tarvitusele võetavate kohuslikkude kaitsepookimiste tagajärjel, makstakse nende valdajaile — kolhoosidele, kolhoosnikutele, töötavate talupoegade ainuisiklikele majapidamistele, töölistele ja teenistujatele — riikliku kindlustuse korras rahalist tasu. [NSVL RKN-i poolt 27. okt. 1936. a. kinnitatud NSVL Veterinaarmäärustiku (LSKK, 1936, nr. 58, art. 446-6) § 6.]

Paragrahv 101 juurde

§ 1. Mõningat liiki privilegeeritud pretensioonide rahuldamise järjekorrast.

Lugeda võrdseiks esimese järjekoha nõuetega, mis loetletud NSVL KTK ja RKN-i määruses 6. veebr. 1929. a. nõuete järjekorra kohta, autorite nõuded lepingu järgi kirjutatud ja lõpulevjidud teoste eest saadaolevate summade kohta. (VNFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrus 13. sept. 1933. a. prot. nr. 52.)

Paragrahv 107 juurde

§ 1. Vt. § 24 juurde kuuluvat materjali.

Paragrahv 110 juurde

§ 1. Vt. § 121 juurde kuuluvat materjali.

Paragrahv 114 juurde

§ 1. Deposiitsummadest, mis on üldriiklikul ja kohalikul eelarvetel olevate asutiste ja ametkondade korralduses. [NSVL RKN-i määrus 25. märtsist 1929. a. (LSKK 1929, nr. 23, art. 202; 1938, nr. 30, art. 185).]

Paragrahv 117 juurde

§ 1. Saamata kasu hindamine kahjutasu määramisel.

Ette panna kohtutele lähtuda saamata kasu hindamisel reaalkäibest, laskumata tõenäolikkude kasude suhtes oletuste valda (VNFSV Ülemkohtu Tsiviil-Kassatsioonikolleegiumi 1925. a. tööaruandest).

Paragrahv 121 juurde

§ 1. Viivis majanduslike organisatsioonide maksete viivituse juhtudel on kindlaks määratud 0,05% iga viivituspäeva eest (LSKK 1937, nr. 60, art. 260).

§ 2. Kooskõlas TsK § 121 tuleb intressid välja mõista alates viivituse päevast juhul, kui võlgnik maksmisega on viivitanud. Kõigil muil juhtudel, kui väljamõistetud summade suhtes ei teki küsimust maksmise viivituse kohta, on kohtul õigus välja mõista seaduslikud intressid alates hagi esitamise päevast. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 19. aprillist 1926. a.)

Paragrahv 124 juurde

§ 1. Nõude loovutuse lubatavusest täitelehe järgi.

Täiteleht on dokument, mis tõendab, et ühe isiku — usaldaja — nõue on teise isiku — võlgniku — vastu kohtulikult rahuldatud, ja seepärast ka täitelehtede suhtes, juhul, kui need ei ole seotud usaldaja isikuga (alimentide saamine jne.), on täiesti lubatav kohaldada TsK § 124—128, mis lubavad nõude loovutust usaldajalt teisele isikule. Seejuures peab täitelehe üleandmine toimuma kirjalikus vormis, pealdise tegemisega täitelehele endale või eriakti koostamisega, kusjuures tuleb tasuda ka vastav maks. Sellise loovutuse korral peab loovutaja allkiri tõestatud olema rahvakohtuniku, notari või teiste asutiste poolt, kelledel on õigus tõestada allkirja ehtsust. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrusest 7. maist 1928. a. prot. nr. 8.)

Paragrahv 138 juurde

§ 1. Eluhoonete kinkimisel tuleb täita TsK § 182 p. 1 ettenähtud tingimus.

Munitsipaliseerimata eluhoonete kinkimise juhtudel tuleb silmas pidada TsK § 182 p. 1 ettenähtud tingimust, et kingisaaja valduses ei osutuks kahte või rohkem ehitist. (VNFSV Ülemkohtu määrus 9. juulist 1923. a. prot. nr. 12.)

§ 1. VNFSV Tsiviilkoodeksi § 147 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide rakendamisest sotsialistliku majanduse asutiste ja ettevõtete vahelistele toimingutele.

VNFSV TsK § 147 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid määravad, et juhul, kui leping on tühine seadusvastasena või sihituna riigi ilmsele kahjustamisele, ei ole kummalgi poolel õigust nõuda teiselt lepingu järgi täidetu tagastamist, kusjuures alusetu rikastus sisse nõutakse riigi tuludesse.

Kohtupraktika on aga seaduse sõnaselge ettekirjutuse vastaselt real juhtudel jätnud selle eeskirja kohaldamata toimingutele sotsialistliku majanduse asutiste ja ettevõtete vahel.

Eriti VNFSV Ülemkohtu pleenumi määruses 16. maist 1927. a. öeldakse otseselt, et TsK § 147 ettenähtud tagajärjed ei ole kohaldatavad asjades, kus mõlemad pooled on riigiasutised või kus ühel poolel esineb riigiasutis, teisel poolel aga kooperatiivorganisatsioon.

Seesugune praktika ei ole õige, kuna see on vastuolus asutiste ja ettevõtete vahelistes suhetes sotsialistliku seaduslikkuse ja isemajandamise tugevdamise ülesannetega ja võib ergutada ebaseaduslikkude toimingute sõlmimisele, kuivõrd tagatakse ebaseaduslikust toimingust osavõtvate poolte ainelisi huvisid.

Seda silmas pidades NSVL Ülemkohtu pleenum määrab:

a) juhtida kohtuorganite tähelepanu sellele, et VNFSV TsK § 147 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavaid paragrahve tuleb kohaldada ka toimingutele, milledes pooltena esinevad riigi- või ühiskondlikud asutised ja ettevõtted.

b) kõik käesolevale määrusele vastukäivad kohtuorganite määrused, eriti VNFSV Ülemkohtu Pleenumi määrus 16. maist 1927, lugeda jõu kaotanuiks. (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 16. juulist 1939. a.)

III peatüki „Varakasutus" juurde

§ 1. Elamufondi kasutamise kord.

(a) 23. Määrata, et vabad eluruumid kohalikkudele nõukogudele kuuluvates majades antakse kodanikele kasutada üksnes kohaliku nõukogu kommunaalmajanduse osakonna elamutevalitsuse korralduste (orderite) järgi.

Vabad eluruumid riigiasutiste, ettevõtete ning ühiskondlike organisatsioonide majades, samuti majades, mis nende poolt renditud, antakse nende töötajaile kasutada nimetatud asutiste, ettevõtete ja organisatsioonide administratsiooni korraldusega.

24. Eluruumi kasutamise õigus kõigis majades vormistatakse kirjaliku lepinguga, mille üürnik

sõlmib majavalitsejaga või maja rentnikuga, kusjuures lepingus määratakse täpselt kindlaks poolte õigused ja kohused ning nende rikkumise tagajärjed.

Lepingud sõlmitakse kindlaks tähtajaks, kuid mitte üle 5 aasta.

25. Elamuehituslike kooperatiivide osanikele, kes elavad endistes kooperatiivmajades, jääb alles nende poolt kasutatav elamispind, kuid ainult üürilepingu alusel.

26. Anda:

a) kodanikele, kes elavad kohalikkude nõukogude, riigiasutiste ja -ettevõtete ning ühiskondlike organisatsioonide majades, sealhulgas ka endistes kooperatiivmajades, samuti majades, mis kuuluvad üksikutele kodanikkudele, — eesõigus lepingu sõlmimiseks nende poolt kasutatava eluruumi kohta;

b) kodanikele, kes lepingu järgi kõik kohustused täidavad ja kohusetruult suhtuvad neile kasutada antud elamu korrashoiusse, — eesõigus lepingu uuendamiseks, kui möödub selle tähtaeg.

27. Keelata üürilepingu kestuse ajal ühepoolne lepingu lõpetamine ja selle tingimuste muutmine.

Kui lepingu kestuse ajal üürnikul tekib, võrreldes kehtimapandud elamispinna-normidega, ülejääk elamispinnas omaette eraldatud toa näol, siis võib kohalik nõukogu või vastavalt riigiasutise või ettevõtte või ühiskondliku organisatsiooni administratsioon ülejäägi ära kasutada omal suval.

Määrata, et kohalikud nõukogud saavad õiguse nimetatud elamispinna ülejääkide ärakasutamiseks ainult sel korral, kui üürnik kolme kuu jooksul, arvates vastava hoiatuse saamisest elamutevalitsuselt, ei kasutanud tekkinud ülejääki omal suval sellesse elanike võtmisega.

28. Anda eluruumide üürnikele õigus vahetada nende poolt kasutatavat elamispinda teiste üürnikega, ühes vastastikuse õiguste ja kohuste üleandmisega üürilepingute järgi, ainult kohaliku nõukogu elamutevalitsuse või vastavalt riigiasutise või ettevõtte või ühiskondliku organisatsiooni loal, kes maja valdab või rendib.

29. Eluruumide üürnikud ja nende perekonnaliikmed peavad valjult kinni pidama kehtivaist korteri sisekorra eeskirjadest, hoidma ruumi täies korras, hoolikalt ümber käima ühiskasutuses oleva sisseseadega ja puhtust pidama elu- ja ühiskasutuse ruumides.

Eluruumi või ühiskasutuses oleva ruumi lõhkumise või rikkumise korral üürniku või tema perekonnaliikme poolt teostab majavalitsus viivitamata vajalikud parandused ja paneb kõik kulud süüdlasele üürnikule.

30. Määrata, et eluruumi kasutamise lepingut võib kohtulikult lõpetada ilma teist eluruumi vastu andmata ainult järgmistel juhtudel:

a) kui üürnik või tema perekonnaliikmed süstemaatiliselt lõhuvad või rikuvad elu- või ühiskasutuse ruume;

b) kui üürnik või tema perekonnaliikmed oma käitumisega teevad teistele elanikele võimatuks kooselu samas korteris või toas;

v) kui üürnik kolme kuu jooksul, arvates maksutähtpäeva möödumisest, ei tasu korteri üüri.

31. Määrata, et üürnikku võib välja tõsta administratiivkorras, ilma elamispinda vastu andmata, järgmistel juhtudel:

a) kui üürnik, kellele seoses tema tööga on antud eluruum riigiettevõttele kuuluvas või viimase poolt renditud majas, töölt vabastatakse;

Märkus. See eeskiri ei kehti töötajate kohta, keda vallandatakse invaliidsuse või kehavigastuse pärast, samuti nende töötajate perekondade kohta, kes on kutsutud tegelikku teenistusse Töölis-Talupoegade Punaarmeesse.

b) kui üürnik, kellele seoses tema tööga on antud eluruum riigiasutisele või ühiskondlikule organisatsioonile kuuluvas või nende poolt renditud majas, on vabastatud töölt omal palvel või on vallandatud töödistsipliini rikkumise või kuriteo toimepanemise pärast;

v) kooskõlas NSVL KTK ja RKN-i 21. juuli 1936. a. määrusega „Väljatõstmise kord Moskva, Leningradi ja Kiievi linnas elumajadest, mis on määratud lammutamisele või kapitaalsele ümberehitusele";

g) kooskõlas NSVL KTK ja RKN-i määrustega: 17. augustist 1931. a. — „Töölis-Talupoegade Punaarmees mitteteenivate isikute väljatõstmisest

Riigikaitse Rahvakomissariaadi organitele kuuluvatest majadest", ja 13. veebruarist 1931. a. — „Kõrvaliste isikute väljatõstmisest ruumidest, mis kuuluvad transpordiorganitele, ja transporditöötajate ümberpaigutamisest", samuti kooskõlas NSVL RKN-i 22. septembri 1939. a. määrusega „NSVL Siseasjade RK organites ja vägedes mitteteenivate isikute väljatõstmisest NSVL Siseasjade RK organitele kuuluvatest elumajadest";

d) kui üürnikule anti eluruum, mis oli broneeritud isikule, kes on komandeeritud välismaale, samuti Koola poolsaarele, Kaug-Idasse või Arktikasse.

32. Kõigil muudel juhtudel on elanike väljatõstmine nende poolt kasutatavatest ruumidest lubatud ainult kohtulikus korras ja ainult väljatõstmist teostavatele organitele kohuse panemisega anda väljatõstetavatele vastu teine elamiskõlblik ruum.

33. Ära muuta eluruumide alalhoidmine isikutele, kes ühes perekonnaga ära sõidavad, välja arvatud juhud, kui isik sõidab tööle välismaale, samuti Koola poolsaarele, Kaug-Idasse või Arktikasse. Isikutele, kes on komandeeritud Arktikasse, Kaug-Idasse või Koola poolsaarele, võidakse ruumi alal hoida kuni kahe aastani, isikutele, kes on kom ndeeritud välismaale, — kogu nende välismaal viibimise ajaks.[1]

[1] Seoses hilisema seadusandlusega vajab § 33 muutmist (vt. allpool, p. „g" lk. 194).

34. Üürnikele, kes ühes perekonnaga ära sõidavad ajutiselt, hoida üldreeglina eluruumid alal ainult 6 kuu jooksul. Kohaliku nõukogu kommunaalmajanduse osakonna elamutevalitsus või vastavalt riigiasutise, ettevõtte või ühiskondliku organisatsiooni juhataja võib seda tähtaega igal üksikul juhul pikendada.

35. Muuta ära soodustused ja eesõigused hoonestajaile, nagu: õigus võtta korteriüüri üle seatud normi; õigus võtta peale perioodiliste maksete veel ühekordset maksu üürile andmisel (võtmeraha); õigus üürile anda elamispinda ilma igasuguste normidega piiramata ja õigus üürnikke välja tõsta pärast eluruumi kasutamise lepingu tähtaja möödumist (VNFSV Tsiviilkoodeksi § 156 ja 166 ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavad paragrahvid ning NSVL RKN-i 17. aprilli 1928. a. määrus „Erakapitali arvel elamute ehitamise ergutamise abinõudest").

36. Lubada majades, mis kuuluvad üksikutele kodanikkudele hoonestusõiguse või isikliku omandiõiguse alusel, või majades, mis nende poolt renditud kohalikkudelt nõukogudelt, kõrgendada korteriüüri, kuid mitte üle 20% seadusega kindlaksmääratud korteriüüri normidest. [NSVL KTK ja RKN-i 17. okt. 1937. a. määrus „Elamufondi alalhoiust ja elamumajanduse parandamisest linnades" (LSKK 1937, nr. 69, art. 314).]

(b) Määrata, et isikud, kes elavad likvideeritavate elamuehituslike kooperatiivide majades, mis

antakse üle ettevõtetele, asutistele ja organisatsioonidele, ei kuulu väljatõstmisele alustel, mis toodud NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse § 31 p. a, b ja g, välja arvatud isikud, kes said elamispinda seoses töölepinguga sellelt asutiselt või ettevõttelt, kelle korraldusse maja üle läks. [NSVL RKN-i 25. nov. 1937. a. määruse § 8 (LSKK 1937, nr. 74, art. 360).]

(v) NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse — „Elamufondi alalhoiust ja elamumajanduse parandamisest linnades" (LSKK 1937, nr. 69, art. 314) — § 31 alusel määratakse, et töölised ja teenistujad, kellele ühenduses nende tööga antud ettevõttes on riigiettevõtte, -asutise või ühiskondliku organisatsiooni majas (või nende ettevõtete või asutiste poolt renditud majas) antud eluruum, kuuluvad juhtudel, kui nad pärast käesoleva määruse avaldamist lahkuvad ettevõttest või asutisest kas omal soovil või vallandamise tagajärjel töödistsipliini rikkumise[1] või kuriteo toimepaneku pärast, kohuslikule väljatõstmisele 10 päeva jooksul administratiivkorras ilma neile elamispinda vastu andmata. (NSVL RKN-i, ÜK(b)P Keskkomitee ja ÜAUKN 28. dets. 1938. a. määruse — „Töödistsipliini tõstmise, riikliku sotsiaalkindlustuse prak-

[1] Vt. NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlust 26. juun. 1940. a. „Üleminekust kaheksatunnilisele tööpäevale ning seitsmepäevasele töönädalale ja tööliste ja teenistujate omavoliliselt ettevõtteist ja asutistest lahkumise keelust", ühes hilisemate muudatustega.

tika parandamise ja sel alal kuritarvituste vastu võitlemise abinõudest" § 12.)

(g) Vastavalt NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 1. augusti 1945. a. seadlusele „Soodustustest isikuile, kes töötavad Kaug-Põhja rajoonides" säilitatakse töötajaile, keda viiakse üle või suunatakse tööle Kaug-Põhja, elamispind endise elukoha järgi kogu ajaks, mil kehtib tööleping, sõltumata sellest, kas töötaja perekonnaliikmed jäävad sinna või lahkuvad koos temaga (NSVL Ülemnõukogu Teataja 1945. a. nr. 51).

§ 2. Kohtupraktika kohta NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse „Elamufondi alalhoiust ja elamumajanduse parandamisest linnades" kohaldamisel.

NSVL Ülemkohtu poolt järelevalvekorras läbivaadatud elamuasjade alusel märgib NSVL Ülemkohtu pleenum, et kohtuorganid teevad tõsiseid vigu NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse „Elamufondi alalhoiust ja elamumajanduse parandamisest linnades" kohaldamisel ja alahindavad võitluse tähtsust elamufondi laialipillamisest kaitsmise eest, elanike vastutuse tõstmise eest elamute korrashoidmises ja eluruumide üürimises kindlate lepinguliste suhete loomise eest.

Rikkudes NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse § 23, mille põhjal vabad eluruumid riikliku elamufondi majades antakse välja erandi-

tult töörahva saadikute nõukogude elamutevalitsuste orderite järgi või asutiste, ettevõtete ja organisatsioonide administratsiooni korraldustega, tunnustavad kohtud paljudel juhtudel nende elanike õigust, kellele eluruum oli loovutatud endatihendamise korras üürnike poolt tingimuste puudumisel, mis on ette nähtud NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 27, lõikes 3.

Sagedasti keelduvad kohtud üürnike väljatõstmisest, kuigi asjas on tõendatud, et üürnik või tema perekonnaliikmed on ruumi süstemaatiliselt lõhkunud ja rikkunud, nende isikute väljatõstmisel aga ei nõua neilt sisse kahjutasu ruumide lõhkumise ja rikkumise eest.

Hagiavalduste läbivaatamisel elanike väljatõstmise kohta, kes oma käitumisega teevad võimatuks kooselu ühes korteris, kohtud ei rahulda alati hagisid ühiselu reeglite kuritahtlike rikkujate väljatõstmise kohta.

Vastupidi seaduse täpsele juhisele, et üürnikku, kes kolme kuu jooksul maksutähtaja möödumisest ei ole tasunud korteriüüri, võib ruumist välja tõsta ilma teist eluruumi vastu andmata, keelduvad kohtud mittemaksjate väljatõstmisest, kes ilma mõjuvate põhjusteta viivitavad korteriüüri tasumisega, piirdudes kogunenud võlgnevuse sissenõudmisega ja kostjale hoiatuse tegemisega.

Kodanike elamuõiguste rikkumiste juhtudel ei anna kohtud alati kannatanuile vajalikku kaitset nende rikutud õiguste ennistamisel. Vastupidi

NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 27, mis keelab üürilepingu kestuse ajal ühepoolse lepingu lõpetamise ja selle tingimuste muutmise, rahuldavad kohtud elamuorganite hagid üürnikelt elamispinna sisetoaliste ülejääkide äravõtmise või üleliigse, omaette eraldamata või läbikäidava toa äravõtmise kohta, sanktsioneerides selliste otsustega elamuorganite ebaõigeid tegusid.

Kohtud ei täida seaduste juhiseid (NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse § 27 lõige 3) üürniku õiguse kohta omal suval asustada tema juures eraldi isoleeritud toa näol tekkinud elamispinna ülejääke, mõningail juhtudel aga kohtud, tunnustades sellise õiguse olemasolu peaüürnikul, ei tunnusta sellist õigust üürnikkude perekonnaliikmete suhtes, kui peaüürnik sel või teisel põhjusel on kaotanud õiguse elamispinnale.

Real juhtudel rahuldavad kohtud ilma küllaldase aluseta isikute hagisid, kes valdavad maju isikliku omandiõiguse või hoonestusõiguse alusel, üürnike väljatõstmise kohta üürilepingu tähtaja lõppemise motiividel.

Mõned kohtud lükkavad ebaõigelt tagasi isikute hagid, kes valdavad maju isikliku omandiõiguse või hoonestusõiguse alusel, üürnike väljatõstmise kohta neil juhtudel, kui majaomanik keeldub üürnikuga lepingu uuendamisest uueks tähtajaks mitte selleks, et ruume uuele üürnikule välja anda, vaid selle tõttu, et omanikul on endal terav vajadus elamispinna järele isiklikult tema enda ja

temaga koos elunevate perekonnaliikmete jaoks, mõnikord aga, rahuldades selliseid hagisid, panevad kohtud majaomanikule kohustuse anda väljatõstetavale teine eluruum.

Kohtud annavad laiendava tõlgenduse NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 32 ja panevad ka juhtudel, mis seaduses pole ette nähtud, hagejale kohustuse anda väljatõstetavale teine elamiskõlblik ruum, pannes koguni sellise kohustuse hagejatele — kodanikele, kes ise elavad ruumis üürnikena.

Elamuasjade läbivaatamisel rikuvad kohtud sageli elamuasjade alluvuse reegleid ja võtavad oma menetlusse asju, mis kuuluvad lahendamisele administratiivkorras (näiteks üürnike väljatõstmise kohta NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 31 p. a, b, v, g, d alusel, üürniku perekonnaliikmete väljatõstmise kohta, kui üürnik on saanud elamispinna asutiste, ettevõtete või organisatsioonide majades, seoses töövahekordadega ja hiljem kaotanud tööseose asutise, ettevõtte või organisatsiooniga).

Kohtud alahindavad elamuasjade eelettevalmistuse tähtsust — ei nõua pooltelt õigeaegselt vajalikke õiendeid ja dokumente, ei kutsu asjast osa võtma isikuid, kelle õigusi riivatakse asja lahendamisel.

Poolte vastastikuseid vahekordi ei selgita kohtud mitte alati vajaliku täielikkusega, mille tõttu tehakse põhjendamatuid otsuseid, mis omakorda

kutsub välja otsuste tühistamise kõrgema instantsi kohtu poolt.

Kohtud alahindavad elamuasjus jõustunud kohtuotsuse kiire täitmise tähtsust. Kostjate väljatõstmise korduvad ilma küllaldaste alusteta edasilükkamised, kohtu poolt kontrolli puudumine kohtutäituri tegevuse üle otsuse täitmisel viivad vahel selleni, et kohtuotsuseid ei täideta pikema aja vältel.

Ühtlase kohtupraktika loomise otstarbel NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse kohaldamises määrab NSVL Ülemkohtu pleenum anda kohtutele järgmised juhised:

1. NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse väljaandmisega omavad iseseisvat õigust eluruumi kasutamiseks isikud, kes on saanud eluruumid elamutevalitsuse korralduste (orderite) alusel; isikud, kes elavad majades, mis kuuluvad neile isikliku omandiõiguse või hoonestusõiguse[1] alusel; isikud, kes elavad majades, mis neile antud eluaegseks kasutamiseks; elamuehituslike kooperatiivide liikmed-osanikud; töörahva saadikute nõukogudele kuuluvate majade rentnikud; üürnikud, kes üürivad eluruume isikliku omandiõiguse või hoonestusõiguse[1] alusel maju valdavailt isikuilt; peale selle perekonnaliikmed ja ülalpeetavad, kes käesolevas punktis tähendatud isikutega koos elavad.

[1] Vt. joonealust märkust lk. 122.

Üürnike õigus elamispinnale, kes on asunud eluruumi enne NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse väljaandmist, määratakse kindlaks üürniku ruumi sissekolimise momendil kehtinud seaduste alusel.

2. Töölised ja teenistujad, kes on saanud eluruumid asutiste, ettevõtete ja organisatsioonide majades seoses töövahekordadega, on eluruumide üürnikkudeks ainult töölepingute kehtivuse ajaks ja töövahekorra lõppemisel ei oma nemad ise ega nende perekonnaliikmed ega nende ülalpeetavad õigust ruumi edaspidiseks kasutamiseks ja neid võib majavalitsuse nõudmisel neile antud ruumidest välja tõsta, välja arvatud seaduses otseselt ettenähtud juhud.

3. Alates NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse väljaandmisest ei ole lubatud eluruumide asustamine üürniku poolt endatihendamise korras, peale juhtude, mis on ette nähtud NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 27 lõikes 3, ja üürnikud pole õigustatud ilma elamutevalitsuse nõusolekuta loovutama oma elamispinda või selle osa kolmandaile isikuile iseseisvaks kasutamiseks.

Isikud, kes on paigutatud üürniku poolt tema juures eraldi isoleeritud toa näol tekkinud eluruumi ülejäägile vastavalt NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 27, lõike 3, saavad iseseisvaiks üürnikeks ja omavad õigust nõuda nendega iseseisva lepingu sõlmimist, vastavalt

NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 24, ja nende nimele eraldi isikuarve avamist.

Läbikäidav või läbikäidavaga külgnev tuba, mis on vabanenud pärast üürnikku, kes seda kasutas iseseisva üürilepingu alusel, ei kuulu äravõtmisele ja peab minema selle toa üürniku kasutada, mis on seotud vabanenud toaga läbikäigu tõttu, kui ainult ei osutu võimalikuks muuta majavalitsuse nõudmisel need toad isoleerituks.

4. Isikud, kes elavad allüürilepingu alusel (nõndanimetatud ajutised elanikud), samuti ka isikud, kes elavad üürniku pinnal hooldajate ja eestkostjatena või külalistena, ei oma iseseisvat õigust nende poolt asustatud elamispinnale ja nende poolt elamispinna kasutamise tingimused määratakse kokkuleppel üürnikuga.

5. Isikud, kes elavad allüürilepingu alusel, kuuluvad väljatõstmisele eluruumide iseseisvate kasutajate sellekohaste hagide järgi lepingu tähtaja möödudes, kui leping on sõlmitud kindlaks tähtajaks ja kui ennetähtaegseks väljatõstmiseks pole teisi seaduses ettenähtud põhjusi.

Kui leping on sõlmitud ilma tähtaega ära tähendamata, võib väljatõstmist toimetada ainult silmas pidades VNFSV TsK § 135 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavaid paragrahve.

6. Kui kohus teeb kindlaks, et eluruume kasutatakse otstarbele mittevastavalt ilma elamutevalitsuse vastava loata, mis on välja antud kooskõlas

seadusega, (eluruumi muutmine mitteeluruumiks või vastupidi, üldkasutatavate kohtade — esikud, köögid, koridorid, panipaigad jne. — asustamine), peavad kohtud sellised kokkulepped üürileandjate ja üürnike vahel tunnustama kehtetuks ja välja tõstma isikud, kes kasutavad ruume nende otstarbele mitte vastavalt.

7. Töörahva saadikute nõukogude majades kuulub vabade eluruumide käsutamise õigus elamutevalitsustele ja kohtud ei pea oma menetlusse võtma eluruume vajavate kodanike hagisid elamutevalitsuse vastu orderi saamiseks eluruumile.

Neil juhtudel, kui elamuorgan asustab orderi põhjal ruumi, mis seaduslikult kuulub teisele isikule, on huvitatud isik õigustatud esitama hagi orderi kehtetuks tunnustamise ja orderi põhjal sissekolinud isiku väljatõstmise kohta. Neil juhtudel võib kohus, tehes otsuse kostja väljatõstmise kohta, kohustada elamutevalitsust andma väljatõstetavale teine elamiskõlblik ruum, ilma et seejuures kostja väljatõstmine oleks tehtud sõltuvaks teise ruumi andmisest väljatõstetavale.

8. Juhul, kui asjas tehakse kindlaks elamispinna ost ning müük, samuti ka korteriüüri võtmine suuremal määral, kui võimuorganite poolt kindlaks määratud, on kohtud kohustatud algatama süüdlaste vastu kriminaaljälitamist VNFSV KrK § 97 ja 98 ja teiste liiduvabariikide KrK vastavate paragrahvide järgi.

Süüdimõistva otsuse tegemisel VNFSV KrK

§ 98 ja teiste liiduvabariikide KrK vastavate paragrahvide põhjal vastutusele võetud isikute suhtes on kohtud kohustatud teatama elamutevalitsusele tehtud otsusest ja juhul, kui elamutevalitsuse või prokuröri poolt esitatakse hagi isikute väljatõstmise kohta, kes on süüdi mõistetud elamispinna ostmises, tegema otsuse nende väljatõstmise kohta koos perekonnaliikmetega ja ülalpeetavatega seadusevastaselt asustatud ruumidest ja ruumide üleandmise kohta elamutevalitsuse korraldusse.

9. Üürniku poolt omaette isoleeritud toa süstemaatilise väljaandmise juhul spekulatiivse sihiga (mittetöötulu saamine), kuigi see tuba ei ole üürniku enda elamispinna ülejäägiks, võidakse sääraseks sihiks kasutatav tuba üürnikult kohtu korras ära võtta prokuröri või elamutevalitsuse, kuid mitte allüürniku hagi põhjal.

10. Ehitise üleminek üürileandja omandist teise isiku omandisse ostu-müügilepingu või kinkelepingu järgi ei loo iseenesest uuele omanikule õigust üürnike väljatõstmiseks, kes on asunud majasse enne omandiõiguse üleminekut ühelt isikult teisele.

On lubamatu üürnike väljatõstmine, kes elavad majades, mis kuuluvad kodanikele isikliku omandiõiguse või hoonestusõiguse alusel, põhjusel, et üürilepingu tähtaeg on lõppenud ja majaomanik ei soovi üürnikuga lepingut uuendada uueks tähtajaks. Ainult neil juhtudel, kui pärast lepingu sõl-

mimist majaomaniku elamu- või perekondlikud tingimused muutusid ja kohus asjaolude põhjal tunnustab, et ruum on tõeliselt vajalik majaomaniku ja temaga koos elavate perekonnaliikmete isiklikuks elamiseks, kes ei oma üldse või omavad suuruselt ilmselt mitteküllaldast elamispinda, võib kohus teha otsuse üürniku väljatõstmise ja elamispinna üleandmise kohta majaomanikule kasutamiseks. Ei saa lubada üürniku väljatõstmist vaid selleks, et ruumi välja üürida teisele isikule või kui majaomanik kuritarvitab oma omandi- või hoonestusõigust ja kasutab seda elamispinnaga spekuleerimise otstarbel.

Rahuldamisele kuuluvad majaomaniku hagid üürnike väljatõstmise kohta, kes on omaniku poolt majutatud tema enda elamispinnale, mida kasutavad vahenditult omanik ise või tema perekonnaliikmed, lühiajaliste kirjalike lepingute põhjal, üürniku kohustusega vabastada elamispind lepingu tähtaja lõppemisel.

11. Lahendades vaidlusi üürnikelt üleliigse isoleeritud toa äravõtmise kohta peavad kohtud täpselt järgima NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 27.

Kui muudatuse tagajärjel üürniku perekonnaseisus või selle tõttu, et tema või keegi tema perekonnaliikmeist kaotab õiguse eluruumi kasutamiseks majades, mis kuuluvad töörahva saadikute nõukogudele, üürnikul või pärast üürniku lahkumist samasse ruumi jäänud tema perekonna-

liikmetel osutub elamispinna ülejääk omaette eraldatud toa näol, siis võib sellise ülejäägi äravõtmine toimuda ainult elamutevalitsuse hagi põhjal kohtu kaudu ja tingimusel, et elamutevalitsus hoiatas üürnikku või tema perekonda, et need asustaksid oma äranägemisel ülejäägid kolme kuu jooksul, kuid üürnik, vaatamata hoiatusele, ei kasutanud seda õigust tähendatud aja jooksul.

12. Üürnikud, kes ajutiselt, ilma bronnita (turvikuta) lahkuvad nende poolt kasutatavast eluruumist, kaotavad selle kasutamise õiguse kuue kuu möödudes pärast faktilist lahkumist majast, kuigi nad ei olnud seatud korras majaraamatus märgitud lahkunutena.

Nende elamispinnale jäänud elanikke, kes ei ole lahkunud isiku perekonnaliikmed ega tema ülalpeetavad, võib välja tõsta majavalitsuse nõudmisel, sõltumata nende elamisajast sellel pinnal.

13. Üürnikele, kes lahkuvad eluruumidest seoses uurimisorganite määrusega nende vahistamise kohta, hoitakse eluruumid alal kogu üürnike uurimise all viibimise ajaks. Kriminaaljälitamise lõpetamisel eeluurimise staadiumis või õigeksmõistva otsuse tegemisel kuulub üürnikult äravõetud eluruum tagastamisele, sõltumata üürniku äraoleku kestusest. Nõudmist eluruumi tagastamise üle võivad üürnikud, kes on vahi alt vabastatud, esitada kohtu korras kuue kuu jooksul, arvates vahi alt vabastamise päevast. Hagid, mis on esitatud

pärast ülaltähendatud tähtaja möödumist, ei kuulu kohtute poolt rahuldamisele ja isikud, kes sel tähtajal ei ole esitanud nõudmist ruumi tagastamise kohta, tuleb lugeda NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse § 34 kohaselt õiguse kaotanuks neile varem kuulunud eluruumile.

14. Üürnikud, kes on lahkunud eluruumidest jõustunud süüdimõistva kohtuotsuse põhjal, mille järgi üürnik on mõistetud vabaduskaotusele tähtajaks üle kuue kuu, või administratiivorganite määruse põhjal väljasaatmise kohta, kaotavad õiguse eluruumile, alates otsuse täideviimise momendist või väljasaatmise määruse täideviimise momendist. Asja järelevalvekorras uuesti läbivaatamise tagajärjel järgnenud kohtuotsuse või väljasaatmise määruse tühistamine ja asja lõpetamine ei või olla aluseks varem kasutatud eluruumide tagastamiseks.

15. Üürniku perekonnaliikmed, kellelt seoses põhiüürniku või mõne perekonnaliikme vahistamise või väljasaatmisega võeti administratiivkorras ära elamispind, võivad nõuda neilt ebaõigelt äravõetud elamispinna tagastamist kohtukorras kuue kuu jooksul, arvates pinna äravõtmise päevast. Perekonnaliikmete hagid, mis on esitatud pärast seda tähtaega, ei kuulu rahuldamisele ja isikud, kes ei ole tähendatud tähtaja jooksul avaldanud kohtus nõudmisi elamispinna tagastamiseks, tuleb lugeda õiguse kaotanuks neile varem kuulunud elamispinnale.

16. Tunnustada ebaõigeks kohtuorganite praktika, kes keelduvad väljatõstmise hagide rahuldamisest NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 30 p. a alusel, kuigi on tõendatud üürniku või tema perekonnaliikmete või tema ülalpeetavate poolt eluruumide ja ühiskasutuse kohtade süstemaatiline lõhkumine ja rikkumine.

Kohustada kohtuid üheaegselt väljatõstmise otsuse tegemisega üles tõstma ja lahendama küsimuse väljatõstetava poolt kahjude tasumisest, tõmmates asjasse prokuratuuri organid neil juhtudel, kui kahjutasu nõue ei ole esitatud majavalitsuse poolt.

17. Väljatõstmisele kuuluvad NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 30 p. b alusel esitatud hagi järgi ainult isikud, kelle tegevus teeb võimatuks nendega koos elamise. Täiesalisi perekonnaliikmeid võib välja tõsta koos kostjaga seaduse § 30 p. b alusel ainult sel juhul, kui nemad oma käitumisega teevad võimatuks nendega kooselu.

18. Lahendades hagisid väljatõstmise kohta NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse § 30 p. b alusel, samuti lahendades vaidlusi kaasvaldajate vahel ühise toa vahetamise kohta võib kohus elamukonflikti likvideerimiseks kohustada pooli teatud tähtaja jooksul vahetama nende poolt kasutatavaid eluruume teise vastu, kui huvitatud pool juhatab kohtule teise elamiskõlbliku eluruumi, mille vastu vahetust võib teostada. Kohtu-

otsus vahetamise kohustuse kohta ei vabasta pooli vahetamise vormistamisest, kooskõlas elamispinna vahetamise kohta kehtivate eeskirjadega. Kohtuotsuse mittetäitmise korral määratud tähtpäevaks võidakse pool, kes on süüdi vahetuse takistamises, kohtu poolt välja tõsta ilma teist elamispinda vastu andmata.

19. Kohustada kohtuid tugevdama võitlust korteriüüri mittemaksjatega. Võlgneva korteriüüri sissenõudmise hagide läbivaatamisel peavad kohtud täpselt järgima seaduse § 30 p. v, rahuldades hagid mittemaksjate väljatõstmise kohta.

Vaidluse korral korteriüüri suuruse kohta peavad kohtud selle määrama — eluruumide jaoks, mis asuvad linnades ja nendega võrdsustatud asulates, normide järgi, mis on kinnitatud töörahva saadikute nõukogude poolt, eluruumide jaoks aga, mis asuvad maal, samuti ka suvilates, mida kasutatakse alaliste eluhoonetena elamiseks terve aasta kestel, määrama üüri vastavalt selles krais, oblastis või vabariigis maksvatele normidele, kus asub väljaüüritav ruum.

20. Juhtudel, mis on ette nähtud NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse § 31, tuleb küsimus tööliste ja teenistujate, nende perekonnaliikmete ja nende ülalpeetavate väljatõstmise kohta põhjusel, et tööline või teenistuja on kaotanud töövahekorra ettevõtte, asutise ja organisatsiooniga, lahendada administratiivkorras ja kohtutel ei tule võtta oma läbivaatamisele selliseid

asju, olenemata väljatõstmise õiguse tekkimise ajast.

21. Juhtida kohtute tähelepanu sellele, et töölised ja teenistujad, kes on saanud seoses tööga eluruumi trustide valitsuste, trustide kontorite ja teadusliku uurimise instituutide majades ning kes on lõpetanud nende asutistega töövahekorra neist mitteolenevail põhjustel (17. oktoobri 1937. a. määruse § 31 p. b), ei kuulu väljatõstmisele administratiivkorras.

Administratiivkorras ei või välja tõsta isikuid, kes on läinud üle teisele tööle, seoses nende valimisega valitavaile ametikohtadele või seoses nende üleviimisega direktiivorganite otsusel, kogu sellise töö tegemise kestel, samuti ka isikuid, kes on vallandatud seoses kehavigastusega või invaliidsuse tõttu.

Administratiivkorras ei kuulu väljatõstmisele nende isikute perekonnad, kes on lõpetanud töövahekorra ettevõtte, asutise või organisatsiooniga seoses põhiüürniku surmaga, samuti ka Punaarmeesse ja Sõja-Merelaevastikku tegevteenistusse kutsutud isikute perekonnad.

Kõiki neid isikuid võidakse välja tõsta asutise või ettevõtte administratsiooni nõudmisel kohtu teel, neile NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse § 32 korras teise elamiskõlbliku ruumi andmisega.

22. Prokuratuuri organite keeldumine administratiivkorras väljatõstmise sanktsioneerimisest ei

võta huvitatud asutistelt, ettevõtetelt ja organisatsioonidelt õigust pöörduda hagiga kohtusse isikute väljatõstmiseks, kes elavad ametkonnamajades, väljatõstetavale teise ruumi andmisega NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 32 korras.

23. Üürnikke kui ka nendega koos elunevaid perekonnaliikmeid, kes on saanud eluruumi asutiste, ettevõtete ja organisatsioonide majades mitte seoses töövahekordadega, vaid vahetuse korras neile kuulunud pinna vastu, või kes on asunud ruumi enne maja üleminekut asutise, ettevõtte või organisatsiooni korraldusse, võidakse välja tõsta nende poolt kasutatavaist ruumidest töövahekorra puudumise motiividel asutise, ettevõtte või organisatsiooniga ainult kohtukorras, kooskõlas NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 32, andes vastu elamispinna, mis vastab sanitaarnõuetele ja on pinnalt võrdne sellega, mida nad kasutavad nende vastu väljatõstmise nõudmise esitamise momendil. Kui eluruum oli üürniku poolt saadud vahetuse korras, siis tema väljatõstmisel NSVL KTK ja RKN-i 1937. a. 17. oktoobri määruse § 32 alusel antakse väljatõstetavale teine elamispind, mis vastab sanitaarnõuetele ja pole suuruselt mitte vähem kui see, mille ta vahetuse korras andis asutisele, ettevõttele või organisatsioonile.

24. Üürnikke, kes elavad asutiste, ettevõtete ja organisatsioonide majades seoses töövahekorda-

dega, võib töövahekorra lõppemise juhtudel, mis ei anna õigust administratiivkorras väljatõstmiseks, välja tõsta kohtu teel, andes neile elamiskõlbliku pinna kapitaaltüüpi majas ning nende poolt faktiliselt kasutatava pinna suuruses, kuid mitte üle vastava maakoha jaoks määratud sanitaarnormi.

25. Töölepingu lõppemise juhul kuuluvad töölised ja teenistujad, kes kasutavad erieluruume, samuti ka nende perekonnaliikmed ja nende ülalpeetavad väljatõstmisele nende poolt kasutatavaist ruumidest, teist elamiskõlblikku ruumi vastu andmata (VNFSV TsK ja Aserbaidžani NSV TsK § 171-a).

Erieluruumide all mõistetakse ruume, mis on eriliselt antud elamiseks töölistele ja teenistujatele, kes oma tööiseloomu tõttu on kohustatud elama töökohas (komandandid, majahoidjad, uksehoidjad, naiskodutöölised jt.), samuti ka teisi ruume, mis asuvad ametlikes hoonetes, s. t. hoonetes, mis on ette nähtud asutise, ettevõtte või organisatsiooni enda ärapaigutamiseks, ning antud töötajale seoses töövahekordadega (direktorikorter, korter õppeasutiste, muuseumide, haiglate jms. juures).

Isamaasõja rindel langenud või teadmata kadunud sõjaväelaste ja partisanide perekondi, kes elavad erieluruumides, võidakse nende kasutuses olevatest ametikorteritest töölepingu lõppemisel välja tõsta üksnes väljatõstetavaile teise elamiskõlbliku ruumi vastuandmisega.

26. Juhtida kohtute tähelepanu vajadusele tugevdada elamuasjade eelettevalmistust, kasutades kõigiti kohtunikule VNFSV TsPK § 80 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavais paragrahvides antud õigust tõendite väljanõudmise ja poolte vastastikuste suhete selgitamise alal.

27. Kui kohtuotsus võib puudutada elamutevalitsuste huvisid, on kohus kohustatud neid tõmbama asjasse, järgides VNFSV § 172 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavaid paragrahve.

28. Elamutevalitsuste ülesandel ja huvides kohtus esinevailt majavalitsejailt, samuti ka riigiasutistele, -ettevõtetele või ühiskondlikele organisatsioonidele kuuluvate majade valitsejailt või teistelt poolte esindajailt on kohtud kohustatud nõudma tõendite või volituste esitamist, kooskõlas VNFSV TsPK § 17—19 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragrahvidega.

29. Juhtida kohtute tähelepanu vajadusele täpselt täita seaduse (VNFSV TsPK § 109—112 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragrahvide) nõudeid kohtuistungi protokolli koostamise kohta. Sisse kandes protokolli poolte seletused elamuasjades tingimata märkida protokollis poolte tegevusala ja nende perekondlik ning varanduslik seisukord, üürnike väljatõstmise asjades majadest, mis kuuluvad hagejatele isikliku omandiõiguse või hoonestusõiguse[1] alusel, aga näidata ära proto-

[1] Vt. joonealust märkust lk. 122.

kollis majavalduse ja poolte poolt kasutatava elamispinna suurus. Kohtuistungi protokoll peab olema kirjutatud selgelt, täpselt, kirjaoskuslikult. Mingisugused lühendid, parandused ja allakriipsutused ei ole protokollis lubatud.

30. Neis liiduvabariikides, mille seadusandluse järgi eluruume omavoliliselt kasutama hakanud isikute väljatõstmine toimub kohtukorras, peavad kohtud kindlustama asjade läbivaatamise kolme päeva jooksul ja lubama neis asjus otsuse viibimatut täitmist.[1]

31. Väljatõstmise otsuse tegemisel on kohtud kohustatud otsuse resolutiivosas täpselt ära tähendama nime, isanime ja perekonnanime järgi kõik täisealised isikud, kes kuuluvad väljatõstmisele.

32. Väljatõstmisel teise elamiskõlbliku eluruumi vastuandmisega seaduse § 32 alusel on kohtud kohustatud otsuse resolutiivosas ära näitama väljatõstetavale vastuantava ruumi, tähistades selle asukoha tänava, majanumbri ja korterinumbriga.

33. Silmas pidades, et kaunis suur arv elamuasju algatatakse kohtutes selguse puudumise tõttu üürileandjate ja üürnike vastastikustes suhetes, kes pole kirjaliku lepinguga vormistanud eluruumide kasutamise korda ja tingimusi, kohustab pleenum kohtuid seletama pooltele kirjaliku lepingu täht-

[1] Omavoliliselt elamispinnale asunud isikud tõstetakse välja administratiivkorras.

sust püsivate elamuvahekordade loomisel ja juhul, kui huvitatud pool seda nõuab, tegema otsuse, mis kohustab pooli sõlmima kirjaliku lepingu tähtajaks mitte üle viie aasta, täpselt ära tähendades selles poolte õigused ja kohustused ning nende rikkumise tagajärjed. (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 12. dets. 1940. a. nr. 46/23/u ühes täiendusega, mis ette nähtud NSVL Ülemkohtu pleenumi määruses 3. märts. 1950. a. nr. 5/8/p.)

Paragrahv 154 juurde

Riikliku elamufondi majade rendilevõtmine kodanike poolt.

(a) Lubada kohalikkudel nõukogudel anda neile kuuluvaid väikesi maju (mitte üle 60 ruutmeetrilise elamispinnaga) üksikutele kodanikele kasutada pikaajaliste rendilepingute alusel, tähtajaga 5 kuni 10 aastani, mis tulevad sõlmimisele NSVL RKN-i poolt kinnitatava tüüplepingu alusel. [NSVL KTK ja RKN-i 17. oktoobri 1937. a. määruse § 17 (LSKK 1937, nr. 69, art. 314).]

(b) Mitte üle 60 ruutmeetri suuruse elamispinnaga elumaja rendileandmise tüüpleping (17. oktoobri 1937. a. seaduse § 17), kinnitatud NSVL RKN-i poolt 25. nov. 1937. a. (LSKK 1937, nr. 74, art. 361).

Paragrahv 171 juurde

§ 1. Väljatõstmisest remondi ajaks.

Väljatõstmise otsuste tegemisel TsK § 171 p. i põhjal tuleb määrata tähtaeg, mis vajalik remondi teostamiseks ja mille möödumisel peab järgnema selles paragrahvis ettenähtud tagasimajutamine, olgugi, et remonti ei teostatud, kusjuures tähtaeg, kui pooled selle suhtes ei ole kokku leppinud, määratakse kohtu suval ja seejuures kõige lühem, mis remondi kiireks teostamiseks tõelikult vajalik on.

Nende otsuste tegemisel tuleb eriti hoolikalt kontrollida, kas maja kapitaalremondi teostamine, mis paratamatult kaasa toob ruumi vabastamise, tõelikult vajalik on ja kuivõrd võimatuks osutub väljatõstetavale samas majavalduses teise ajutise eluruumi andmine poolte kokkuleppel.

Juhul, kui hiljem kindlaks tehakse, et remonti ei teostatud seepärast, et remondi ettekäändel majavalitsus, majaomanik või rentnik püüdsid üksnes neile mittesoovitavat elanikku välja tõsta, siis on nad vastutavad sellekohaste TsK või isegi KrK paragrahvide järgi. (VNFSV Ülemkohtu ringk. 30. dets. 1924. a. nr. 39.)

Paragrahv 172 juurde

§ 1. Administratiivkorras väljatõstmine ilma elamispinda vastu andmata on lubatud järgmistest ruumidest:

a) igal aastaajal — päevaviisi väljaantavatest ruumidest võõrastemajades, Põllutöö Rahvakomissariaadi korralduses olevate ümberasustuspunktide juures asuvatest ühiselamutest, ühiselamute ja barakkide ruumidest, mida tööandjad annavad töölistele ja teenistujatele nende palkamisel hooajalisele või ajutisele tööle, samuti talupoja keskmaja või kohalike talupoja majade ruumidest, nende isikute suhtes, kelledel ei ole töö- või teenistuslikku seost või kes on kaotanud selle seose tähendatud hoonetega;

b) igal aastaajal — rahvakomissariaatide ühiselamute päevaviisi kasutatavatest ruumidest isikute suhtes, kes neis ruumides elunevad;

g) üliõpilaste ühiselamute ja internaatide ruumidest — valitsuse korralduse alusel Moskvast väljaviidavate õppeasutiste üliõpilaste ja nende perekondade suhtes juhul, kui nad ühe kuu jooksul ei vabasta nende poolt kasutatavat ruumi, samuti isikute suhtes, kes on lõpetanud õppekursuse või muudel põhjustel õppeasutisest lahkunud, ja nende perekondade suhtes;

d) õppeasutiste ja teaduslikkude katseasutiste juures asuvate internaatide ja ühiselamute ruumidest, sealhulgas ka invaliidide tehnika- ja käsitöökoolide juures asuvate ühiselamute ruumidest, juhtudel, kui isikud, kes neis ruumides elunevad, lõpetavad õppekursuse või muudel põhjustel lahkuvad antud õppeasutisest või teaduslikust katseasutisest. [VKTK ja VNFSV RKN-i

14. juuni 1926. a. määruse (VSKK 1926, nr. 35, art. 282) § 5 muudatustega 24. juunist 1938. a. (VSKK 1938, nr. 12, art. 163).]

§ 2. Kodanike administratiivkorras väljatõstmisest majadest, mis ähvardavad kokku variseda.

Lubada administratiivkorras väljatõstmist majadest, mis ähvardavad kokku variseda, juhtudel, kui on olemas kiire vajadus antud maja lammutamiseks või taastamiseks, milline asjaolu peab olema tõendatud erilise komisjoni poolt. Komisjoni otsus antud majast väljatõstmise vajalikkuse kohta kuulub vastava täitevkomitee kinnitamisele. [VKTK ja VNFSV RKN-i määrusest 9. aug. 1926. a. (VSKK 1926, nr. 51, art. 394).] [1]

§ 3. Väljatõstmisest kooliruumidest.

Anda rahvahariduse organitele õigus administratiivkorras igal aastaajal välja tõsta kooliruumidest kõrvalisi asutisi, organisatsioone, samuti isikuid, kelledel ei ole nende ruumidega seost, kohaldades NSVL KTK ja RKN-i 13. veebruari 1931. a. määrust „Transpordi alal mittetegutsevate isikute väljatõstmisest ruumidest, mis kuuluvad transpordiorganitele, ja transporditöötajate ümberpaigutamisest" (LSKK 1931, nr. 10, art. 110).

[1] Väljatõstmisel majadest, mis ähvardavad kokku variseda, tuleb töötajate liiki kuuluvatele väljatõstetavatele kodanikele tingimata anda kõlblik elamispind ja transpordivahendeid vara ümberkolimiseks (vt. VKTK ja VNFSV RKN-i 9. augusti 1926. a. määruse § 2).

[NSVL KTK ja RKN-i määrusest 7. apr. 1932. a. (LSKK 1932, nr. 25, art. 153).][1]

§ 4. Meditsiiniliste kõrgemate õppeasutiste, tehnikumide ja raviasutiste ruumide vabastamisest kõrvalistest isikutest, asutistest ja organisatsioonidest.

Tervishoiu organitele antakse õigus administratiivkorras igal aastaajal välja tõsta kõrvalisi isikuid, asutisi ja organisatsioone arstiteaduslikkude kõrgemate õppeasutiste ja tehnikumide, samuti ka ravi- ning profülaktiliste asutiste ja nimelt: haiglate, kliinikute, sanatooriumide, raviinstituutide, ambulatooriumide, dispanserite, arstipunktide ja arstiteaduslikkude kabinettide ruumidest. [VKTK ja VNFSV RKN-i määrusest 1. apr. 1935. a. (VSKK 1935. a., nr. 12, art. 124).]

Paragrahv 182 juurde

§ 1. § 182 rakendamise kohuslikkus ehitiste omandamise korral avalikul enampakkumisel.

TsK § 182 tuleb kohuslikult rakendamisele ka maja omandamise korral avalikul enampakkumisel, kuna see kujutab samuti ostu-müüki. (VNFSV

[1] Vt. samuti VKTK ja VNFSV RKN-i määrust 10. juunist 1932. a. „Kooliruumide kasutamisest" (VSKK 1932, nr. 57, art. 249), millega on kindlaks määratud kooliruumidest administratiivkorras väljatõstmise kord.

Ülemkohtu pleenumi määrus 7. apr. 1924. a. prot. nr. 9.)

§ 2. Pärimise korral § 182 ei rakendata.

Eluhoonete pärimisel nii seaduse kui ka testamendi järgi VNFSV TsK § 182 (ja teiste liiduvabariikide TsK vastavaid paragrahve), mis kitsendab ehitiste üleminekut lepingute järgi, ei rakendata (NSVL Ülemkohtu pleenumi 20. juuni 1947. a. määruse nr. 9/4/u § 11).

§ 3. Eraomandis olevate ehitiste hindamine nende ostu korral riigiasutiste, riiklike ettevõtete, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide poolt.

1. Eraomandis olevate ja samuti eraisikute poolt hoonestusõiguse alusel püstitatud ehitiste omandamine riigiasutistele ja -ettevõtetele, kooperatiiv- ja ühiskondlikele organisatsioonidele on lubatud ainult hinnaga, mis ei ületa nende ehitiste inventarisatsioonihinnet, kohtades aga, kus inventarisatsiooni teostatud ei ole, hinnaga, mis ei ületa kindlustushinnet.

2. Toimingud, mis sõlmitud käesoleva määruse § 1 rikkumisega, on tühised, ja riigiorganite, kooperatiiv- ning ühiskondlike organisatsioonide ametiisikud, kes sellised toimingud sõlmisid, võetakse kriminaalvastutusele.

3. Riigiasutiste ja -ettevõtete, kooperatiiv- ja

ühiskondlike organisatsioonide toimingud eraisikutelt ehitiste ostu kohta tuleb VNFSV TsK § 185 järgi kohuslikult tõestada kohaliku täitevkomitee või linna nõukogu kommunaalosakonnas.[1] [VKTK ja VNFSV RKN-i määrus 10. maist 1935. a. (VSKK 1935, nr. 14, art. 146).]

Paragrahv 197 juurde

§ 1. NSVL Ülemkohus seletab liiduvabariikide ülemkohtutele, et hagid hangitava kauba mittevastavate omaduste, sortimendi ja mittekomplektsuse puhul tuleb esitada kauba saamise koha järgi. (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 8. maist 1941. a. nr. 18/6/u.)

Paragrahv 198 juurde

§ 1. Vt. § 197 juurde kuuluvat materjali.

Paragrahv 210 juurde

§ 1. Vt. § 24 juurde kuuluvat materjali.

Paragrahv 264 juurde

§ 1. Ühe volikirja väljaandmine mitme isiku nimele.

Silmas pidades, et praegu kehtiva seadusandlusega on täiesti lubatud nii volikirjade väljaand-

[1] Tõestamine toimub notariaalkontorites, kommunaalorganites aga registreerimine.

mine ühes edasivolitamise õigusega, kui ka üldse volikirjade väljaandmine mitmele isikule ühtede ja samade toimetuste teostamiseks (vara valitsemiseks, lepingute sõlmimiseks, kohtuasjade ajamiseks jne.), tunnustada Ülemkohtu pleenumi 6. juuni 1928. a. seletuse (prot. nr. 4) muutmiseks, et ei ole mingit takistust ühe ühise volikirja väljaandmiseks mitme isiku nimele. (VNFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrus 22. juulist 1932. a. prot. nr. 24.)

Paragrahv 270 juurde

§ 1. Volikirjade tühistamise kord.

[VNFSV RKN-i määrus 4. nov. 1927. a. (VSKK 1927, nr. 112, art. 756).]

Paragrahv 375-a juurde

§ 1. Isikukindlustuslepingu järgi soodustatud ja nende õigused.

[NSVL KTK ja RKN-i määrus 16. jaan. 1925. a. (LSKK 1925, nr. 4, art. 43; 1928, nr. 36, art. 329; 1929, nr. 30, art. 271).]

Paragrahv 399 juurde

§ 1. Teovõimetu poolt alusetult saadud vara tuleb tagasi anda üldistel alustel.

Vara (või muud väärtused), mis teovõimetu on alusetult saanud nii lepingu põhjal kui ka ilma

lepinguta, kuuluvad äravõtmisele ja tagasiandmisele TsK § 399 toodud üldistel alustel; TsK § 405 ja 148 sellistel juhtudel kohaldamisele ei tule. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 20. juunist 1927. a. prot. nr. 11.)

XIII peatükk. „Teisele kahju tekitamisest tulenevad kohustused"

§ 1. Kohtupraktika kohta kahju tekitamisest tulenevates hagides.

Kohtupraktika tundmaõppimine kohtuasjus kahju tasumise kohta VNFSV TsK § 403—415 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel näitab, et nendes paragrahvides sisalduvate eeskirjade järgi, mis käsitavad väljaspool lepingulisi vahekordi tekkinud kahjude tasumist, kohtud lahendavad mõnikord ka vaidlusi kahjude kohta, mis on tekitatud töötajate poolt tööandjatele teenistuskohuste täitmisel (TööK § 83—83[6]), samuti vaidlusi kahjude kohta, mis tekitatud kohustuste mittetäitmise läbi (TsK § 117). Esineb asju, kus TsK § 403 alusel lahendati hagid raudtee vastu kahjutasu sissenõudmise kohta raudtee poolt veoks vastu võetud kauba puudujäägi eest.

Kohtud ei arvesta igakord seda, et VNFSV TsK § 403 ja 404 ning teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid näevad ette erinevaid kahju eest vastutamise juhtumeid. Kohtuotsustes leidub

tihti viide üheaegselt mõlemale neile paragrahvidele või jälle viide TsK § 403, siis kui tulnuks kohaldada TsK § 404 ja vastupidi.

Lahendades hagisid kahjutasu nõudmise asjades VNFSV TsK § 405 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel, kui kahju on tekitatud 14 a. vanuseks saanud alaealiste poolt, mõistavad kohtud mõnikord kahjutasu välja ainult alaealise vanematelt ning eestkostjatelt, ilma et nad paneksid vastutust kahju tekitajate eneste peale.

Kohtud teevad palju vigu, lahendades asutiste vastutuse küsimust ametiisiku poolt toimepandud tegude eest VNFSV TsK § 407 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel. Kohtud lahendavad sageli selle paragrahvi alusel vaidlusi kahjude kohta, mis on tekitatud ametiisikute poolt antud asutise majanduslike või tehniliste funktsioonide täitmisel, kuna aga § 407 näeb ette asutiste vastutust ametiisikute ebaõigete tegude eest administratiiv-valitsemise alal.

Hagides, mis esitatud VNFSV TsK § 409 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel, ei selgita kohtud hagejate ainelist seisukorda ja nende võimet isikliku tööga end ülal pidada; rahuldades surmasaanu ülalpidamisel olnud isikute hagisid, mõistavad kohtud sageli välja kahjutasu surmasaanu õnnetusjuhtumiaegse töötasu terves ulatuses, jättes arvesse võtmata sealjuures, et osa töötasust tarvitas surmasaanu ära enda ülalpidamiseks.

Terviserikkest (kehavigastusest) tekkinud kahjutasu-hagides ei tee kohtud küllalt täpselt kindlaks asjaolusid, millistel toimus õnnetusjuhtum, mis tekitas kannatanule kehavigastuse, ei nõua teateid kannatanu töötasu suuruse ja üldise ning professionaalse töövõime kaotuse määra kohta ning ei selgita, kas kannatanule on määratud sotsiaalhoolekande või sotsiaalkindlustuse korras pension või abiraha ja missuguses suuruses.

Sageli võtavad kohtud enda menetlusse tööliste ja teenistujate hagid neile summade väljamaksmise kohta ajutise töövõimetuse lehtede (haiglalehed, bülletäänid jms.) põhjal.

Rahuldades VNFSV TsK § 413 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel ametiühinguliste organisatsioonide ja sotsiaalhoolekande organite regressnõudeid, samuti kahjusaaja hagisid täiendava kahjutasu maksmise pärast ei näita kohtud oma otsustes ära, milles väljendus kindlustusvõtja kuritegelik tegu või tegevusetus ja millistest nimelt töökaitse ning ohutustehnika reeglitest pole ettevõte kinni pidanud.

Mõned kohtud mõistavad välja kahjutasu kahjude eest, mis tekitatud suurema hädaohu allika poolt (VNFSV TsK § 404 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid) mitte ettevõtte, masinate või mootorite valdajailt, mille tegevus on seotud suurema hädaohuga ümbruskonnale, vaid vahetult neilt töölistelt ja teenistujatelt, kelle

teod tekitasid kahju, — mida tuleb lugeda ebaõigeks.

Et kõrvaldada mainitud puudused kohtupraktikas määrab NSVL Ülemkohtu pleenum anda kohtutele järgmised juhised:

1. VNFSV TsK § 403—415 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavaid paragrahve tuleb kohtutel kohaldada ainult juhtudel, mil taotletakse kahjutasu kahju eest, mis on tekkinud väljaspool lepingulisi vahekordi. Kui hagejale on aga tekitatud kahju kostja poolt lepinguga enda peale võetud kohustuse või seadusega tema peale pandud kohustuse mittetäitmise tagajärjel, siis tuleb vastutus tekitatud kahju eest määritleda kas poolte vahelise lepingu tingimuste kohaselt (VNFSV TsK § 117—122 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid) või siis selle seaduse eeskirjade kohaselt, mis reguleerib antud õiguslikku vahekorda.

2. Kui väljaspool lepingulisi vahekordi tekkinud kahju on tekitatud isikute ja ettevõtete tegevusega, mis on seotud ümbruskonnale suurema hädaohu allikate tarvitamisega, tuleb kahjutekitanu vastutus kahjusaaja ees määritleda VNFSV TsK § 404 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel.[1]

Kõigil teistel juhtudel tuleb vastutus kahju eest kohtu poolt määritleda VNFSV TsK § 403 ja teiste

[1] Vt. allpool, § 2.

liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide eeskirjade järgi.[1]

3. Hagiasjades kahju tasumise kohta, mille on tekitanud 14 aastaseks saanud alaealised, peavad kohtud mitte üksnes hageja taotlusel, vaid ka omal algatusel asjasse kaaskostjatena kaasa tõmbama alaealiste vanemad või eestkostjad (hooldajad). Kui nende isikute suhtes on tõendatud VNFSV TsK § 403 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavates paragrahvides ettenähtud tingimused, peavad kohtud välja mõistma kahjutasu nii kahju tekitamises süüdiolevalt alaealiselt kui ka tema vanematelt või eestkostjailt (hooldajailt). Vanemate ja eestkostjate (hooldajate) aineline vastutus on neil juhtudel täiendav ja nende isikute varale võidakse pöörata sissenõuet ainult sel korral, kui alaealisel puudub vara, töötulud või muud tuluallikad, mis oleksid küllaldased kahju katmiseks.

Juhtumil, kui kahju on tekitatud mitme alaealise ühiste tegudega, kes ei ole samade vanemate lapsed, tuleb vanemate või eestkostjate (hooldajate) vastutus kahjusaaja ees kindlaks määrata osavastutuse põhimõtte kohaselt.

Alaealised ise vastutavad kahjusaaja ees solidaarselt neile isiklikult kuuluva vara piirides (VNFSV TsK § 408 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid).

---

[1] Vt. allpool, § 3.

4. VNFSV TsK § 407 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide eeskirjade järgi kuuluvad lahendamisele hagid riiklike asutiste vastu kahju tasumise pärast, mis on tekitatud ametiisikute ebaõigete teenistusalaste tegudega administratiiv-valitsemise alal. Neil juhtudel võib ainelise vastutuse riiklikele asutistele panna ainult eriseaduse olemasolul, mis näeb ette seesuguse vastutuse (näiteks VKTK ja VNFSV RKN-i määruse 28. märtsist 1927. a. „Rekvireerimisest ja konfiskeerimisest" § 21 — VSKK 1927, nr. 38, art. 248; Riiklikkude merelootside määrustiku § 7 — VSKK 1934, nr. 53, art. 410[1] jt.), ning seda juhul, kui kannatanu on tõstnud kaebuse ametiisiku ebaõigete tegude peale ja see ebaõigsus on kindlaks tehtud vastava kohtu- või administratiivorgani poolt. Vastutus kahjude eest, mis on tekitatud ametiisiku poolt antud asutise majanduslike või tehniliste funktsioonide täitmisel, määratakse VNFSV TsK § 403 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide üldiste eeskirjade järgi.

5. Õigus kahjutasule on VNFSV TsK § 409 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide põhjal isikutel, kes tegelikult olid surnu ülalpidamisel ja kel ei ole teisi äraelamise võimalusi.

---

[1] Vt. samuti NSVL RKN-i 20. novembri 1933. a. määrust „Sideorganite materiaalsest vastutusest postisaadetiste eest" (LSKK 1933, nr. 67, art. 405; 1935, nr. 48, art. 402).

Peale isikute, kes olid tegelikult surnu ülalpidamisel, on kahjutasu saamise õigus VNFSV TsK § 409 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide järgi isikul, kes ehk küll ei olnud surnu ülalpidamisel, kuid kel oli seaduse põhjal õigus saada surnult elatisvahendeid (näiteks alaealised lapsed või töövõimetud ja puudustkannatavad vanemad). Neil juhtudel määrab kohus kahjutasu tekitatud kahju eest vastavalt sellele osale surnu töötasust, mis kuulus tema perekonnaliikmete või ülalpeetavate ülalpidamiseks. Kui seoses perekonnatoitja surmaga perekonnaliikmed saavad pensioni sotsiaalhoolekande korras, siis peab kohus kahjutekitanult väljamõistetavaid makseid pensionisummade võrra vähendama. Neil juhtudel, kui kahjutasu mõistetakse välja VNFSV TsK § 409 alusel mitme isiku kasuks, peab kohus oma otsuses täpselt ära näitama, missugune kahjutasu summa ja missuguseks tähtajaks on välja mõistetud igale hagejale.[1]

6. Kahju tasumine terviserikke (kehavigastuse) tekitamise juhul toimub kahju väljamõistmise näol, mis on seotud kannatanu töötasu kaotusega. Kahjude suurus määratakse neil juhtudel kindlaks vastavalt kannatanu töövõime kaotuse määrale (protsendile) ja kannatanu keskmisele töötasule õnnetusjuhtumile eelnenud 12-ne kalendrikuu eest, ajutise töövõime kaotuse juhul aga vasta-

[1] Vt. allpool, § 4.

valt õnnetusjuhtumile eelnenud 2 kalendrikuu töötasule.[1]

7. Kannatanu keskmise töötasu suuruse kindlaksmääramisel võetakse arvesse mitte ainult igakuuline palk põhitöökoha järgi kahjutekitamise hetkel, vaid ka igasugune muu kannatanu töötasu, mis kannab regulaarset iseloomu. Isikute keskmine töötasu, kes ei saa kindlat palka (kirjanduse ja kunsti alal töötajad, kodutööndajad jms.), arvutatakse välja eelmisel aastal saadud aastatöötasu summa jagamise teel kaheteistkümnega.

8. Kui tekitatud kehavigastuse tagajärjel kannatanu kaotas osaliselt professionaalse ja üldise töövõime, siis arvatakse kahjutasu suurus välja proportsionaalselt kannatanu professionaalse töövõime kaotuse määrale (protsendile); professionaalse töövõime täielikul kaotamisel ja üldise töövõime osalisel säilimisel tuleb kannatanule kuuluv kahjutasu vähendada summa võrra, mida võiks teenida mittekvalifitseeritud tööline või teenistuja üldise töövõime vastava protsendi juures.

9. Kahjutasu suuruse kindlaksmääramisel kehavigastuse juhul peab kohus arvesse võtma sotsiaalkindlustuse või sotsiaalhoolekande korras kannatanule määratud pensioni või abiraha ja vähen-

[1] Õigus hüvitusele kehavigastuse eest kuulub kannatanule alates kahju tekitamise päevast, mitte aga momendist, mil kannatanu pöördub hagiga kohtusse (VNFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrus 28. aprillist 1938. a. prot. nr. 17-a, p. 5).

dama vastava summa võrra väljamõistetud kahjutasu. Neil juhtudel, kui asja arutamise momendiks kohtus pensioni või abiraha määramise küsimus ei ole veel lahendatud ametiühinguliste organisatsioonide või sotsiaalhoolekande organite poolt, peab kohus VNFSV TsPK § 113 p. d ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragrahvide korras asja menetluse kohtus peatama[1].

10. Kui arstliku ekspertiisi arvamuse järgi kannatanu vajab tekitatud kehavigastuse tagajärjel alalist kõrvalist abi, võib kohus peale väljamõistetud kahjutasu tööjõu kaotuse eest kohustada kahjutekitajat tasuma kannatanule ka hoolitsemise kulud.

Kohus võib samuti panna kahjutekitajale kohustuse tasuda kannatanule täiendava toitlustamise, proteesimise ja eriravi, sealhulgas ka sanatooriumkuurortravi peale tegelikult tehtud kulutused, kui kannatanu arstliku ekspertiisi arvamusel tõelikult vajab tähendatud liiki abi ja kui tema neid ei saa tasuta vastavate organisatsioonide kaudu.

11. Juhul, kui kehavigastus on tekitatud alaealistele, kes ei saa kehavigastuse tekitamise momendil töötasu, võib kohus alaealise või tema seaduslike esindajate — vanemate või eestkostjate hagi põhjal kahjutekitajalt välja mõista p. 10 tähendatud kulud, mis on seoses kannatanu eest hoolitsemisega, temale täiendava toitlustamise võimaldamisega, proteesimisega ja ravimisega, samuti teha

[1] Vt. allpool, § 5.

otsuse, millega tunnustatakse, et kannatanul on õigus saada kahjutasu töövõime kaotuse eest pärast tema 16 aasta vanuseks saamist.[1]

12. Kui asja olude põhjal tehakse kindlaks, et kahju tekkis mitte ainult kahjutekitaja ebaõigete tegude tulemusena, vaid ka kannatanu enese raske hooletuse või raske ettevaatamatuse tagajärjel, võib kohus, lähtudes segavastutuse põhimõttest,[2] panna kahjutekitajale kohustuse tasuda osa kahjudest vastavalt kummagi poole süü määrale.

13. Kooskõlas VNFSV TsK § 411 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvidega peab kohus kahjutasu suuruse kindlaksmääramisel arvesse võtma kahjusaaja ja kahjutekitaja varalist seisundit. VNFSV TsK § 411 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide juhised kahjusaaja varalise seisundi arvessevõtmise kohta ei tule kohaldamisele neil juhtudel, kui kahjusaajateks on riiklikud, kooperatiivsed või ühiskondlikud asutised, ettevõtted või organisatsioonid.[3]

---

[1] Ei TsK § 404, ega aegumise üldeeskirjad ei näe ette aegumise katkestumist alaealisuse ajaks, järelikult ka alaealise eest peavad tema esindajad esitama hagi seatud aegumistähtaja jooksul (VNFSV Ülemkohtu pleenumi 16. mai 1927. a. määr., prot. nr. 9).

[2] Vt. allpool, § 6.

[3] Neil juhtudel lähtub kohus otsuse tegemisel ainult kostja, aga mitte mõlema poole ainelisest seisundist (VNFSV Ülemkohtu pleenumi 2. aprilli 1928. a. määr. prot. nr. 7).

14. VNFSV TsK § 411 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavaid paragrahve ei tule kohaldada riiklikele, kooperatiivsetele ja ühiskondlikele asutistele, ettevõtetele ja organisatsioonidele kuuluvate kaupade ja produktide riisumise, puudujääkide ja kuritarvitamise asjades.

15. Kui pärast kohtuotsuse tegemist poolte varalises seisundis või kannatanu tervislikus seisukorras toimub oluline muudatus (näiteks töövõime suurenemine või vähenemine), siis võib nii kannatanu kui kahju tekitaja pöörduda kohtu poole hagiga vastavalt vähendada või suurendada väljamõistetud kahjutasu määra.[1]

16. Kohtutel ei ole õigust võtta oma menetlusse tööliste ja teenistujate hagiavaldusi ajutise töövõime kaotuse puhul sotsiaalkindlustuse korras määratavate abirahade sissenõudmiseks, samuti nende abirahade määra muutmiseks.

17. Juhul, kui töölistel või teenistujatel jääb ajutise töövõime kaotusel abiraha täielikult või osaliselt saamata vastava katkestamata tööstaaži puudumise tõttu antud ettevõttes või asutises (NSVL RKN-i, ÜK(b)P Keskkomitee ja ÜAÜKN määrus 28. dets. 1938. a. § 5), — ei võta see kannatanult õigust VNFSV TsK § 413 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel nõuda töövõimetuse aja eest saamata jäänud töötasu, kui

[1] Vt. allpool, § 7.

töövõimetus järgnes kindlustusvõtja kuritegeliku teo või tegevusetuse tagajärjel.

18. Kindlustusvõtja vastutus VNFSV TsK § 413 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide järgi tekib juhul, kui poolte vahel on olemas töövahekord ja kahju järgnes kindlustusvõtja kuritegeliku teo või tegevusetuse tagajärjel, kui kindlustusvõtja sealjuures ei tõenda, et tema ei saanud kahju ära hoida.

Kindlustusvõtja kuritegeliku teo või tegevusetuse all mõistetakse kindlustusvõtja või tööde üle tehnilist järelevalvet teostavate isikute poolt kehtivatest töökaitse ja ohutustehnika eeskirjadest ja teistest töövahekordi reguleerivatest määrustest mittekinnipidamist, mis on kindlaks tehtud kompetentsete organite poolt, kui selle tulemuseks oli õnnetusjuhtum kannatanuga.

19. Ettevõtteil, asutistel ja organisatsioonidel, kes on kohustatud VNFSV TsK § 413 lõike 2 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel tasuma kahju, mis on tekitatud nende töötajate süü läbi, on õigus omakorda üle kanda ainelist vastutust kahju tekitamises süüdiolevatele VNFSV TööK § 83 ja teiste liiduvabariikide TööK vastavate paragrahvide korras, kui kahju on tekitatud hooletusega töös, või VNFSV TööK § 83[1] ja teiste liiduvabariikide TööK vastavate paragrahvide korras, kui kahju on tekitatud tegudega, mis sisaldavad kriminaalkorras jälitatavate tegude tunnuseid.

20. Ametiühinguliste organisatsioonide ja sotsiaalhoolekande organite regresshagid nende poolt kannatanule väljamakstud abiraha ja pensionide tagasimaksmise pärast VNFSV TsK § 413 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel kuuluvad rahuldamisele, kui asjas tehakse kindlaks, et kahju on tekkinud kindlustusvõtja kuritegeliku teo või tegevusetuse tagajärjel.

Ametiühinguliste organisatsioonide ja sotsiaalhoolekande organite regresshagid VNFSV TsK § 414 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide alusel kuuluvad rahuldamisele juhul, kui kahjutekitaja ei ole kannatanu kindlustusvõtja, olenemata sellest, kas kahju on tekitatud kahjutekitaja kuritegeliku teoga või tegevusetusega.

Peale ametiühinguliste organisatsioonide ja sotsiaalhoolekande organite on õigus regresshagide esitamiseks VNFSV TsK § 413 ja 414 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvide korras tööndusliku kooperatsiooni vastastikuse kindlustuse ja abistamise kassadel ning invaliidide kooperatsiooni artellide liikmete vastastikuse abistamise kindlustuse kassadel.

21. Regresshagid, olenemata hagihinnast, kuuluvad arutamisele rahvakohtutes.

22. Regresshagide aegumistähtaja jooks algab ajutise töövõime kaotuse puhul väljamakstavate abirahade tagasinõudmiseks — abiraha väljamaksmise lõpetamise päevast; invaliidsuse puhul kannatanule väljamakstava pensioni tagasinõudmiseks

aga — igast pensioni perioodilise väljamaksu päevast.

Õigus regresshagi esitamiseks riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike asutiste, ettevõtete ja organisatsioonide vastu kustub pooleteiseaastase aegumistähtaja möödumisel [NSVL KTK ja RKN-i määrus 3. septembrist 1934. a., § 1 (LSKK 1934, nr. 44, art. 347)], muudel juhtumitel tulevad kohaldamisele üldised aegumistähtajad, mis on kindlaks määratud liiduvabariikide TsK.

23. Enne asja arutamisele määramist kohtuistungil peab kohtunik VNFSV TsPK § 80 ja teiste liiduvabariikide TsPK vastavate paragrahvide korras nõudma pooltelt tõendeid, mil on oluline tähtsus asja õigeks ja kiireks lahendamiseks.

Kahjutasu nõudmiste asjades terviserikke (kehavigastuse) tekitamise puhul peavad asjale olema lisandatud: a) akt õnnetusjuhtumi kohta, mis koostatud ettevõtte administratsiooni või vastavate järelevalveorganite (tehnilise-, ehituse-, sanitaarinspektsiooni jms.) või miilitsaorganite poolt; b) õiend kannatanu töötasu suuruse kohta vigasaamise momendiks; v) õiend kannatanule sotsiaalkindlustuse või sotsiaalhoolekande korras määratud pensioni või abiraha suuruse kohta; g) õiend kannatanu perekonnaseisu ja varalise seisundi kohta. Peale selle peab kohus kannatanu professionaalse ja üldise töövõime kaotuse määra ning õnnetusjuhtumi põhjuste kindlakstegemiseks nõudma pooltelt arstliku komisjoni ja tehnilise ins-

pektsiooni arvamuse esitamist, kui aga viimaste esitamine osutub võimatuks või on raskendatud — määrama neis küsimustes kohtulik-meditsiinilise ja tehnilise ekspertiisi.

24. Kohtuotsuses tuleb üksikasjaliselt ära tähendada asjaolud, millistel kahju tekitati, ja ära tuua kantud kahju katteks väljamõistetava kahjutasu täpne arvestus. Tekitatud terviserikke (kehavigastuse) puhul tuleb kahjutasu välja mõista igakuuliste perioodiliste maksetena, mida kostja peab hagejale tasuma, olenevalt töövõime kaotuse püsivusest, kas kindlaksmääratud aja jooksul või eluaegselt. (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 10. juunist 1943. a. nr. 11/M/6/u muudatustega, mis tulenevad NSVL Ülemkohtu pleenumi määrusest 3. märtsist 1950. a. nr. 5/9/P).

§ 2. Suurema hädaohu allika mõiste.

TsK § 403 ja 404 sõna-sõnaline tekst näitab, et need paragrahvid peavad silmas täiesti erinevaid vastutuse juhtumeid kahju eest, ja nimelt: § 403 kõneleb kahju tekitanud isiku vastutusest, § 404 aga isiku ja ettevõtte vastutusest kahju eest, mis tekitatud mitte isiku enda poolt, vaid temale kuuluva suurema hädaohu allika poolt.

Raudtee suhtes peab suurema hädaohu allika mõiste muidugi silmas raudteed kui edasiliikumise ja mehaanilise jõu vahendit (näiteks plahvatuse korral) jne., mitte aga veduri kütmisviisi mõttes,

mis mingit suuremat hädaohtu ei kujuta. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 21. maist 1928. a. prot. nr. 9.)

§ 3. § 403 tuleb rakendada ja tõlgitseda kitsendavalt.

TsK § 403 ja järgnevad paragrahvid, mis kuuluvad võlaõiguse viimasesse peatükki, on ainult täienduseks lepingulistele kohustustele ja neid rakendatakse üksnes juhtudel, kui kahju on tekkinud väljaspool lepingulisi suhteid. § 403 omab teataval määral erandlikku iseloomu ja teda tuleb rakendada ja tõlgitseda mitte laiendavalt, vaid kitsendavalt; antud juhul Tsiviil-Kassatsioonikolleegium jättis jõusse kohtuotsuse, millega tunnustati, et on küllalt, kui „kostja tegu osutus üheks kahju tekitamise põhjuseks, kuigi kostja teod iseendast ei olnud sugugi küllaldased selle kahju tekitamiseks"; see mõte on otseses vastuolus TsK §-ga 403, mis nõuab, et ainult kostja tegu oleks tekitanud kogu kahju, s. o. et kostja teod oleksid täiel määral antud kahju põhjustajaiks ja et järelikult ta vastutab ainult kahju tekitamise ulatuses; juhul, kui on tegemist üheaegselt mitme või paljude põhjuste kokkusattumisega, peab kohus hindamisele võtma antud kahju kõigi põhjuste tähtsuse ja erikaalu, igaühe osas üksikult, samuti arvesse võtma kannatanu enda osa kahju tekkimisel (nn. segavastutus). (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 28. juunist 1926. a. prot. nr. 10.)

§ 4. Tähtaeg, mille kestel tuleb teostada makseid alaealiste laste kasuks nende vanemate surma põhjustamise korral.

Vanuse määramisel, mille saavutamiseni peab alaealiste laste kasuks teostatama makseid nende vanemate surma põhjustamise korral, ei tule rakendada mitte perekonnaõiguse norme, vaid Sotsiaalkindlustus-alaste pensionide ja abirahade määrustiku § 5 (LSKK 1930, nr. 11, art. 132), mille kohaselt vanemate surma korral tuleb hoolitseda laste (ka lapsendatute) eest kuni nende 16-aastaseks saamiseni ja õppeasutistes õppijate eest nende 18-aastaseks saamiseni. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 23. juulist 1929. a. prot. nr. 9.)

§ 5. Millal tekib õigus hagi esitamiseks.

Üldreeglina õigus esitada hagi TsK § 403, 404 ja järgmiste paragrahvide alusel tekib vaid silmapilgust, mil hagejale *võis* ja *pidi* teatavaks saama temale kahju tekitamine, s. t. kehavigastuse korral sellest päevast alates, mil selgus tema kahju.

Kannatanu ei saa esitada hagi, kuni ei ole § 414 põhjal eelnevalt otsustatud küsimus, kas ei ole tal ehk õigus saada täit või osalist kahjutasu sotsiaalkindlustuse korras, ja kuni ei ole talle sellest otsusest tema poolt õigeaegselt antud avalduse peale teatatud. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 16. nov. 1925. a. prot. nr. 19.)

§ 6. Segavastutuse põhimõte.

Segavastutuse põhimõtte olemus seisneb järgnevas:

Kuivõrd kahju on tekkinud niihästi kahjutekitaja kui ka kannatanu ebaõigete, ettevaatamatute või hooletute tegude tagajärjel, niivõrd vastutus selle kahju eest kujutab „segavastutust", s. t. seda võib panna võrdsel või sellel või teisel määral nii kahjutekitajale kui ka kannatanule. (VNFSV Ülemkohtu Tsiviil-Kassatsioonikolleegiumi 1926. a. aruandest.)

§ 7. Juhul, kui samasse ettevõttesse endisele tööle jäänud vigastatud isiku teenistus pärast kehavigastust tegelikult ei vähenenud võrreldes tema endise teenistusega ja teiste samasse liiki kuuluvate tööliste teenistusega, on ettevõttel õigus otsuse kohtuliku täitmise või tõlgitsemise korras (TsPK § 185) tasaarvestada kohtu poolt määratud täiendavat kahjutasu kannatanu poolt saadava töötasuga.

Töölt vabanemise korral nõutakse pension vastavalt kohtuotsusele sisse täiel määral, arvates päevast, mil lõppes töötasu saamine. Selle otsuse muutmine aga muutunud asjaolude tõttu võib teostuda ainult uue hagi esitamise teel. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 28. juunist 1926. a. prot. nr. 10.)

Paragrahv 406 juurde

§ 1. Paragrahv 406 rakendamise tingimused.

TsK § 406 ei või tulla rakendamisele, kui puudub põhjuslik seos tekkinud kahju ja kostja tegevuse vahel, teiste sõnadega, peab olema tõendatud kahju tekitamine nimelt antud isiku poolt, sest ilma selleta pole mingit alust TsK 406 rakendamiseks: kui kahju ei ole tekitatud kostja tegevusega, siis puudub üldse võimalus tema kohtulikule vastutusele võtmiseks.

Täiesti lubamatu on rakendada § 406 juhul, kui kostjana esineb riigiorgan, sest riiki, kes kindlustab töötajaid eriliste sotsiaalkindlustuse organite kaudu, ei saa tema teiste organite kaudu sundida sama funktsiooni täitmisele organiseerimata korras. TsK § 406 rakendamine riigiorganite-kostjate suhtes tähendab kahju eest alatist vastutuse panemist riigile, sest riik on alati majanduslikult tugevam kui üksikud töötajad. (VNFSV Ülemkohtu Tsiviil-Kassatsioonikolleegiumi 1926. a. tööaruandest.)

Paragrahv 408 juurde

§ 1. Kuriteost osavõtjad kannavad solidaarset vastutust kahjusaaja ees.

TsK § 408 põhjal vastutavad kahjukannataja ees solidaarselt ainult need isikud, kes kahju tekitasid ühise teoga.

Seepärast kuriteost osavõtjad võivad vastutada ja peavad vastutama solidaarselt kahju eest, mis kahjusaajale tekitatud, selle täies ulatuses ainult juhtudel, kui nad on tunnustatud sellest kuriteost osavõtjaiks, olgugi kaasaaitajatena, kihutajatena jne. (VNFSV Ülemkohtu pleenumi määrus 19. juulist 1926. a. prot. nr. 12.)

Osa „Pärimisõigus" juurde

§ 1. Pärijatest seaduse ja testamendi järgi.

1. Kehtestada, et seadusjärgseiks pärijaiks on surnud kodaniku lapsed (sealhulgas lapsendatud), abikaasa ja töövõimetud vanemad ja samuti teised töövõimetud isikud, kes on olnud surnud kodaniku ülalpidamisel vähemalt ühe aasta enne tema surma.

Kui keegi pärandaja lastest sureb enne pärandi avanemist, läheb tema pärandusosa tema lastele (pärandaja lastelastele), viimaste surma puhul aga nende lastele (pärandaja lastelastelastele).

Mainitud pärijate puudumise või nende poolt pärandi mittevastuvõtmise juhul on seadusjärgseiks pärijaiks surnud kodaniku töövõimelised vanemad, nende puudumisel aga — tema vennad ja õed.

2. Iga kodanik võib jätta testamendi alusel kogu oma varanduse või selle osa ühele või mitmele isikule käesoleva seadluse § 1 mainitud isi-

kute hulgast ja samuti riiklikele organitele ning ühiskondlikele organisatsioonidele.

Testamendi tegija ei või aga oma alaealisi lapsi ja teisi töövõimetuid pärijaid ilma jätta pärandiosast, mis oleks neile kuulunud seadusjärgsel pärimisel.

Paragrahvis 1 mainitud isikute puudumisel võib vara testamendiga pärandada igale isikule.

3. Laiendada käesoleva seadluse kehtivus päranditele, mis on avanenud enne selle väljaandmist, kuid ei ole pärijate poolt vastu võetud ega ei ole läinud vaibepäranditena riigi omandiks.

4. Teha liiduvabariikide Ülemnõukogude Presiidiumidele ülesandeks kanda vastavad muudatused liiduvabariikide tsiviilkoodeksitesse [NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus 14. märtsist 1945. a. (NSVL Ülemnõukogu Teataja 25. märtsist 1945. a. nr. 15).]

§ 2. NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 14. märtsi 1945. a. seadluse „Pärijatest seaduse ja testamendi järgi" § 3 kohaldamisest.

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 14. märtsi 1945. a. seadlusega „Pärijatest seaduse ja testamendi järgi" on pärijate ringi laiendatud.

Seadluse § 3 järgi on selle kehtivus laiendatud pärandeile, mis on avanenud enne seadluse väljaandmist, kuid mis pole pärijate poolt vastu võetud ega ole läinud riigi omandiks vaibevarana.

Kohtupraktikas tekkis küsimus selle kohta, mil-

lise tähtaja piirides on isikuil, kes 14. märtsi 1945. a. seadluse järgi kuuluvad seadusjärgsete pärijate ringi, õigus nõuda pärandvara neile üleandmist, samuti mis ajast loetakse pärandvara pärijate poolt vastuvõetuks või üle läinuks vaibevarana riigi omandiks.

Seoses sellega tegi NSVL Kohtu rahvakomissar NSVL Kohtu Rahvakomissariaadi põhimääruse § 7 p. v alusel ettepaneku NSVL Ülemkohtu pleenumile anda kohtuile selle küsimuse kohta juhindavaid juhiseid.

NSVL Ülemkohtu pleenum määrab anda kohtuile järgmised juhised:

1. NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 14. märtsi 1945. a. seadluse „Pärijatest seaduse ja testamendi järgi" § 3 alusel pärijail, kes enne seadluse väljaandmist ei kuulunud pärijate ringi, on õigus nõuda pärandvara neile üleandmist üldise hagi aegumise tähtaja piirides, mis on seatud VNFSV Tsiviilkoodeksi § 44 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavate paragrahvidega, alates pärandi avanemise hetkest, tingimusel, et see pole teiste pärijate poolt vastu võetud ega vaibevarana riigi omandiks üle läinud.

2. Pärandi vastuvõtmise ajaks, vastavalt VNFSV TsK § 429 ja 430 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavaile paragrahvidele loetakse:

a) pärijate kohta, kes on faktiliselt asunud pärandvara valitsema või valdama, — vara valitsemisele või valdamisele asumise päev;

b) pärijate kohta, kes viibivad pärandi avanemise kohas, kuid ei asunud selle valitsemisele või valdamisele, — pärandi avanemise päevast alates arvutatava kolmekuulise tähtaja lõppemise päev, kui selle tähtaja jooksul need pärijad pole loobunud pärandist;

v) pärijate kohta, kes ei viibi pärandi avanemise kohas, — pärandi avanemise koha järgsele notariaalkontorile nende poolt pärandi vastuvõtmise kohta tehtud avalduse esitamise päev, kui see avaldus on esitatud enne kuue kuu möödumist pärandi avanemise päevast arvates; neil juhtudel tuleb aga silmas pidada NSVL Ülemkohtu pleenumi 15. sept. 1942. a. määrust „VNFSV TsK § 430 ja 433 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavais paragrahvides tähendatud pärandi vastuvõtmise tähtaegade jooksu peatamisest seoses sõjaaja oludega".

3. Pärandvara vaibevarana riigi omandiks ülemineku päevaks loetakse notariaalkontori poolt vastavale rahandusorganile pärandvara vaibetunnistuse väljaandmise päev (VNFSV TsK § 433 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid). (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 11. jaanuarist 1946. a. nr. 1/2/u muudatusega, mis ette nähtud NSVL Ülemkohtu pleenumi määruses 3. märtsist 1950. a. nr. 5/8/p.)

§ 3. NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 14. märtsi 1945. a. seadluse „Pärijatest seaduse ja testamendi järgi" kohaldamisest ja teistest pärimisküsimustest.

1. Kui pärandijätja surm järgnes enne NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 14. märtsi 1945. a. seadluse „Pärijatest seaduse ja testamendi järgi" väljaandmist ja isikud, kes olid pärijaiks varem kehtinud seaduse järgi (lastelapsed, lastelastelapsed), võtsid õigeaegselt pärandi vastu, kuid ei vormistanud oma pärimisõigusi, võivad nad saada tunnistuse pärimisõiguse kohta igal ajal pärandi avanemise ajal kehtinud seaduse järgi.

2. Pärandi vastuvõtmiseks kindlaksmääratud tähtaja (VNFSV TsK § 430 ja 433 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid) jooksu peatumiseks põhjuste kaaluvaks tunnustamise küsimus NSVL Ülemkohtu Pleenumi 15. septembri 1942. a. määruses nr. 15/M/16/u ettenähtud juhtumeil lahendatakse kohtu poolt olenevalt konkreetseist asja oludest.

3. Pärijad, kes elasid koos pärandajaga, saavad peale neile kuuluva pärandiosa vara, mis kuulub hariliku majasisustise ja koduse tarvituse esemete hulka vaid juhul, kui nad on kutsutud pärimisele (VNFSV TsK § 421 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid).

Kui pärimisele on kutsutud teised pärijad, siis see vara läheb üle kutsutud pärijatele, kuigi nad ei elanud koos pärandijätjaga, ja jagatakse nende

vahel VNFSV TsK § 420 (ja teiste liiduvabariikide TsK vastavates paragrahvides) ettenähtud korras.

4. Pärijate pärandist loobumise või nende poolt pärandi mittevastuvõtmise korral, läheb nende osa üle selle järjekorra pärijaile, kuhu nemad kuuluvad, selle järjekorra pärijate puudumisel või nende poolt pärandi mittevastuvõtmisel aga järgmise järjekorra pärijaile; kui teisi pärijaid üldse pole, läheb pärand riigile (VNFSV TsK § 433 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid).

5. Pärija loobumine oma pärandiosast mõne teise pärija kasuks pole lubatav; loobumine võib olla ainult tingimusteta.

6. Seadusjärgsete pärijate ringi kuuluvate isikute puudumine tehakse kindlaks mitte testamendi tõestamise, vaid pärandi avanemise hetkeks. Sellepärast testaator võib testeerida oma vara ka kõrvalisile isikuile, olenemata sellest, kas temal testamendi tegemise ajal on seadusjärgseid pärijaid (VNFSV TsK § 418 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid) või mitte.

Kuid notar on kohustatud testamendi tõestamisel hoiatama testaatorit, et kui tema surma hetkel on elus keegi tema seadusjärgseist pärijaist, siis on testament kõrvaliste isikute suhtes kehtetu.

7. Võõraspojad ja -tütred ei ole oma võõrasisa või -ema pärijaiks; samuti pole võõrasisa ja -ema võõraspoegade ja -tütarde pärijaiks, kui pole asot leidnud lapsendamine või ülalpidamise fakt.

8. Pärandaja lastelapsed ja lastelastelapsed kutsutakse pärimisele (esindusõiguse alusel) vaid neil juhtumeil, kui nende vanemad on surnud enne pärandi avanemist, ja saavad pärandvarast selle osa, mis oleks kuulunud nende surnud vanemaile, kui viimased oleksid olnud elus pärandi avanemise hetkel.

Pärimisele kutsumine esindusõiguse alusel piirdub seaduse järgi vaid pärandaja otseste alanejatega ja tema lapsendatute järeltulijatega. Sellepärast pärandaja teistele sugulastele ja samuti tema ülalpeetavaile pärimine esindusõiguse alusel ei laiene.

9. Kui pärimisele kutsutud pärija suri pärast pärandi avanemist, mitte jõudes pärandit vastu võtta, siis tema õigus temale pärandvarast kuuluvale osale läheb üle tema pärijaile. Seda surnud pärija õigust võivad teostada tema pärijad üldistel alustel pärandi vastuvõtmiseks ülejäänud tähtaegade jooksul (VNFSV TsK § 429 ja 430 ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid).

10. Kui testamendiga pärimisõigusest ilmajäetud testaatori poeg (või tütar) sureb enne pärandi avanemist, siis nende alaealised lapsed (testaatori lastelapsed) saavad pärandi esindusõiguse järgi üldistel alustel; nende täisealised lapsed aga (testaatori lastelapsed) saavad päranduse sel juhul vaid tingimusel, kui kogu vara pole testeeritud teistele pärijatele.

11. Elamute pärimisel nii seaduse kui ka testamendi järgi VNFSV TsK § 182 (ja teiste liiduvabariikide TsK vastavad paragrahvid), mis puutub ehitiste lepingujärgse ülemineku kitsendamisesse, ei kohaldata.

12. Testamendi olemasolul antakse seadusjärgne pärimisõiguse tunnistus välja vaid selle vara peale, mis pole testamendis ette nähtud. (NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 20. juunist 1947. a. nr. 9/4/u.)

Paragrahv 416 juurde

§ 1. Kolhoosniku poolt väljatöötatud tööpäevade eest saadaoleva tasu pärimine.

Arvesse võttes, et normipäevahinde kohaldamine kolhoosides peab toimuma kooskõlas iga kolhoosniku töö hulgaga ja omadustega ja et tehtud tööpäevade eest makstav tasu tuleb lugeda kolhoosniku isiklikuks varaks, millele ei või rakendamisele tulla talundipere ühisvara käsitlevad Maakoodeksi eeskirjad, ei lähe kolhoosniku surma korral tema poolt kolhoosist saamata jäänud normipäevade tasu mitte selle talundipere vara ühisfondi, kus kadunu oli liikmeks, vaid TsK pärimiseeskirjade järgi isikute kätte, kes osutuvad kadunu pärijaiks. (VNFSV Ülemkohtu presiidiumi määrus 3. märtsist 1932. a. prot. nr. 7.)

Paragrahv 418 juurde

§ 1. Tapja kaotab pärimisõiguse tema poolt tapetud pärandaja varale.

Lähtudes pärimisõiguse olemusest ja alustest tunnustada, et tahtlik ja KrK järgi karistatav pärandaja tapmine põhjustab selle tapmise toimepannud pärija ilmajätmise tapetu vara pärimise õigusest. (VNFSV Ülemkohtu määrus 7. juulist 1926. a. prot. nr. 9.)

TÄHESTIKULINE SISUJUHT: [1]

A.

Abikaasa: õigus pärandile 418.

Administratiivne väljatõstmine: vt. väljatõstmine.

Aegumine: üksikute liiduvabariikide sisult erinevate seaduste kohaldamise kord aegumise küsimustes — kehtimapaneku seadus 9/1; üldeeskirjad 44, 44/1, 2; 45—47; eriaegumistähtajad 44/3—5; peatumine 48; tähtaegade jooksu peatamine Punaarmeesse või Sõja-Merelaevastikku kutsutute suhtes 48/1; aegumistähtaja möödalaskmine 49; § 49 mitterakendatavus eriaegumistähtaegadele 49/1; aegumistähtaegade ennistamine 49, 49/2; katkestumine 50, 50/1, 51; käenduse aegumine 250; kindlustuslepingust tulenevate nõuete aegumine 396; kahju tekitamisest tulenevate kohustuste aegumine 404, lk. 230.

---

[1] Numbrid viitavad koodeksi paragrahvidele, längjoonega numbrirühmad viitavad materjalide lisale, kusjuures längjoonest paremal pool olevad numbrid tähistavad TsK vastava paragrahvi juurde toodud materjalide paragrahve.

Ajatamine: 123.
Ajutised elanikud: lk. 200.
Aktsiaselts: 322.
Alaealisus: täisealisuse algus 7; alaealiste toimingud 9; alaealiste elukoht 11; vastutus alaealise poolt tekitatud kahjude eest 405; kahjutasu alaealisele tekitatud kehavigastuse puhul lk. 229; vanus, mille saabumiseni tuleb alaealistele lastele maksta tasu nende vanemate surmamise korral lk. 237; alaealiste laste pärimisõigused 422.
Alalhoidmine: väljatõstmine eluruumist, kui viimane oli alal hoitud isikule, kes on lähetatud välismaale, Koola poolsaarele, Kaug-Idasse või Arktikasse lk. 191, 194, 204.
Alimendid: üksikute liiduvabariikide sisult erinevate seaduste kohaldamise kord alimentide asjus — kehtimapaneku seadus 9/1.
Allüür: lk. 200, 202.
Alternatiivne kohustus: 108.
Alusetu rikastumine: 106, 147, 147/1, 149, 150, 399, 400—402.
Ametiisikud: varaline vastutus 407, 407-a, lk. 226.
Ametiühingud: varaline vastutus 16/1.
Arhiivimaterjalid: 23-a.
Aseallakirjutaja: 425.
Asepärija nimetamine: 424.
Asjad: peaasjad ja päraldised 25; asjad kui omandi esemed 54; heauskliku omandaja õigused 60; omandiõiguse üleminek asjadele 66; asjade

üleandmine 67; leid 68-a—68-e; asjade üleandmine 107; võlgniku poolt kohustuse mittetäitmise tagajärjed juhul, kui kohustuse esemeks on individuaalselt äratähendatud asjade kasutada andmine 120; viivitus asja üleandmises 186; individuaalselt äratähendatud asja mitmele isikule müümise tagajärjed 191; puudused ostu-müügi korral 198; laenu esemena 208, 217; panuse esemena 279; vt. vara, omand.

Asjaõigus: üksikute liiduvabariikide sisult erinevate seaduste kohaldamise kord asjaõiguse teostamise korral — kehtimapaneku seadus 9/1; vt. omand, pant, valdus.

Assortiment: vt. omadus.

Autoriõigus: autorihonorari hagide aegumistähtaeg 44; autoriõiguste nõuete võrdsustamine töötasu nõudega 101/1; toimingute tõestamine 137.

Avalik müük: vt. müük enampakkumisel.

Avanss: volinikule 256.

Avarii: riigi vastutus avariide eest, mis on tekkinud merelootside süüst lk. 226.

B.

Bilanss: seltsi bilanss 292.

Broneerimine: eluruumide broneerimine isikuile, kes on lähetatud välismaale, Koola poolsaarele, Kaug-Itta ja Kaug-Põhja rajoonidesse lk. 191, 194, 204.

D.

Delkreedere: 275-d, 275-h.
Deposiit: 114, 114/1.

E.

Edasivolitus: 273—275.
Eelmüügi kiri: 182-a, 182-b.
Eestkostja: toimingute teostamine 9; elukoht 11; eestkostja vastutus eestkostetava poolt tekitatud kahjude eest 405.
Ehitised: tsiviilkäibest eraldatud ehitised 22; riiklikkude ettevõtete, hoonete ja ehitiste üleandmine 22/2; eraomandi esemena 54, lk. 153, 155; peremehetud ehitised 68/1; ehitise pantimine 90, 92, 94, 105; elumajade kinkimine 138/1; ehitise ost-müük 182, 182/1, 185; elumajade pärimine 182/2; ehitiste hindamine 182/3; ehitised lihtseltsi panustena 279; vt. ka elamud.
Ehitusmaterjalid: ehitusmaterjali halvaomaduslikkus 232, 233; vastutus hävimise eest 233.
Eksimus: 32, 151.
Eksport: vt. väliskaubandus.
Elamispind: vahetamine lk. 189, 206, 209; ülejäägid lk. 188, 199, 202, 203.
Elamud: kodanike õigusest osta ja ehitada individuaalelamuid lk. 153, 155; elamufondi kasutamise kord lk. 187 jj; väikemajade rentimine riiklikult elamufondilt 154/1; eluruumide üürimine 155, 156-a, 166, 169, 171; vt. väljatõstmine, korteriüür.

Elukoht: 11, 12, 113.
Endatihendamine: lk. 189, 194, 199.
Erakaubandus: keeld 54/3.
Eraomandis olevad ehitised: nende ostmine riigiasutiste poolt 182/3.
Esindajad: alaealiste esindajad 9; elukoht 11; juriidiliste isikute esindajad 16; esindaja ebaseaduslikud toimingud 32; esindus toimingute teostamisel 38—40; usaldaja esindaja äraolek 114; vt. volitus, volikiri.
Esindusõigus: 420.
Ettevaatamatus: usaldaja 118; võlgniku 119; voliniku 253, kindlustuse puhul 393; kahjusaaja ettevaatamatus 403; vt. hooletus.
Ettevõtted: riiklike ettevõtete, hoonete ja ehitiste üleandmise kord 22, 22/2.

F.

Firma: kehtimapaneku seadus 19-a, lk. 151.
Füüsilised isikud: 4—12.

H.

Hange: kaubahankest tulenevate nõuete aegumine 44; vt. riigi hanked ja tööettevõtted.
Heausklik valdaja: 60.
Hind: eraomandis olevate ehitiste hindamine nende ostu korral riigiasutiste, -ettevõtete, kooperatiivsete ja ühiskondlike organisatsioonide poolt 182/3, ostu-müügihind 188, 190, 198, 200; tellimishinna alandamine 227.

Hoiused: hoiuoperatsioonialaste toimingute tõestamine 137; hoiused kullas, hõbedas ja välisvaluutas 210; hoiuste üleandmine pärimise korral 436.
Hooldaja: 9, 11; vastutav hooldaja 432.
Hooletus: raske hooletus, 151, 400, 404; vt. ettevaatamatus.
Hoone: riiklike hoonete üleandmine 22, 22/2; vt. elamud.
Hõbe: vt. väärismetall.
Hõbemünt: vt. mündid.

I.

Intressid: seaduslikud 110; arvestus 112; võlgniku viivituse korral 121, 121/2; viivise suurus majanduslike organite maksetega viivitamise korral 121/1; usaldaja viivituse korral 122; laenu korral 208, 210, 212—216; liitintressid 213; intresside tasumine käendaja poolt 239; intressid viivituses olevalt preemialt 389.
Isiklik omand: lk. 4, 5; vt. omand.
Isikud: vt. füüsilised isikud ja juriidilised isikud.
Isikukindlustus: 367, 368, 374, 375, 375-a—375-v, 384, 397.

J.

Jagamine: kaasomandi jagamine 65.
Juriidilised isikud: 13—19, 71, 322, 418, lk. 18.
Järelpantimine: 94.

Kaasomand: 61—65; vt. ühisvara.

Kaasomandi osa müük: kaasomaniku ostueesõigus 64.

Kahekordne kindlustamine: 372.

Kahepoolne leping: vt. leping.

Kahjud lepinguliste suhete puhul: üldeeskirjad 30, 42, 95, 117, 117/1, 121, 122, 141, 143, 145, 147, 148, 151; varakasutuse korral 158, 159, 176, 177; ostu-müügi korral 189, 190, 193, 198—200, 205; tööettevõtte korral 223, 225, 227, 231, 233, 234; volituse korral 253, 258, 259; komisjonilepingu korral 275-d, 275-z, 275-m, 275-n; lihtseltsis 288, 294; kindlustuse korral 367—370, 372, 391, 392, 394, 395.

Kahjud väljaspool lepingulisi suhteid: liiduvabariikide seaduste kohaldamise kord kahju tekitamise asjades — kehtimapaneku seadus 9/1; aegumistähtaeg kahju tasumise asjades, mille on töötaja tekitanud tööandjale 44/3; vastutus alaealise poolt tekitatud kahjude eest 9, 405; kasutaja vastutus 177; kahjude tekitamine ja vastutus (üldeeskirjad) 403, 404, 406/1, 410, lk. 221; asutiste vastutus kahju eest, mille on tekitanud ametiisikud 407, 407-a; ühiselt kahju tekitanud isikute solidaarne vastutus 408, 408/1; ülalpeetavate õigus kahjutasule nende toitja surma põhjustamise juhul 409; ainelise seisundi tähtsus kahjutasu määrami-

sel 411; sotsiaalkindlustuse korras kindlustatud isikutele kahju tasumise kord 412, 413; sotsiaalkindlustuse organite nõudeõigus ettevõtja vastu (regress) 413; kahjusaaja täiendav nõudmine kahjutekitaja vastu 414; kindlustamata isiku nõudmise ulatus kahjutekitaja vastu 415; suurema hädaohu allika mõiste lk. 235; TsK § 403 kitsendav kohaldamine ja tõlgendamine lk. 236; tähtaeg, mille kestel tuleb teostada makseid alaealiste laste kasuks nende vanemate surma põhjustamise korral lk. 237; õiguse tekkimise moment kahjutasu hagi esitamiseks lk. 237; segavastutuse põhimõte lk. 238; kohtu poolt määratud täiendava kahjutasu tasaarvestamine kahjusaaja poolt saadava töötasuga, pensioni sissenõudmine täiel määral arvates päevast, mil lõppes töötasu saamine lk. 238.

Kahjude tasumine: kohustuste mittetäitmise korral 117, 121, 122, 141, 143, 189, 190, 193, 198, 205, 225, 227, 231, 233, 234, 259, 370, 372, 395.

Kahjukannatanu: 403, 406, 407, 411, 413—415.

Kaotus: tsiviilõiguste kaotus 6; tapja pärimisõiguse kaotus tapetu varale 418/1; pärimisõiguste kaotus 422, lk. 241.

Kapitaalne ümberehitus: väljatõstmine seoses kapitaalse ümberehitamisega 171/1; lk. 190.

Kariloomad: võõrasse majapidamisse läinud ja valveta loomad 68.

Kasutaja: õigused ja kohustused 152, 155, 156-a—164, 166—171, 174—179.

Kasutustasu: 165—167.

Katkestumine: aegumise katkestumine 50, 50/1, 51.

Kaubandus: erakaubanduse keeld 54/3; kolhoosikaubandus 54/3.

Kaudsed kahjud: 368.

Kaup: eraomandi esemena 54; käibeloleva ja ümbertöötatava kauba pantimine 105-a—105-r; kauba omaduste kohta käivate hagide alluvus 197/1; müüdud kauba üleandmine ositi 205.

Kehavigastus: üldised eeskirjad kehavigastuse läbi tekitatud kahju tasumiseks lk. 221; õiguse tekkimise moment hagi esitamiseks kehavigastuse pärast lk. 237; kahjutasu suuruse kindlaksmääramine lk. 227 j; alaealisele kehavigastuse läbi tekitatud kahju tasumine lk. 229.

Kindlustus: pandi korral 97, 102; kindlustuslepingu vorm 137; renditud riigivara kindlustus 164; komisjonile antud vara kindlustus 275-i; kindlustusleping 367—398; isikukindlustus 374, 375, 375-a, 375-v; kindlustuslepingust tulenevate nõuete aegumine 396.

Kindlustuskviitung: vt. poliis.

Kindlustuspreemia: 367, 369, 371, 380, 388, 389.

Kinkimine: 138; eluhoonete kinkimine 138/1.

Kinnipidamine ametiisiku palgast: 407.

Kirjaoskamatus: testaatori kirjaoskamatus 425.

Kohustus: võlaõiguse alusel tekkivates vaidlustes üksikute liiduvabariikide sisult erinevate seaduste kohaldamise kord — kehtimapaneku seadus 9/1; aegumine 45—50 lk. 230; alus 106; sisu 107; ese 108; osaline täitmine 109; intressid (protsendid) 110; tähtpäev ja -aeg 111, 112; täitmise koht 113; täitmine usaldaja äraolekul 114; solidaarkohustus 115, 116; mittetäitmine 117—120; viivitus 121, 122; pikendamine ja ajatamine 123; nõuete loovutamine 124; täitmist tagavate õiguste üleminek 125; võla ülekandmine 126—128; lõppemine 129; lepingust tulenevad kohustused 130—151; alusetust rikastumisest tulenevad kohustused 399—402; kahjutekitamisest tulenevad kohustused 403—412; testaatori poolt pärijatele pandavad kohustused 423; vt. ka leping, toimingud, aegumine.

Kohustuste täitmise koht: 113.

Kokkulepe: esindaja ja lepinglase vahel kuritahtlikult sõlmitud kokkulepe 32, 149; kokkulepe müüja vastutuse kõrvaldamise kohta 203.

Kokkuvarisev maja: väljatõstmine 172/2.

Kolhoos: kolhoosi omand lk. 4; vt. tööpäevad.

Kolhooside vastastikuse abistamise kassad: õigus peremehetu varale 68.

Kolhoosikaubandus: 54/3.

Kolhoosnikud: normipäevade võõrandamise toimingute kehtetus 30/2; aegumistähtajad kolhoosni-

kute vaidlustes normipäevade kohta 44/4; kolhoosniku poolt väljateenitud tööpäevade eest saadaoleva tasu pärimine 416/1.

Komisjonileping: 275-a—275-štš.

Komisjonitoimingute vorm: 137, 275-b.

Komisjoniäri käendus: vt. delkreedere.

Konfiskatsioon: 70.

Konossement: 67.

Koolid: administratiivkorras väljatõstmine kooliruumidest 172/3.

Kooperatiivühendused: nende õigus neile kuuluvate ettevõtete väljanõudmiseks 59.

Kooperatsioon: kooperatiivi omand 52, lk. 4; varalised õigused 57, 59.

Korteriüür: mittemaksmise tagajärjed 169, 179, lk. 190, 207; tagajärjed, mis kaasnevad korteriüüri võtmisele üle seatud määrade lk. 201.

Krediitasutised: vt. Riigipank.

Kuld: vt. väärismetall.

Kulud: müüja kulud 187; voliniku kulud 256; matmiskulud 409.

Kuritegu: kuriteost osavõtjate solidaarne vastutus kahjukannatanu ees 408/1.

Kuulutamine: usaldajale täitmisest kuulutamine juhul, kui ta põikleb kõrvale täitmise vastuvõtmisest 114.

Kõrvalehoidumine: kohustuse täitmisest 114.

Käendaja: õigused, kohused ja vastutus 236, 239, 241, 248.
Käendus: üldeeskirjad 236—248; käenduse lõppemine 127, 249, 250; vt. delkreedere.
Käsiraha: 143.
Külanõukogu: õigus peremehetu varale 68; volikirjade tõestamine 265.

L.

Laen: aegumistähtaegade ennistamise tingimustest Põllumajanduspanga osakondade hagides laenude tagastamise pärast 49/2; laen 208—219.
Laevad: omandiõigus merelaevadele 54, 57.
Laotäht: 67.
Lapsed: nende pärimisõigus 418, 422; vt. alaealised.
Lapselapsed: nende pärimisõigused 418.
Lapselastelapsed: nende pärimisõigused 418.
Lastikiri: 67.
Leid: 68-a—68-e.
Lennukid: eraldamine erakäibest 22, 53, lk. 4.
Leping: kehtetus 10, 29—34, 36, 37, 147, 148, 149, 151; lepingu vormi rikkumise tagajärjed 29, 29/1; normipäevade võõrandamise lepingu kehtetus 30/2; pantimine 85—105; käibelolevate ja ümbertöötatavate kaupade pantimine 105-a—105-r; lepingu vorm 90, 136, 138, 275-b, 379; üldeeskirjad 106, 107, 111, 113, 115, 116, 121, 122, 129; lepinguist tulenevad kohustused 130—140, 144—

146; kinkimine 138, 138/1; leppetrahv 141, 142; käsiraha 143; lepingute kehtetus 147—151; TsK § 147 kohaldamise kord sotsialistliku majanduse asutiste ja ettevõtete vahelistele toimingutele 147/1; varakasutusleping 152—179; ost-müük 180—205; vahetus 206, 207; laen 208—219; tööettevõte 220—235; käendus 236—250; volitus 251—263; volikiri 264—275; komisjon 275-a—275-štš; selts 276—322; kindlustus 367—398; eluruumide üürimine 154/1 ja 2, lk. 187 jj; vt. kohustus, toimingud.

Lepingute lõppemine: 150, 154, 171, 198, 200, 219, 225—227, 231, 234, 382.

Leppetrahv: 44, 95, 141, 142, 239.

Lihtseltsi volinik: 281, 282.

Liiduvabariigid: üksikute liiduvabariikide sisult erineva seadusandluse kohaldamise kord varavahekordi korraldavas osas — kehtimapaneku seadus 9/1.

Likvidatsioon: lihtseltsi likvidatsioon 293, 294.

Loobumine: kohtu poole pöördumise õigusest loobumise tühisus 2; tellija loobumine tööettevõttelepingust 234; pärandist loobumine 429, 433, lk. 245.

Loomad: tasu maksmine sundkorras hävitamisel ja tapmisel 69, 69/1.

Loots: vastutus merelootsi süü tõttu tekitatud avarii eest lk. 226.

Loovutus: nõuete loovutus 124, 124/1, 125, 128.

Lõhkeained: nende eraldamine tsiviilkäibest 23, 56.

Maa: 3, 21, 53; lk. 4.

Maapõuevarad: 53; lk. 4; nende kaevandamise õiguse pantimine 87, 90.

Majasisustus: pärimine 421.

Maksud: nende tasumine kaasomandi korral 63; maksude tasumine panditud vara hinnast 101; üürnikul lasuvad maksud 163.

Maksujõuetus: võlgniku 219; volitaja 260; seltslase 289, 294.

Maksuvõlad: nende tasumine panditud varast 101.

Materjalid ja sisseseaded: vt. sisseseaded ja materjalid.

Matusekulude tasumine: 409.

Meditsiin-asutised: administratiivväljatõstmise kord 172/4.

Merekaubalaevad: vt. laevad.

Metsad: riiklik ainuomand 53, lk. 4.

Mitteilmumine: pärijate mitteilmumine 433.

Mittekomplektsus: vt. omadus.

Moratoorium: 48, 48/1.

Munitsipaliseeritud ehitised: 22.

Munitsipaliseeritud ettevõtted: 159, 162, 168.

Munitsipaliseeritud omand: 52.

Mäekontsessiooniõiguse pantimine: 87, 90.

Mündid: 24, 54, 87, 181, 210.

Müük: kauba puuduste kohta kaubasaaja poolt esitatavate hagide aegumine 44; lepingu notariaalne

tõestamine 137; üldeeskirjad 180—195; § 182 kohaldamise kohuslikkus ehitise omandamisel enampakkumiselt 182/1; kaupade mittevastavatest omadustest tulenevate nõuete esitamise kord ja tähtajad 195—199; müüja kohused ja vastutus 200—204; müüja või ostja viivitus 205; individuaalelamute ost lk. 153, 155; vt. ost.

Müük enampakkumisel: kaasomandi osa müük 64; pandiõiguse lõppemine vara müügi korral enampakkumise teel 104; § 182 kohaldamise kohustuslikkus ehitise omandamisel enampakkumiselt 182/1; vara müük enampakkumisel 183.

N.

Natsionaliseeritud ettevõtted: 22, 162, 168.

Natsionaliseeritud omand: 52.

Notariaalselt tõestatud toimingud: 27; vt. ka tõestamine.

Nõuded: raudtee vastu olevate nõuete esitamise tähtaeg 44; nõuete rahuldamise järjekord 101, 101/1; nõuete loovutus 124, 124/1, 125; kaupade hankimisest tekkivad nõuded 197/1; pärandaja usaldajate nõuded 434.

Nõuete rahuldamise järjekord: 101, 101/1.

Nõukogude Armee: ebakasulikkude toimingute tühistamine, mis on teostatud Nõukogude Armeesse kutsutud isikute perekondade poolt 33; aegumise jooksu peatamine mobiliseeritute suhtes 48, 48/1; väljatõstmine Sõjaministeeriumi hoonetest lk. 190.

Näilik toiming: 34; vt. teeseldud toiming.

Okupeeritud territoorium: kodanike poolt nende viibimise ajal ajutiselt okupeeritud territooriumil sõlmitud toimingutest tulenevad hagid 30/1.

Omadus: mittekohaste omadustega kaupade hankimisest tulenevate vaidlusasjade aegumistähtaeg 44, 45; asja omaduse küsimus ostu-müügi juures 195—199, 201; kauba mittekohaste omaduste, sortimendi ja mittekomplektsuse hagide alluvus 197/1; omaduse küsimus komisjoni lepingus 275-z.

Omand: ühiskondlik, sotsialistlik lk. 4; isikliku omandi põhialused lk. 5; omandi liigid 52—57; üldeeskirjad 58—60; kaasomand 61—65; omandiõiguse üleandmine 66, 67; peremehetu vara 68; omandiõigus leiule 68-a—68-e; rekvisitsioon ja konfiskatsioon 69—70; lk. 153; eraomandis olevate ehitiste ost riigiasutiste poolt 182/3; isiklik omand eluhoonetele lk. 153, 155.

Omandaja: 60, 66, 67.

Omavoli: nende isikute administratiivkorras väljatõstmine, kes on omavoliliselt asustanud eluruumi lk. 212.

Oodustus: 112, 216.

Orjastavad toimingud: 33.

Osa: kaasomandis 61, 65; perekonnaliikmete kooselu ja ühismajapidamise tulemusena tekkiv ühisomand 61/1; omaniku ostueesõigus kaasomandi osa võõrandamise korral 64/1; kaasomandi

osale sissenõude pööramise kord 64/2; lihtseltsis 293; pärija osa 402, 421, 422, 429.

Osa eraldamine: 65.

Osaühing: vt. selts.

Ost: kaasomaniku ostueesõigus kaasomandi osa võõrandamise korral 64; individuaalelumajade ost lk. 153, 155; vt. müük.

P.

Pahatahtlus: usaldaja pahatahtlusest tulenev täitmise võimatus 118; tööettevõtte korral 233; voliniku pahatahtlus 253, kindlustusvõtja pahatahtlus 393; kahjukannatanu pahatahtlus 403.

Pahausklik valdaja: vt. valdus.

Pandiakt: 90, 91, 103.

Pant: 85—105; käibelolevate ja ümbertöötatavate kaupade pantimine 105-a—105-r; pandiõiguse lõppemine võla ülekandmise korral 127; komisjonäri pandiõigus 275-r.

Panused: lihtseltsis 276—280; 288, 294; täisseltsis 299, 300; usaldusseltsis 312, 313, 316; piirvastutusseltsis 318, 319.

Panusvara: 280, 286, 289.

Peatumine: aegumise peatumine 48.

Perekond: perekonnaliikmete ühisomand 61/1;

Perekonnaseisuaktid: teadmata äraolija surnuks tunnustamise kord 12.

Peremehetu vara: 68; vara tunnustamise kord peremehetuks ja ebamajanduslikult peetavaks 68/1, leid 68-a—68-e.

Pettus: 32, 149, 197, 229.
Piiritusjoogid: 23; 56.
Pikendus: 123.
Plaatina: vt. väärismetall.
Poliis: 35, 376, 380, 381.
Post: kaupade käsutusdokumendi üleandmine posti kaudu 67; sidetöötajate aineline vastutus postisaadetiste eest lk. 226.
Proov: müük proovi järgi 201.
Pretensioonid: vt. nõuded.
Protsendid: seaduslikud 110; vt. ka intressid.
Punaarmee: vt. Nõukogude Armee.
Puudused: 44, 45, 195—199, 201, 229, 275-z.
Põhjuslik side: kahju tekkimise ja kahju tekitaja teo vahel 406/1.
Päraldis: 25.
Pärandi avanemine: 429—431, 433.
Pärandi hoid: 431, 432.
Pärimine, pärand: isikliku omandi pärimisõiguse põhieeskiri lk. 5; § 182 ei kohaldata pärimise korral 182/2; pärijate kohustus teatada volinikule volituse lõppemisest 271; komisjonäri kohustused komitendi surma korral 275-c, 275-tš; kindlustusvõtja pärijate õigused kindlustussummale 375; isikukindlustuse juhul ei laiene soodustatu määramisele need kitsendused, mis kehtivad testamentaarse korralduse kohta 375-a; pärimise üldeeskirjad 416; seadusjärgne pärimine 418—421; lk. 240 jj; pärandaja tapmisel tapja ilmajätmine tapetu vara pärimisõigusest 418/1; testamendi-

järgne pärimine 422—426; lk. 240 jj; sundosa 422; testamentaarne annak 423; asepärija nimetamine (substitutsioon) 424; testamendi täitmine 427; lahkarvamuste lahendamise kord päranduse hindamise, jagamise ja lõpparvestuse korra küsimustes 428; pärandi vastuvõtmine ja pärandvara valitsemisele asumine 429; pärandvara vastuvõtmise tähtaeg äraolevatele pärijatele 430; pärijate väljakutsumine ja hoiu tähtaeg 431; vastutav hooldaja 432; pärijate tähtajal mitteilmumise tagajärjed ja loobumine pärandi vastuvõtmisest, vara vaibevaraks tunnustamine 433; vastutus vaibevara võlgade eest 434; pärijatele pärimisõigust tõendava tunnistuse väljaandmine 435; hoiuste käsutamise kord 436.

R.

Raadiotelegraafi vara: selle eraldamine tsiviilkäibest 23.

Raha: vt. mündid.

Rahatus (mittevaluutsus): laenu rahatus 217.

Rahvus: ei oma mingit mõju tsiviilõigusvõimele 4.

Raske ettevaatamatus: 122, 393, 403.

Raske hooletus: 151, 400, 404.

Raviasutised: vt. meditsiinasutised.

Raudteed: 22, 53, 404.

Registratsioon: juriidiliste isikute registreerimine 14.

Regress: 115, 243, 304, 413, 414, lk. 233.

Rekvisitsioon: 69, 69/1; lk. 153.

Relvad: relvade valdamise lubatavuse piirid 23, 56.

Remont: kapitaalne 159; jooksev 161; väljatõstmine remondi ajaks 171/1.

Rendimaks: 165—167; vt. ka üürimaks.

Rent: põllumajandusliku tähtsusega maade rendile andmise keeld 21/3; vt. ka varakasutus.

Rentnik: riigiettevõtte rentnik 179, vt. ka kasutaja.

Riigiasutised ja -ettevõtted: tsiviilkäibest osavõtu kord 16; juriidiliste isikutena 19; nende vara 22, 22/2 ja 3; nende poolt sõlmitavate lepingute notariaalne tõestamine 137, 153; TsK § 147 kohaldamise kohuslikkus riigiasutistele ja -ettevõtetele 147/1; nende ruumidest administratiivne väljatõstmine 172, 172/1, 3, 4.

Riigi hanked ja tööettevõtted: 235; lk. 153.

Riigipank: eesõigus rahulduse saamiseks panditud varast 99, 101; hoiuoperatsioonid 210; volikirjad operatsioonide teostamiseks Riigipangas 265; Riigipanka paigutatud hoiuste pärimine 436.

Riigivara: 22, 22/2 ja 3, lk. 4; aegumise üldtähtaegade mittekohaldatavus riigivarade suhtes 44/1.

Riiklik registratsioon: juriidiliste isikute riiklik registratsioon 14.

Saamata kasu: 117.
Saatekiri: 67.
Seadeldised: vt. ettevõtted.
Seadused: üksikute liiduvabariikide sisult erinevate seaduste kohaldamise kord — kehtimapaneku seadus 9/1.
Seadusjärgne pärimine: vt. pärimine.
Seaduslikud protsendid (intressid): 110.
Segavastutus: lk. 238.
Selts: lihtselts 276—294; täisselts 295—311; usaldusselts 312—317; piirvastutusselts 318—321; aktsiaselts (osaühing) 322.
Side: sideorganite materiaalne vastutus lk. 226.
Siseministeerium: väljatõstmine Siseministeeriumi organitele kuuluvaist elumajadest lk. 191.
Sisseseaded ja materjalid: müügi, vahetamise ja üleandmise keeld ja kohtulik vastutus nende seadusvastaste tegude eest 22/3.
Solidaarvastutus: 115, 116, 240, 241, 408, 408/1.
Soodustatu: 367, 373, 375, 375-a, 375-b, 376, 377, 385, 386, 390, 392, 393.
Sotsiaalkindlustus: võla tasumine panditud varast 101; kahjutasu kehavigastuse eest 412—415; vt. kehavigastus.
Sotsialistlik omand: lk. 3, 4.
Substitutsioon: 424.
Spekulatsioon elamispinnaga: lk. 201 j.
Sundmüük: vt. müük enampakkumisel.

Sundosa: 422.

Surm: teadmata äraolija surm 12; volitaja või voliniku surm 260, 261; komitendi surm 275-c; lihtseltslase surm 289—290; kindlustatu surm 375; ülalpeetavate õigus tasule surma tekitamisel 409.

Sõda: kindlustusandja vabastamine vastutusest kahju eest, mille on tekitanud sõda 394.

Sõjavarustis: selle eraldamine tsiviilkäibest 23, 56.

Sõjaväelased: nende perekondade poolt teostatud orjastavate toimingute tühistamise hagid 33; aegumistähtaja jooksu peatamine Punaarmeesse ja Punalaevastikku kutsutute suhtes 48/1.

T.

Tagandamine: voliniku asendaja tagandamine 254.

Tagasinõudeõigus: vt. regress.

Tagastamine: tulude tagastamine omanikule 59; alusetult saadu tagastamine 399; alusetult rikastunu kulude tagastamine 400, 401.

Tagatis: nõuete tagamine pandiga 95; seltslase võlgade tagamine 294; vt. ka leppetrahv, käendus, käsiraha, pant.

Talund: peremehetu talundi vara 68.

Talupoegade vastastikuse abistamise ühingud: vt. kolhooside vastastikuse abistamise kassad.

Tapja: pärandaja tapmisel tapja ilmajätmine tapetu vara pärimisõigustest 418/1.

Tasaarvestus: samaliigilise vastunõude tasaarvestus 129.

Tasunormid: volinikule 251.

Teadmata äraolek: üldeeskirjad 12; usaldaja teadmata äraolek 114; volitaja teadmata äraolek 260; pärijate teadmata äraolek 432.

Teeseldud toiming: 35, vt. näilik toiming.

Telefon: lepingu sõlmimine telefoni teel 131.

Telegraaf: telegraafi vara eraldamine tsiviilkäibest 23, 55.

Teovõime: 7, 10, 16, 17, 31, 38, 114, 148.

Teovõimetus: 260, 275-ts, 289; teovõimetu alusetu rikastumine 399/1; teovõimetute vastutus tekitatud kahju eest 405; vt. ka teovõime.

Testamendi täitja: 427.

Testament: 416, 422—427, 435; lk. 240 jj.

Testamentaarne annak: 423.

Tingimused: 41—43.

Toimingud: üldeeskirjad 5, 9, 10, 16, 26; üksikute liiduvabariikide sisult erinevate, varavahekorda korraldavate seaduste kohaldamise kord — kehtimapaneku seadus 9/1; toimingud valuutaväärtustega 24/1; toimingute vorm 27—29; poolte poolt lepingu vormi rikkumise tagajärjed 29/1; toimingute tühisus 30, 30/1 ja 2; 31, 36, 37; pettuse jms. mõjul teostatud toimingud 32, 33; orjastavad toimingud 33; näilikud ja teeseldud toimingud 34, 35; esindajate kaudu teostatud toimingud 38—40; tingimuslikud toimingud 41—43; vt. ka kohustus, leping, tühised toimingud.

Tootmisriistad: omandiõigus neile 54.
Toorsmaragd: selle eraldamine tsiviilkäibest 23.
Tramm: vastutus trammi poolt tekitatud kehavigastuse eest 404.
Tsiviilõigused: kaitse 1, 2; kaotus 6.
Tulu: 59, 199.
Tunnistus: pärimisõiguse kohta 435.
Turvik: vt. broneerimine.
Tõestus: toimingute tõestamine 27, 28, 90, 103, 130, 137, 138, 182-a, 185, 265, 266; testamendi tõestamine 425.
Tähtajad ja tähtpäevad: teadmata äraolija surnuks tunnustamiseks 12; aegumistähtajad 44, 44/1—5, 48, 49, 49/1, 50, 50/1, 396, 404; kohustuse täitmiseks 111, 112; tähtaja või tähtpäeva äratähenduse tähtsus 131—133; üüri- ja renditähtaeg 154, 166, 171, 172, 174, 179; hagi esitamiseks müüdud asja puuduste pärast 197; ennetähtpäevne võla tasumine 215, 216; tööettevõtte korral 225—227, 229; käenduse korral 250; volituse tähtaeg 268; komisjonilepingu korral 275-p, 275-u; seltsilepingus 289, 291; kindlustuslepingus 378, 380, 386, 388—390, 393, 396; kahju tekitamise asjus 404; tähtaeg, mille kestel tuleb maksta tasu alaealistele lastele nende vanemate surma põhjustamise korral lk. 237; tähtajad pärimisõiguses 429—431, 433, 434; eluruumide üüri tähtajad lk. 188; vt. viivitus.
Täisealisus: 7, 8.
Täitelehe: nõuete loovutamine täitelehe üleandmisega 124/1.

Tööasjad: neist tulenevate nõuete aegumine 44/3.
Töödistsipliin: töölt vallandatute töödistsipliini rikkujate administratiivkorras väljatõstmine lk. 190, 193.
Tööettevõte: 220—234.
Tööettevõtted ja hanked, riiklikud: 235, lk. 153.
Tööjõu palkamine: 3.
Tööleping: ruumi vabastamine töölepingu lõppemisel 171-a, lk. 193, 199, 207—210.
Tööpäevad: normipäevade võõrandamise toimingud 30/2; kolhoosnikute tööpäevahagide aegumistähtajad 44/4; kolhoosniku poolt väljateenitud tööpäevade eest saadaoleva tasu pärimine 416/1.
Töötasu: alaealise õigus teenitud töötasu käsutamiseks 9; töötasunõuete rahuldamise järjekord 101.
Töövõimetud: surnud isiku ülalpidamisel olnud töövõimetud 418, 421.
Tühistamine: volituse 260; edasivolituse 274; testamendi 426; vt. lepingute lõppemine.
Tühised toimingud: 10, 29—34, 36, 37, 147, 148, 149, 151.

U.

Usaldaja: vt. võlausaldaja.

V.

Vahetus: 206, 207; vt. elamispind.
Vaibevara: 433, 434, lk. 241, 243.

Vaimuhaigus: 8.
Vaimunõrkus: mõju teovõimele 8.
Valdus: maa valdus kasutusõiguse alusel 21; üldeeskirjad 58—60; valdus kaasomandi korral 62; varakasutaja kaitse valduse rikkumise vastu 170.
Vallandamine: riigiettevõtetest vallandatud töötajate administratiivkorras väljatõstmine riigiettevõtete elumajadest 171-a, lk. 190, 193, 199, 207—210.
Vanemad: vanemate nõusolek toimingute teostamiseks alaealiste poolt 9; elukoht 77; vanemate varaline vastutus laste varalist kahju tekitanud tegude eest 405; vanemate pärimisõigus 418.
Vara: üldeeskirjad 5; vara asukoht 11; juriidiliste isikute vara 13; riigiettevõtete varaline vastutus 19; tsiviilkäibest eraldatud vara 20—23; omandiõigus varale 52—70; peremehetu vara 68, 68/1; vara pantimine 85—105, ost-müük 180—205; vahetus 206—207; lihtseltsi vara 277, 280; vara kindlustamine 367—398; teovõimetu poolt alusetult saadud vara tuleb tagasi anda üldistel alustel 399/1; vara seadus- ja testamendijärgne pärimine 418, 420—423, 429—432, lk. 240 jj; vaibevara 433, 434; vt. riigivara.
Vara hindamine: eravalduses olevate ehitiste hindamine nende ostmisel ühiskonnastatud sektori organite poolt 182/3.
Varalised hoiused: vt. hoiused.
Vara kasutaja: õigused ja kohused 152, 155—164, 166—171, 174—179.

Varakasutus: 152—179; elamufondi kasutamise kord lk. 187 jj; väikemajade rentimine 154/1; vt. väljatõstmine, elamud, üürimaks.

Varakasutustasu: 165—167.

Varaline seisund: 219, 406, 411, 415.

Varalised vaidlused: riigiorganite vahel 2; aegumistähtaeg riigiorganite vaheliste vaidluste asjus 44, 44/1; 45.

Varavahekord: üksikute liiduvabariikide sisult erinevate, varavahekordi korraldavate seaduste kohaldamise kord — kehtimapaneku seadus 9/1.

Vastunõue: tasaarvestus 129.

Vedu: veost tulenevate nõuete aegumine 48.

Veed: riigiomandi esemetena 53; lk. 4.

Veokiri: 67.

Viivis: majanduslike organite maksete viibimise puhul 121/1.

Viivitus: võlgniku viivitus 121; viivis majanduslike organite maksetega viivitamise eest 121/1; õigus intressidele rahalise võla korral 121/2, 3; usaldaja 122; viivituse eest kahjutasu sissenõudmise kord 123; viivitus asjade ja kaupade üleandmises 186, 205; viivitus kindlustuspreemia maksmises 389.

Volikiri: 264—275, 281; ühe volikirja väljaandmine mitme isiku nimele 264/1; tühistamine 270/1.

Volinik: 251—263; seltsi volinik 281, 282; vt. ka volikiri.

Volitaja: volitaja õigused 251, 254, 256, 270,

272; volitaja surm 261; volitajale voliniku surmast teatamine 263.

Volitus: 251—263.

Volitus lihtseltsi asjade ajamiseks: 281, 282; vt. ka volikiri.

Vorm: üldeeskirjad toimingute vormi kohta 27—29, 29/1, 128, 130, 136, 137, 141, 151; kinkelepingu vorm 138; varakasutuslepingu vorm 153; müügilepingu vorm 184, 185; laenulepingu vorm 209, 217, 218; käenduslepingu vorm 238; volikirja vorm 265; komisjonilepingu vorm 275-b; kindlustuslepingu vorm 379, testamendi vorm 422, 425, 426.

Võlad: riigiettevõtete võlad 19, võla ülekandmine 126—128; võlakohustus 209; seltsi võlad 287, 294; pärandit koormavad võlad 434, vt. võlgnik, usaldaja.

Võlakohustus: 87, 202.

Võlausaldaja: pandipidaja 85, 91, 92, 94, 96—101^1, 102, 103, 105, 105-a, 105-e, 105-z, 105-i, 105-n, 105-s, 105-r; õigused ja kohused 107, 109, 111, 113, 118, 120, 124, 126—129; laenuandja 208, 212, 215—217; käenduse korral 236, 241, 242, 244, 248, 250; lihtseltsi võlausaldaja 289, 293; pärandaja võlausaldaja 434.

Võla ülekandmine: 126—128.

Võlgnikud: kohustuse täitmine aegumistähtaja möödumisel 47; pandiga tagatud võlg 85, 86, 91, 92, 97, 101, 103, 105-d, 105-z, 105-i, 105-l, 105-n, 105-r; üldeeskirjad 107, 108; täitmise aeg ja koht 111—114; solidaarvastutus 115, 116; usaldaja kah-

jude tasumine 117; vastutus 118—120; viivitus 121, 122; pikendamine ja ajatamine 123; nõude loovutus 124; võla ülekandmine 126—128; võlgniku ja usaldaja ühtumine 129; kolmanda isiku kasuks sõlmitud lepingus 140; leppetrahvi vähendamine 142; laenusaaja 208—219; käenduse korral 236, 239—247.

Võõrandamine: riigivara võõrandamine 22, 22/2 ja 3; kaasomandi osa võõrandamine 64; ehitise võõrandamine 182; vt. ka müük.

Võõrasse majapidamisse läinud loom: 68.

Võõrastemajad: administratiivne väljatõstmine 172/1.

Vägivald: toimingu teostamine vägivalla mõjul 32, 149.

Väliskaubandus: riiklik monopol 17, 17/1 ja 2; väliskaubanduslikkude toimingute vabastamine notariaalsest tõestamisest 137.

Välismaalased: varalised õigused — kehtimapaneku seadus 8, 8/1.

Välisvaluuta: toimingu esemena 24, 181; maksed välisvaluutas 24/1; eraomandi objektina 54; pandiesemena 87; hoiused välisvaluutas 210.

Väljakutsumine: pärijate väljakutsumine 431.

Väljamõistmine: müüdud vara väljamõistmise tagajärjed 192—194.

Väljatõstmine: kohtulik 171, 171/1, 171-a; lk. 189j, 191, 192, 195—197, 199, 200—210, 212; administratiivkorras 172, 172/1—4; lk. 190j, 193, 207—209, 212.

Vääramatu jõud: 48, 404.
Väärismetall: 24, 24/1, 54, 87, 181, 210.
Väärtesemed, väärtpaberid: 23, 54, 60.

Õ.

Õhusõidukid: nende eraldamine tsiviilkäibest 22, 23, 53.
Õiguste kaotus: 6/1.
Õigusvõime: 4—6, 10, 14.
Õppeasutised: väljatõstmine kooliruumidest 172/3; väljatõstmine arstiteaduslikkude õppeasutiste ruumidest 172/4.

Ä.

Ähvardus: 32.
Äraolek: teadmata äraolek 12; vt. teadmata äraolek.
Äärmine puudus: selle mõjul teostatud toimingud 33, 149, 150.

Ü.

Ühiselamu: administratiivkorras väljatõstmine ühiselamutest 172/1.
Ühisvara: 279, 294, 61/1; vt. kaasomand.
Ühtumine: võlgniku ja usaldaja ühtumine ühes ja samas isikus 129.
Üksiktalupojad: 54/3.
Ülalpeetavad: surnu ülalpidamisel olnud isikute pärimisõigus 418.

Üleandmine: riigiettevõtete, -hoonete ja -ehitiste üleandmine 22, 22/2; asjade üleandmine 67, 187—189; peremehetu vara üleandmine 68, 68/1; vara üleandmine pantijale 92, 93; pandiga tagatud nõuete üleandmine 103; nõuete loovutus ja võla ülekandmine 124—128; lihtseltsist osavõtu õiguse üleandmine 286.

Üleskirjutus: vara üleskirjutus selle üürile või rendile andmisel 153, 175.

Üliõpilaste ühiselamu: vt. ühiselamu.

Üür: vt. varakasutus.

Üürimaks: 165—167.

Üürnik: vt. kasutaja.

LÜHENDITE SELETUS

ANSV	— Autonoomne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik
APEK	— Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeks
j.	— ja järgmine
jj.	— ja järgmised
KrK	— Kriminaalkoodeks
KrPK	— Kriminaalprotsessi koodeks
KTK	— Kesktäitevkomitee
käskk.	— käskkiri
lk.	— lehekülg
LMKK	— NSV Liidu Valitsuse Määruste ja Korralduste Kogu (Собрание Постановлений и Распоряжений Правительства Союза Советских Социалистических Республик)
LSKK	— NSV Liidu Töölis-Talupoegade Valitsuse Seaduste ja Korralduste Kogu (Собрание Законов и Распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Союза Советских Социалистических Республик)
MTJ	— Masina-traktorijaam
märk.	— märkus
NSV	— Nõukogude Sotsialistlik Vabariik
NSVL	— Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit
p.	— punkt
prot.	— protokoll

ringk.	— ringkiri
RK	— Rahvakomissariaat
RKN	— Rahvakomissaride Nõukogu
TsK	— Tsiviilkoodeks
TsPK	— Tsiviilprotsessi koodeks
VKTK	— Üleveneemaaline Kesktäitevkomitee
VMKK	— Vene NFSV Valitsuse Määruste ja Korralduste Kogu (Собрание Постановлений и Распоряжений Правительства Российской Советской Федеративной Социалистической Республики)
VNFSV	— Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik
VSKK	— Vene NFSV Töölis-Talupoegade Valitsuse Seaduste ja Korralduste Kogu (Собрание Узаконений и Распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Российской Советской Федеративной Социалистической Республики)
vt.	— vaata
ÜAÜKN	— Üleliiduline Ametiühingute Kesknõukogu
ÜK(b)P	— Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei
ÜK(b)P KK	— Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee

SISUKORD

Väljavõte NSV Liidu Konstitutsioonist 3

NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus VNFSV kriminaal-, tsiviil- ja tööseadusandluse ajutisest rakendamisest Leedu, Läti ja Eesti Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide territooriumil 11

ENSV ajutise Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus VNFSV Tsiviilkoodeksi, VNFSV Abielu, perekonna ja eestkoste seaduste koodeksi, VNFSV Tsiviilprotsessi koodeksi ja VNFSV Kriminaalprotsessi koodeksi kehtimapaneku kohta . . . 13

Eesti NSV territooriumil kehtiv Tsiviilkoodeks

Üldosa

I	Üldeeskirjad	1—3	21
II	Õigussubjektid (isikud) .	4—19-a	22
III	Õigusobjektid (varad) .	20—25	26
IV	Toimingud	26—43	29
V	Aegumine	44—51	32

Asjaõigus

I	Omandiõigus	52—70	37
II	Hoonestusõigus	71—84-v	46
III	Vara pantimine	85—105	46
IV	Käibelolevate ja ümbertöötatavate kaupade pantimine	105-a—105-r	54

Võlaõigus

I Üldeeskirjad . . . . . 106—129 58
II Lepingutest tulenevad kohustused . . . . . 130—151 64
III Varakasutus . . . . . 152—179 72
IV Ost-müük . . . . . 180—205 80
V Vahetus . . . . . 206—207 88
VI Laen . . . . . 208—219 88
VII Tööettevõte . . . . . 220—235 90
VIII Käendus . . . . . 236—250 94
IX A. Volitus . . . . . 251—263 97
B. Volikiri . . . . . 264—275 100
IX-a Komisjonileping . . . . 275-a—275-štš 102
X Selts
1. Lihtselts . . . . . 276—294 112
2. Täisselts . . . . . 295—311 117
3. Usaldusselts . . . . . 312—317 123
4. Piirvastutusselts . . . . 318—321 125
5. Aktsiaselts (osaühing) . . 322—366 126
XI Kindlustus . . . . . 367—398 126
XII Alusetust rikastumisest tulenevad kohustused . . . 399—402 138
XIII Teisele kahju tekitamisest tulenevad kohustused . . 403—415 139

Pärimisõigus 416—436 143

Lisad

Kodanike õiguse kohta osta ja ehitada individuaalelumaju 153
NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 26. augusti 1948. a. seadluse „Kodanike õiguse kohta osta ja ehitada individuaalelumaju' rakendamise korrast 155
Koodeksi paragrahvide järgi süstematiseeritud materjale 158
Tähestikuline sisujuht 249
Lühendid 280

Toimetaja A. Raudson.

Tehniline toimetaja
M. Aardma.

Korrektorid
R. Eliste ja A. Kiho.

Ladumisele antud 14. I 1952.
Trükkimisele antud 11. IV 1952.
Paber 61:86, 1/32. Trükiarv 2000.
Trükipoognaid 8,88. Formaadile
60×92 kohaldatud trükipoog-
naid 8,4. Arvutuspoognaid 10,14.
MB-08014. Tellimise nr. 391.

Trükikoda „Kommunist“,
Tallinn, Pikk tn. 2.

На эстонском языке.
Гражданский кодекс, дей-
ствующий на территории
Эстонской ССР.

Hind rbl. 2.50.

22.05.52
2 гис. 50 к.

Rbl. 2.50